

ŽIVOT

KULTÚRNO - SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • FEBRUÁR • ÚNOR • LUTY 1994 • Č. 2(429) CENA 5000 ZŁ

Pohľad na tlačiarenskú halu našej Spoločnosti. Podrobnejšie o tlačiarni na str. 16-17.
Foto: J.Š.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-09-41

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POLSKU)

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Eugen Mišinec,
Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze

Augustín Andrašík, Žofia Bogašková, Jozef
Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovarčík

Sklad i łamanie

Barbara Moskal & Ewa Chrząstek

Druk

Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w
terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:

jeden numer - 5000 zł, kwartalnie - 15000 zł,
rocznie - 60000 zł.

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa
o 100%

Nie zamówionych tekstów, rysunków i
fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

V ČÍSLE:

Správy z volebných schôdzí MS KSSČaS	2-4
Cesty Spolku sv. Vojtecha	4
Výpisky z dějin církví	5
Je dobre byť Oravcom?	6
Cesty, telefóny, čističky a plyn	7
V tieni huňatého obra	8
Šance Zelova	10
Slovensko: Bardejov	11
Novozvolené výbory MS na Spiši a Orave	12-13
Z české literatury	14-15
Naša tlačiareň	16-17
Poviedky na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia-redakcia - Redakce-čtenáři	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým, mladším, najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - Humor	30-31
Stáva sa - Stalo se...	32

UROBILI SME VŠETKO?

Volebná kampaň v miestnych skupinách sa už skončila. Prebehla veľmi rýchlo, ako vari pred žiadnym z doterajších zjazdov našej Spoločnosti, a to aj napriek tomu, že viaceré schôdzce sa pre nedostatočnú frekvenciu uskutočnili až v druhom termíne. Aj diskusia na nich bola akási malátna, chabá, akoby nebolo o čom hovorit. Často dominovali spomienky na začiatky Spoločnosti, kým aktuálne otázky zostávali akoby trochu v úzadí.

Zúčastnil som sa už viacerých predzjazdových kampaní, ktoré súčasťou trvali dlhšie, ale boli nepochybne živšie a zahrňovali väčší počet krajanov. Na volebných schôdzach bolo treba diskusiu nezriedka prerušovať, lebo by trvala donekonečna. Teraz sa zdalo, ako keby toto mnohoročné diskutovanie - často o tých istých otázkach - krajanov už unavilo. Očakávajú, že sa naše národnostné problémy a požiadavky, nastolené skoro pred polstoročím, začnú v nových pomeroch konečne realizovať.

Sú to otázky, ktoré nezávisia od nás. My však pouvažujeme spoločne o tom, čo závisí od nás, teda čo sme sami urobili v rámci našej Spoločnosti, či sme využili všetky možnosti. O tom sa na schôdzach hovorilo menej. A predsa situácia našej Spoločnosti, miestnych skupín a obvodov, nie je vôbec taká ružová. Práve naopak. Krajanská činnosť z roka na rok čoraz viac ochabuje. Zoberme si napr. členskú základňu, ktorá kedysi bola oveľa väčšia, ale od konca 50. rokov, keď sa stabilizovala na úrovni 3000-3500 členov, sa tento počet v podstate neveľa zmenil. Ba, začína klesať a - čo je ešte horšie - starnúť. Síce všetky miestne skupiny si každý rok do pracovných plánov ukladali rozširovanie členskej základne, najmä o mladých krajanov (hovorilo sa o tom i na volebných schôdzach), ale neurobili v tomto smere skoro nič. Výnimkou sú Krempachy a ešte niekoľko ďalších MS, kde členská základňa dosahuje slušnú úroveň.

Samozrejme, niekto môže namietať, že o sile organizácie nerohoduje počet členov, ale predovšetkým ich aktivita, iniciatívlosť a bude mať pravdu. Lenže ani s tou aktivitou nie je v sade najlepšie. Máme súčasť niekoľko MS, ktoré sa môžu pochváliť peknými výsledkami, v ktorých sa rozvíja krajanský kultúrny život, napr. v Podvuku, Novej Belej, Krempachoch, či Nedeci, ale väčšina spí zimným spánkom a o ich existencii svedčí často len tabuša na krajanskej klubovni buď dvojjazyčný nápis na obchodoch.

Stagnácia v činnosti miestnych skupín je často spôsobená tým, že aktivitu prejavuje len veľmi úzky okruh ľudí, obyčajne predsedu MS, ktorý aj keby sa ako snažil, sám veľa neurobí. A keď k tomu dodáme, že výbory miestnych skupín sa stretávajú len

raz alebo dvakrát do roka a členské schôdzce sa konajú raz za štyri roky, spravidla počas predzjazdovej kampane vysvitne, že situácia je veľmi vážna. Treba naozaj niečo rýchlo podniknúť, ak chceme udržať kontinuitu krajanského hnutia na Spiši a Orave.

V mnohých miestnych skupinách počas tejto kampane sa krajania sťažovali, že sa cítia osamotení, ponechaní sami na seba, že ústredný výbor na nich zabudol a nechodi medzi nich povzbudiť krajanov do ďalšej činnosti, že všetko sa robí len pre veľké miestne skupiny, kým menšie a malé sa zanedbáva atď. Je to pravda, ale to vôbec nemusí znamenať, že treba všetko nechať a čakať, až sa niekto zlútuje a urobí niečo za nich. Nemožno sa len sťažovať, sami musíme vyvinúť iniciatívu a v rámci možností, aké v danej MS existujú, rozvíjať krajanské hnutie. Keby všetci takto uvažovali a ochabili, už by nás dávno nebolo.

Žijeme v neľahkých časoch, keď sa ľudia musia koncentrovať predovšetkým na existenčných otázkach. Preto si naozaj zaslúži uznanie spoločenská, nezistná práca nášho krajanského aktív, vyplývajúca z vnútornej potreby a presvedčenia, že treba pokračovať v diele našich predkov, ktorí si napriek príkormiam, prenasledovaniu a národnostnému útlaku vedeli toľko storočí zachovať národné povedomie. Tento náš obetavý, žiaľ, neveľmi početný aktív si uvedomuje, že by bolo škoda a morálne nezodpovedné premárať to mnohoročné úsilie, práve teraz, v dobe národnostnej slobody, kedy napriek ďalšej hospodárskej situácii sú podmienky pre krajanskú činnosť neporovnatne lepšie ako v minulosti. Treba ich využiť predovšetkým zvýšenou aktivitou a osobnou angažovanosťou. Je to veľmi dôležité najmä dnes, keď Spoločnosť nemôže počítať s dotáciemi na kultúrnu činnosť.

Peniaze však nerohodujú o všetkom. Pouvažujeme ďalej, čo sme sami urobili napr. v kultúrnej činnosti, samozrejme, okrem tých niekoľkých dotovaných prehliadok. Mnohí zo starších krajanov si iste pamäťajú snahu - bolo to aj v niekoľkých zjazdových uzneseniach, - že Spoločnosť vyuvinie úsilie, aby v každej MS existovala aspoň jedna z fóriem ochotníckeho umeleckého hnutia - folklórny súbor, divadelný krúžok, ľudová kapela a pod. Táto pekná myšlienka sa, žiaľ, nikdy nedočkala plnej realizácie, aj keď bola reálna. Pochopiteľne dopracovali sme sa viacerých súborov a iných umeleckých skupín - v istom momente sme ich mali više dvadsať - ale nikdy ich nebolo toľko, koľko sa plánovalo. Vždy sa našla nejaká výhovorka - niekde chýbali kandidáti, inde inštruktori, vhodná sála a pod. Podľa mňa chýbala podnikavosť a dôslednosť v realizácii stanovených cieľov.

Súbory majú zmysel len vtedy, keď svoje umenie - tanče, spevy, divadelné hry buď hudbu predvádzajú čo najčastejšie divákom, čo je dôležité najmä na vidieku, kde - okrem televízie - možnosti účasti v kultúre sú z pochopiteľných príčin značne obmedzené. A zatiaľ naše súbory - česť výnimkám - vystupovali veľmi zriedkavo, najčastejšie na prehliadkach, hoci krajania by si ich predstavenia radi pozreli. Mohol by som vymenovať viac MS, kde od vzniku Spoločnosti nebol ani raz náš súbor alebo divadelný krúžok. Tento fakt neospravedlňuje ani nedostatok finančných prostriedkov alebo vhodnej scény, lebo vystupovať možno aj na voľnom priestranstve a na cestovanie napr. do susednej obce veľké prostriedky nie sú potrebné.

Samozrejme širšia kultúrna činnosť si vyžaduje väčšie, ak nie veľké finančné prostriedky, ktoré nemáme. Všetko je dnes drahé. Súbory predsa potrebujú kroje, hudobné nástroje, možnosti cestovania a pod. Je to jasné. Ale už menej jasné sa mi zdá to, že i tam, kde tie kroje či hudobné nástroje sú, súbory prestali existovať. Potom nečudo, že dnes máme problémy so zorganizovaním prehliadok divadelných krúžkov buď folklórnych súborov. Dnes - povedzme si to úprimne - máme v podstate len jeden aktívne pracujúci divadelný krúžok v Podvuku, lebo aj nedecká Veselica účinkuje len sporadicky. Nie je tu na vire len nedostatok finančných prostriedkov, ale aj nemohúcnosť a ochabnutosť miestnych skupín, ktoré sa podľa mňa príliš ľahko vzdali. Je to ďalšia téma na zamyslenie ako to vyriešiť.

Podme ďalej a pouvažujeme o našich krajanských klubovniach, či plnia svoje poslanie. Je pravdou, že väčšina z nich sa nachádza v malých prenajatých miestnostiach a sú veľmi skromne vybavené. Zamyslime sa však, či sú racionálne využité, či výbory miestnych skupín urobili všetko, aby tieto kultúrne stánky mali lepšie podmienky, väčšie miestnosti a boli na výhodnejšom mieste? Čo MS urobili, aby sa zlepšila ich návštevnosť, ktorá je často minimálna? Ved o návštevnosti klubovne nerohoduje len vybavenie, ale predovšetkým jej činnosť, ktorá by dokázala zaujať krajanov, najmä mládež, aby sa po večeroch nepotulovala, ale mala kde kultúrne a milo stráviť voľný čas. Máme v klubovniach knižnice s väčším buď mienšimi knižnými zbierkami. Čo sme urobili, aby tieto knižnice začali riadne fungovať a krajania si v nich mohli pravidelne požičiavať knihy? Žiaľ, neveľa, alebo skoro nič. Ešte v Krempachoch a možno v Jablonke sa slovenské knihy využívajú, ale inde čitateľstvo absolútne stagnuje. Veď televízia to nenahradí!

To je len niekoľko príkladov z našej práce, ktoré možno zlepšiť bez väčších nákladov. Treba to urobiť, ak chceme, aby činnosť KSSČaS mala nejaký zmysel. Bolo teda o čom diskutovať na volebných schôdzach. Dúfam, že delegáti na to nezabudnú.

JÁN ŠPERNOGA
POKRAČOVANIE NASLEDUJE

NA SPIŠI

KACVÍN

8. decembra sa v miestnej klubovni KSSČaS zišli tunajší krajania, aby zhodnotili svoju činnosť v uplynulom období a zvolili nový výbor MS. Schôdzu sa zúčastnil aj čestný predseda Spoločnosti Ján Molitoris a predseda obvodného výboru KSSČaS Anton Pivočárik.

Schôdzu otvoril doterajší predseda František Šiškovič. Ako sa hovorilo v správe ustupujúceho výboru, v uplynulom volebnom období sa uskutočnili štyri členské schôdze a asi dvakrát takto zasadaní výboru MS, čo za tak dlhé obdobie je pomerne málo. Tým viac, že Kacvín patrí k väčším miestnym skupinám a v súčasnosti združuje asi 180 členov. Veľkú nádej na oživenie MS pokladajú Kacvínčania vo výstavbe slovenskej klubovni. Prvé vlaňajšie práce pri klubovni sa vlastne skončili len na príprave stavebného pozemku, najmä pre nedostatok finančných prostriedkov. Na margo toho poznamenajme, že doterajšia klubovňa sa nachádza v malej drevenici Františka Molitorisa a vôbec nevyhovuje požiadavkám kultúrneho strediska a centra krajanského diania.

Počas diskusie, ktorú možno hodnotiť ako búrlivú, sa zhromaždení zaoberali predovšetkým otázkami oživenia krajanskej činnosti a inými problémami, s ktorými ich delegáti pôjdu na IX. zjazd KSSČaS. Mnohí podotýkali, že treba nutne zvýšiť počet žiakov navštievujúcich hodiny slovenského jazyka, upevňovať národné povedomie v krajanských rodinách, zapájať mládež do krajanskej činnosti. Žiadali tiež zavedenia dvojitého občianstva.

Vela miesta v diskusii venovali problematike slovenských bohoslužieb. Presne v deň schôdze uplynuli totiž dva roky od ich zavedenia. Krajania vyjadrovali radosť z toho faktu, ale zároveň poukazovali na nedôsledné realizovanie dohody zo stretnutia slovenskej a poľskej strany na miestnom farskom úrade. Ide o to, že slovenčina sa čoraz viac obmedzuje počas náboženských obradov, najmä vo všedné dni. V súvislosti s tým bolo rozhodnuté, že sa krajanský aktív pokúsi problém vyriešiť prostredníctvom miestneho cirkevného výboru a v prípade neúspechu na vyšších cirkevných úradoch.

V kontexte cirkevných otázok sa vela hovorilo i o oprave a vlastne výmene pamiatkového, vyše storočného organu v miestnom kostole, ktorú svojho času - na podnet predošlého administrátora farnosti - navrhol vtedajší cirkevný výbor. Začali zbierky na nový, elektronický organ, ktorý je veľmi drahý, čo značne zaťažuje vrecká kacvínskych farárov. Pritom, ako sme sa informovali na Úrade pamiatkovej starostlivosti, organ tohto typu ako cennú pamiatku nemožno z kostola svojovalne odstrániť, najmä že pamiatková je nielen sústava pišťal a ozdobná skriňa, ale aj samotný nástroj. Ako to vyriešia "múdre hlavy", budeme čitateľov informovať.

Na záver zhromaždení pristúpili k volbám výboru a delegátov na obvodnú schôdzku a IX. zjazd. Do výboru sa dostalo niekoľko nových členov. Predsedom MS sa stal mladý, 46-ročný kraján Jozef Kuchta. V príhovore ku krajanom za prvoradú úlohu označil rozhýbanie činnosti MS a zapájanie do nej krajanskej mládeže. Podľa neho dôležité je tiež aktívna účasť našej Spoločnosti v nadchádzajúcich voľbách do miestnych samospráv.

Kacvínčania využili príležitosť a zvolili zároveň aj výbor miestneho odboru Matice slovenskej, ktorý v súčasnosti združuje 33 členov. Jeho predsedom sa stal Anton Pivočárik a tajomníkom Jozef Špernoga. Miestny odbor sa bude snažiť udržiavať úzky styk s Členským ústredím Matice v Martine.

JOZEF PIVOČÁRK

ČIERNA HORA I

Ciernohorským krajanom to trvalo veľmi dlho, kým sa im podarilo v druhom termíne (14.11.93) zvolať dostatočný počet členov, aby mohli uskutočniť volebnú schôdzku.

Ako vyplývalo zo správy predsedu MS Andreja Milana, ktorý zhodnotil medzizjazdové obdobie, Miestna skupina v Čiernej Hore (od Tríbsa), podobne ako obec, je pomerne malá - má sotva cez päťdesiat členov. Viacerí z nich pracujú na Slovensku. Správa sebaskriticky priznávala, že v posledných rokoch krajanská činnosť značne ochabla. Aj keď od malej MS nemožno očakávať vefa, tým viac, že nemá ani poriadnu klubovňu, prakticky nevybavenú, jednako pri aktívnejšej práci celého výboru sú šance na rozhýbanie krajanského hnutia v ciernohorskej MS. Pomohlo by tomu aj organizovanie kultúrnych a iných podujatí v malých miestnych skupinách a nie iba vo velkých. Potrebne sú tiež pravidelnejšie stretnutia vedenia ÚV s krajanmi, vystúpenia súborov a pod. Príkladom, že krajanský duch v Čiernej Hore nezmizol, je záujem o Život, ktorý má v tejto časti obce vyše 50 predplatiteľov.

V príhovore k zhromaždeným predsedu OV na Spiši Anton Pivočárik zdôraznil, že predzjazdové obdobie by sa malo niesť v znamení jednoty krajanov, upevňovania ich národného povedomia a starostlivosti o nás materinský jazyk, ktorý je čoraz viac vytláčaný, v kostoloch, školách a pod.

Počas diskusie krajania podotýkali, že by potrebovali viac slovenskej literatúry - kníh a časopisov, ktoré v posledných rokoch prakticky nedostávajú. Týka sa to samozrejme aj náboženskej literatúry, modlitebničkov, spevničkov, katolíckej tlače a pod. Hovorili tiež o otázkach vyučovania slovenčiny, o potrebe zavedenia dvojitého občianstva, no a vyjadrovali svoju radosť zo vzniku samostatnej Slovenskej republiky, ktorá 1. januára oslávila svoje prvé výročie.

Po diskusii zhromaždení pristúpili k volbám. Vyjadrili dôveru predošlému výboru a s nevelkými zmenami ho ponechali na nasledujúce volebné obdobie. Predsedom MS sa stal opäťovne Andrej Milan.

Krajania z Čiernej Hory sa rozhodli založiť miestnu odbočku sv. Vojtecha, do ktorého sa priamo na schôdzke zapísalo 8 členov. Predpokladajú, že zanedlho sa ich počet značne zvýší.

J.Š.

REPIŠKÁ II

Repiškí krajania z Grocholovho a Vojtúčkova Potoka sa zišli na volebnej schôdzke 28.XI. min. roka v miestnej základnej škole a zúčastnili sa jej i predseda OV na Spiši Anton Pivočárik. Schôdzku otvoril doterajší predseda MS Ján Solus, ktorý zároveň podal správu o činnosti v medzizjazdovom období. Zdôraznil v nej o.i., že aj keď ich miestna skupina patrí k najmenším v našej Spoločnosti, má veľmi oddaných členov, ktorí si zachovali pevné národné povedomie a lásku k starej vlasti - Slovensku. Členovia MS sa ochotne zapájajú do krajanských akcií, ale cítia sa opustení, ponechaní sami na seba, keďže za celé medzizjazdové obdobie ich nenaštívil nikto z ústredného výboru. Aj kontakt s obvodným výborom by mal byť častejší. Je to dôležité, lebo tak ako veľké MS, aj oni majú svoje problémy.

Počas diskusie sa krajania zaobrali viacerými otázkami, medziiným vyjadrovali nespokojnosť v súvislosti s oneskorovaním otvorenia hraničného priechodu Jurgov - Podhrády pre normálny turistický ruch, čo je najmä pre tú časť Spiša veľmi dôležité. Poukazovali tiež na otázky odbojárov, účastníkov SNP, ktorí majú problémy so získaním odbojárskej charty. V tomto kontexte navrhovali, aby sa naši odbojári mohli stať členmi Zväzu protifašistických bojovníkov na Slovensku. Vesa pozornosti venovali krajanskej výchove mladého pokolenia, ktoré treba zapájať do činnosti v našej organizácii. Mladým treba vysvetlovať pravdivé dejiny Spiša, povzbudzovať v nich národné povedomie a lásku k rodnej reči. Dôležitou otázkou v tejto obci, čomu by miestna skupina KSSČaS mala venovať väčšiu pozornosť, je vyučovanie slovenčiny v miestnej škole, ktorá bola v Repiskách pred niekoľkými rokmi zrušená. Treba ju tento rok obnoviť.

Po diskusii a udelení absolutória ustupujúcomu výboru, zhromaždení pristúpili k volbám výboru, revíznej komisie a delegátov na obvodnú schôdzku a IX. zjazd. Za predsedu výboru MS bol opäťovne zvolený Ján Solus.

J.Š.

VYŠNÉ LAPŠE

Predzjazdovú volebnú kampaň našej Spoločnosti na Spiši zavŕšila schôdza Miestnej skupiny KSSČaS vo Vyšných Lapšoch, ktorá sa konala 19. decembra min. roka v tunajšej klubovni, za účasti predsedu OV Antona Pivočárika.

Na úvod predseda ustupujúceho výboru Jozef Krišák oboznámil zhromaždených s programom schôdzky a v krátkej správe i s činnosťou MS. Konštatovalo sa v nej, že okrem sporadickej stretnutí v klubovni sa lapšanskí krajania →

zúčastnili viacerých zájazdov, medziiným do Levoče, Šaština a Litmanovej, ba aj do Nemecka a Talianska. V minulom kalendárnom roku mestná skupina bola tiež spoluorganizátorkou recitačnej súťaže pre slovenské deti zo Spiša a Oravy. Avšak najvýznamnejším podujatím vo Vyšných Lapšoch bola prehliadka dychových orchestrov, ktorá sa konala 29. augusta.

V diskusii, podobne ako v iných miestnych skupinách, vyšnolapšanskí krajania hovorili veľa o potrebe oživenia kultúrnej činnosti, o náborze žiakov na výučbu materinského jazyka a o rozšírení čitateľskej základne Života. V súčasnosti si ho predpláca asi 70 krajanov. Veľa mesta venovali otázkom činnosti slovenskej klubovne. Ako zdôraznil jej vedúci Kazimír Griglák, sú tu dostatočné priestory pre zorganizovanie celokrajanských podujatí. Preto je žiaduce, aby aspoň táto klubovňa bola náležite vybavená. Pre mládež zo Spiša a Oravy by sa tu mohli konať napr. tenisové turnaje, alebo šachové olympiády a pod. Kedysi sa predsa organizovali.

Aby výbor MS získal potrebné prostriedky, prenajíma klubovňu na svadby, zábavy a iné spoločenské podujatia. Už vlni sa im zo zisku podarilo kúpiť a inštalovať bojler na teplú vodu. V klubovni však treba ešte dokončiť podkrovie, preto krajania navrhli zvýšiť poplatok za prenájom miestnosti, pričom členovia MS by mali zlavu.

Po diskusii zhromaždení udelili absolutórium ustupujúcemu výboru a pristúpili k volbám. Za predsedu MS bol opäťovne zvolený Jozef Krišák.

V pracovnom pláne na najbližšie obdobie si lapšanskí krajania predsa vyzieľali niektoré otázky slovenských bohoslužieb a zaktivizovali kultúrnu činnosť klubovne.

JOZEF PIVOVARČÍK

NA ORAVE

CHYŽNÉ

Chyžanská mestná skupina KSSČaS sa zišla na volebnej schôdzi 21. novembra min. roka. Medzi účastníckimi schôdzkami bolo hodne starších krajanov, medzi nimi aj jeden zo zakladateľov MS v Chyžnom, dlhorocný krajansky činiteľ Ján Tisončík. Len škoda, že chýbali mladí, v tom aj naši absolventi stredných a vysokých škôl na Slovensku.

Počas zhromaždenia sa členovia MS dotkli viacerých otázok súvisiacich s krajanským hnutím, ale aj dnešnou ekonomickej situáciou v Chyžnom. Vypočuli si tiež spomienkový prihovor seniora Tisončíka o začiatkoch Spoločnosti a útrapách, ktoré on a ďalší krajania museli podstúpiť za slovenskú národnosť v prvých povojnových rokoch. Účastníci schôdzky prijali uznesenie, v ktorom navrhli udeliť kr. Jánovi Tisončíkovi medailu našej Spoločnosti Za zásluhy pre KSSČaS.

Zhromaždení s uspokojením hodnotili vyučovanie slovenčiny v miestnej základnej škole a

kladný prístup k tomuto predmetu vedeniu školy. Predvídajú, že niektorí žiaci sa po skončení povinnej školskej dochádzky budú hlásiť do stredných škôl na Slovensku. V Chyžnom nemajú slovenskú omšu, z kostola čoraz viac miznú slovenské piesne. Preto nečudo, že sa krajania väčne zamýšľali nad obnovením slovenských bohoslužieb v ich farskom kostole. Podľa nich nemali by s tým byť väčnejšie problémy, keďže tamojší farár je veľmi tolerantný a má pochopenie pre slovenské národné cítenie svojich farníkov. Nemal by byť problém ani s organistom, ktorý práve u nich pochádza z krajanskej rodiny. Napriek rozhodným konštatáciám sa však krajania nemajú k činu a príliš dlho otáľajú s vyuvinutím iniciatívy v tejto veci.

Členovia MS sa uzniesli, že klubovňu treba nadálej ponechať v dome K. Fulu. Musí však byť lepšie vybavená, aby sa jej návštevnosť zvýšila. Krajania majú tiež niekoľko návrhov týkajúcich sa o.i. hospodárskej spolupráce Chyžného so Slovenskom, ktoré mienia prednieť na IX. zjazde Spoločnosti.

E. M.

cirkevná vrchnosť. Na dôvažok im ho farári dávajú za príklad. Chceli by o tejto záležitosti hovoriť aj na IX. zjazde KSSČaS.

Krajanom vo Veľkej Lipnici sa páči súčasný život, priali by si však, aby sa im do rúk dostával včas.

E. M.

PEKEĽNÍK

Až v druhom termíne - 21.11.1993 sa uskutočnila volebná chôdza MS KSSČaS v Pekeľníku. Žiaľ, frekvencia bola aj tentoraz nízka. Z vyše pol stovky členov sa schôdze zúčastnila sotva polovica, zväčša bývajúca nabízku. Zhromaždení zvolili nový výbor, pričom trochu pozmenili jeho doterajšie zloženie. Predsedom Miestnej skupiny KSSČaS v Pekeľníku zostal však nadálej Ján Švientek, lebo - podľa mienky krajanov - nebudú meniť človeka, ktorý dobre viedol miestnu organizáciu a v ľahkej dobe vojnového stavu, ako aj počas nedávneho politického prelomu si za svoje názory a neústupčivosť nejedno vytriel. Dúsfajú, že nadálej bude pracovať v prospech Spoločnosti ako najlepšie bude vedieť.

V diskusii sa o.i. hovorilo o obnovení členstva v Spolku sv. Vojtecha a o nedávnych krajanských zájazdoch na Slovensko, ktoré si všetci veľmi pochvalovali a zároveň vyjadrovali nádej, že sa v nich bude pokračovať aj v budúcnosti. Chceli by tiež, aby mali možnosť niekde nabízku, napr. v stánku v Jablonke buď na pošte, kupovať aktuálnu slovenskú tlač. Podľa názoru Pekeľničanov, mala by prichádzať na Oravu pravidelne a bez väčšieho oneskorenia, keďže dnes je dopravné spojenie so Slovenskom, napr. s Dolným Kubínom pomerne dobré. Krajania diskutovali aj o zavedení vyučovania slovenčiny v miestnej základnej škole, lenže sa neuznesli, kto to má zorganizovať. Klubovňu ponechali nadálej v dome J. Švienteka. Hoci dnes neplní takú úlohu ako kedysi, chcú mať miestnosť pre sídlo výboru a na krajanské stretnutia.

E. M.

Záber z lipnickej schôdze. Zľava: K. Michalák, E. Janoviak a J. Michaláková

PODSRNIE

Výbor MS KSSČaS v Podsrni naplánoval voľebnú schôdzu na 19. decembra 1993. Napriek predvianočnému obdobiu sa schôdze zúčastnilo hodne krajanov. Prišiel tiež predseda ÚV Eugen Mišinec, predseda OV na Orave Augustín Andrašák a členka OV Viktoríia Smrečáková.

Predzajazdovú diskusiu začali krajania v Podsrni kultúrnu problematikou. Medziiným členovia tamojšej, donedávna pôsobiacej folklórnej skupiny navrhli, že obnovia svoju činnosť. Potrebujú však novú harmoniku, o ktorú sa obrátili na ústredný výbor KSSČaS. Keby nemali dostatočný počet záujemcov, budú nacvičovať spolu s folklórnou skupinou v Malej Lipnici.

Podsrnie patrí do podvŕšianskej farnosti. V súvislosti s tým zhromaždení zdôrazňovali, že podporujú krajanov z Podvŕšia v ich snaħach o zavedenie slovenských bohoslužieb v tamojšom kostole. Sú sklamani a znepokojení, že prvé kroky v tejto veci boli neúspešné.

Krajania z Podsrnia si pochvalovali viaceré púte a zájazdy na Slovensko, ktorých sa v poslednom čase zúčastnili. Sú vďaka ich organizátorom, najmä A. Andrašákom, a boli by radi, keby sa v týchto podujatiach pokračovalo.

Pomerne veľa sa diskutovalo o vyučovaní slovenčiny v miestnej základnej škole, a vlastne o jej zrušení, k čomu došlo pre nemohúcnosť Kuratória a vedenia školy. Krajanov veľmi

rozhorčil fakt nezamestnania učiteľa zo Slovenska, ktorý prišiel na začiatku školského roka do Podsrnia vyučovať slovenčinu, ale bol nútenej odísť, vraj pre nedostatok žiakov, čo nebolo pravdu. Dnes bude naozaj ľahko presvedčiť žiakov a rodičov, aby posielali deti na slovenčinu, keďže prestali veriť, že sa vyučovanie zavedie.

Na záver schôdze zhromaždení zvolili nový výbor, delegátov na obvodnú schôdzku a IX. zjazd a dopisovateľov Života. Za predsedu bol zvolený Ján Zoncel, ktorému krajania želali veľa výtrvalosti v jeho zodpovednej činnosti.

E.M.

PODVLK

Volebná schôdza Miestnej skupiny KSSČaS v Podvŕši prebehla v plánovanom termíne (5.12.93) a prišli na ňu prevažne krajania z dolného konca. Jej hlavným bodom bola volba nového výboru, dopisovateľov Života, delegátov na obvodnú schôdzku a IX. zjazd. Ďalej bol určený rámecový program činnosti MS na nastávajúce obdobie. Predsedom novozvoleného výboru sa stal Vladislav Pieronek.

V diskusii sa krajania dotkli viacerých problémov, z ktorých najdôležitejšími boli: pôsobenie divadelného krúžku, obnovenie slovenskej omše v podvŕšianskom farskom kostole a vyučovanie slovenčiny.

Divadelný krúžok v Podvŕši bude nadalej nacvičovať slovenské hry, ale boli by radi, keby tak ako doposiaľ, mohli vystupovať na slovenských, ale aj poľských scénach. Dúsfajú, že sa pre nich vždy nájdú finančné prostriedky na cestovanie a doplnenie kostýmov. Sú radi, že do ich súboru prichádzajú, aj keď neveľmi početne, mladí nadšenci ochotnického divadla.

Krajanov z Podvŕšia veľmi znepokojoilo zrušenie výučby slovenčiny na základnej škole č. 2 pre nedostatok učiteľa. Preto túto záležitosť poverili novému výboru. Navrhli, aby slovenčinu vyučovala tá istá učiteľka zo Slovenska, ktorá dochádza do Harkabuza.

Podvŕšania už mnoho rokov nemajú slovenskú omšu. Nedávne, prvé rozhovory v tejto veci neprinesli úspech. Aj keď by si slovo božie želali v slovenčine, považujú vec za veľmi chúťostívú. O probléme sa sice veľa hovorilo, ale krajania sa nedohodli na ničom konkrétnom.

Zhromaždení sa na schôdzi uzniesli, že klubovňa bude aj nadalej v dome Eduarda Prilinského, ktorý zhromaždených poinformoval o zdanení Gminným úradom v Jablonke veľmi skromných príjmov, ktoré za ňu dostáva od Spoločnosti. Rozvinula sa veľmi búrlivá diskusia, keď sa krajania dozvedeli, že za prenajatie miestnosti, v ktorej sa robia skúšky divadelného súboru, bola vyrátaná daň ako za podnikateľskú alebo inú hospodársku činnosť. Uzniesli sa, že v tejto veci budú podrobne informovať IX. zjazd Spoločnosti.

EUGEN MIŠINEC

CESTY SPOLKU SV. VOJTECHA

V TRNAVE MEDZI

SLOVENSKÝ ĽUD

Spolok sv. Vojtech sa od svojho založenia (r. 1870) hľadal cesty medzi ľud. V mestách i dedinách si budoval členské základne. Na čele boli horliví jednatelia. Predsedovia SSV a činovníci sa prihovárali členom slovom náboženskej i národnej literatúry, časopismi, kalendármi i novinami. Skalami nepriazne mu zahadzovala cesty uhorská vláda. Po vzniku Česko-Slovenska (r. 1918) sa cesty čiastočne upravili. Za komunistickej totality boli nasmerované do prieplasti záhuby. Nestalo sa tak. Po jej páde si SSV obnovuje činnosť: pomáha Slovákom doma i za hranicami usporiadala si dedičstvo otcov. S potešením zistujeme, že aj medzi našimi krajanmi v Poľsku sa obnovuje spolková základňa.

Na stretnutí rokov 1993-1994 zavítal Spolok do členských rodín Pútnikom svätovojtešským - kalendárom na rok 1994 a podielovou knihou *Svetlo* vo tmách od Ľudovíta Hlaváča.

Pútnik obsahuje kalendár na rok 1994, významnejšie výročia a zoznam krstných mien.

Riaditeľ SSV sa prihovára členom z príležitosti 125. výročia Spolku. Spišský biskup Mons. Th Dr. František Tondra prichádza k členom so vzácnymi myšlienkami o Duchu Svätom: načrel do encykliky Svätého Otcu Jána Pavla II. Dominum et vivificantem z r. 1986: je to Duch pravdy, ktorý oživuje a obnovuje tvárnosť Zeme. Týmto Duchom je preniknutý celý Pútnik. Nezabúda na 125. výročie smrti sv. Cyrila (r. 869), predstavuje kráľa Svätopluka, pripomienie katolíckych básnikov Paňa Olivu a Rudolfa Dilonga, ozve sa ľudovou múdrostou a drobnými príspevkami, zveľaduje rozum i ducha. Vo fotografickej časti prináša portréty niektorých pomocných biskupov. Predstavuje dvoch našich kardinálov, ktorí sa v r. 1994 dožijú sedemdesiatich rokov: je to Jozef kardinál Tomko - prefekt Kongregácie pre evanjelizáciu národov, jeden z najbližších spolupracovníkov Sv. Otca a Ján Chryzostom kardinál Korec, sídelný biskup nitriansky, náboženský spisovateľ a hrdina utrpenia za Krista.

V podielovej knihe *Svetlo...* nás autor vo vianočných legendách zavedie k betlehemským jasličkám a zamýšľa sa pohľadom moderného človeka nad tým, ako prijali Ježiška mešťania, pastieri, úradník, Herodes, velkňaz Annaš, učiteľ Gamaliel, Traja králi, Herodesov dôstojník, lakový hostinský a starec Simeon. Zaujímavé je putovanie archanjela Michala na výzvedach pre Otca nebeského, ako prijímú ľudia Ježiška. A ako Ho prijmete my? Je len jedna cesta, a to cesta zmierenia, cesta k spovednici: zanechať zlobu a ťať zbožne pomocou darov Ducha Svätého. Nuž vezmieme a čítajme: starí, mladí a deti...

Mg

DAR SRDCA

Uvádzame mená ďalších darcov, ktorí finančne prispeli do akcie DAR SRDCA. Tentoraz sú to: Jozef Pivarčík z Krakova - 100.000 zł, Jozef Grapa zo Sosnowca - 400.000 zł, Eva Chrząsteková a Barbara Moskalová z Krakova - 100.000 zł.

Ktokoľvek chce podporiť našu Spoločnosť, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSKCiS, ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: BDK w Lublinie, II/0 Kraków, nr 333401-2017-132.

Výpisky z dějin

církví

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Nejnovější doba

Podobně jako všude v Evropě po první světové válce i v obrozeném Polsku hrály v životě evangelických církví důležitou roli národní prvky.

Nejpočetnější evangelickou církví v Polsku po roce 1918 byla evangelicko-augsburská církev, která měla půl milionu členů. Asi 50 tisíc žilo v Těšínském Slezsku, ostatní témař výhradně ve středním Polsku. V meziválečných letech se tato církev rozvíjela. Pastorů přibylo ze 77 na 190, sborů z 63 na 117.

Polovina augsburských evangelíků se v roce 1921 hlásila k polské národnosti (v Těšínském Slezsku čtyři pětiny). Varšavská konzistoř byla polská. Farnostem německého původu byla ponechána v církevních obřadech jejich mateřtiny. Polský ráz měla evangelická reformovaná církev (1400 členů), která zachovala staropolské tradice a dvě samostatné církevní jednoty: varšavskou a vilenskou.

Jiná situace byla v evangelické církvi na zemích, které do roku 1918 patřily Prusku. I tam byly dve samostatné jednoty - poznaňská a katovická. Poznaňská jednota ztratila v důsledku repatriace do Německa více než 200 000 věrných. Zůstalo v ní necelých 300 tisíc, z toho 40 tisíc Poláků, převážně v jižních okresech poznaňského vojvodství. Konzistoř v Poznani byla německá. V katovické jednotě z 30 000 členů 18 000 uvedlo v roce 1931 jako mateřtinu polský jazyk.

Podobný ráz měla malopolská evangelická církev, níž patřilo přes 30 000 evangelíků augsburského a helvetského vyznání, většinou německé národnosti. V jejím čele stál superintendent dr. Teodor Zöckler ve Stanislavově. Na bývalém pruském území působila ještě skupina staroluterské církve, čistě německá.

V roce 1939 po připojení Těšínského Slezska bylo v Polsku asi 900 000 evangelíků, z toho třetina Poláků a dvě třetiny Němců. Nekolik tisíc se hlásilo k české a ukrajinské národnosti.

Velká rozmanitost národností a vyznání v předválečném Polsku nelehčovala vytvoření jednoty. Evangelické církve sice stvořily na sjezdu ve Vilniusu v roce 1926 společnou Radu evangelických církví, ale její činnost se většinou omezovala na střetnutí polských a německých proudů. V posledních předválečných letech rada přestala existovat.

Církev tvořící tu radu rozvíjely činnost duchovní, osvětovou a dobročinnou. Ve Varšavě, Vilniusu, Těšíně a později i v Katovicích a Bydhošti vycházely polské evangelické týdeníky, a v Lodži, Poznani a Stanislavově, evangelické měsíčníky v německém jazyce. Evangelický augsburský sbor ve Varšavě měl

vlastní chlapecí a dívčí gymnázium (Mikolaja Reja a Anny Wazowny), vlastní nemocnice, sirotčinec, jesle a domov pro tělesně a duševně postižené, domov starců, krejčovnu. V Dziegelowě u Těšína vznikl výchovný ústav kněze seniora Kulise nazvaný Ebenezer. Důležitým pracovištěm misijní činnosti byla evangelická nemocnice v Poznani a dům ve Więcborku na Pomoří. Rovněž ústav superintendenta malopolské evangelické jednoty dr. Zöcklera ve Stanislavově patřil k největším v Polsku. Polská sdružení evangelické mládeže zahrnula svou sítu témař všechna důležitější střediska v Polsku a silně působily na mladé duše.

Polská evangelická církev působila také na rodáky a spoluvyznavače ze západní části Těšínského Slezska, patřícího Československu. Před rokem 1918 působila v zemích českých, podobně jako v jiných tehdejších rakouských zemích, evangelická církev augsburského a helvetského vyznání, sjednocující bez ohledu na národnost evangelíky v celém Rakousku, uznávajícím pouze uvedená dvě vyznání. V prosinci 1918 delegáti českých evangelických farností na sjezdu v Praze zrušili dvě různá vyznání a sjednotili je v nové společné evangelické církvi českobratrské, opírající se o husitské tradice. Podobně vznikla po první světové válce na českých zemích německá evangelická církev a polská církev evangelicko-augsburského vyznání ve Slezsku v Československu. Tato církev, spjatá vyznáním, tradicí, jazykem a celým způsobem myšlení s těšínským polským evangelickým, byla jeho keřem rostoucím za hranicemi vlasti. Měla tehdy asi 50 000 věrných. Dnes je to dvojjazyčná česko-polská evangelicko-augsburská církev, která svým působením sahá rovněž na část Moravy, kde se augsburskí evangelíci polského původu dnes už hlásí k české národnosti.

V prvních letech po osvobození zaujala polské evangelíky diskuse o svobodě vyznání v nové ústavě obrozeného polského státu. Značná část Ústavního sněmu chtěla podle ústavy 3. máje zaručit katolické církvi postavení panujícího vyznání a jiným vyznáním pouze toleranci. Objevila se rovněž výhrada, že prezidentem Polska může být pouze katolík. Polští evangelíci sbory protestovaly a v memoriálech do Sejmu dokazovaly, že tolerance, chlouba 18. století, je ve 20. století anachronismem, když zaručuje pouze omezenou právní ochranu. Povolávali se na zásluhy Wilsona, který byl synem pastora, o osvobození Polska, i na vlastní zásluhy a důkazy vlastenectví v dobách národní nesvobody. Žádali rovná práva pro všechna vyznání, která stát uznal. V ústavě z roku 1921 nebylo přihlédnuto k výhradě týkající se vyznání prezidenta a katolické církve místo postavení vládnoucí církve získala pouze "vedoucí místo mezi rovnoprávnými vyznáními."

Právní postavení evangelicko-augsburské církve v Polsku určil dekret prezidenta polské republiky ze dne 25. listopadu 1936 po dohodě se synodální komisí této církve. Dekret poněkud připomíná konkordát uzavřený mezi polskou vládou a Vatikánem v roce 1925. Právní postavení jiných evangelických vyznání zůstalo podobné jako před rokem 1918.

Vztahy mezi katolickou a evangelickou církví v obrozeném Polsku kaličovaly to, že chyběla kodifikace manželského práva. Ve středopolských a východních vojvodstvích byly manželská a rozvodová soudy v rukou církve. Za ruské vlády katolická církev uznávala platnost smíšených manželství, uzavřených v pravoslavné nebo evangelické církvi. Po osvobození Polska katolická církev přestala tuto zásadu dodržovat. Žádal-li katolík žijící ve smíšeném manželství o rozvod, církev jednostranně takové manželství rušila. Evangelická církev proti tomu protestovala, ale bezvýsledně. Evangelická církev reformovaná začala tedy rovněž přijímat katolíky, kteří se chtěli rozvést, do své církve a pak uznávala jejich manželství za neplatné. Augsburgská církev zakázala již před první světovou válkou pastorům přijímat do církve ženaté katolíky a vdané katolíky, aby tak zabránila změnám vyznání ze zíštných důvodů. Větší spory mezi evangelickými církvemi a církví katolickou v předválečném Polsku nebyly. Byla pouze omezena činnost sekt, zejména národní církve.

Druhá světová válka měla pro polské evangelíky katastrofální následky. Po zářijové porážce hitlerovci propustili z práce témař všechny polské pastory a většinu jich zatkli. Téměř polovina uvězněných zahynula v koncentračních táborech. Všem osobám německého původu - a byla to většina evangelíků v Polsku kromě Slezska - vnucovali Voksliste. Odmítnutí hrozilo vyvezením do koncentračního tábora. Mnozí podlehli nátlaku, jiní příliš neodporovali, protože si zvykli na to, že je většina Poláků považuje za Němce, a byli i takoví, kteří se sami hlásili k německé národnosti a zatěžovali tím morální kredit všech spoluverčících. Po válce většina německých evangelíků opustila Polsko. Malé skupiny místního evangelického obyvatelstva, zejména na Mazurech, nevyrovnaný utrpěné ztráty.

Ze sedmi uvedených evangelických církví v předválečném Polsku dnes existují pouze dvě: evangelická reformovaná a evangelická augsburská. Vilenská reformovaná jednota odpadla po změně hranic. V otázce evangelické unie vláda vydala dekret, podle něhož farnost, které před vznikem unie, tj. před rokem 1817 byly luterské, stanou se částí církve augsburské, a ty, které byly kalvínské, částí církve reformované. Protože před rokem 1817 na zemích patřících v době dělení Polska Prusku bylo reformovaných evangelíků málo, dědictví po evangelické unii připadlo církvi augsburské, podobně jako dědictví po staroluterské církvi a malopolské evangelické superintendentuře. Na znovuzískaných územích byl celý církevní majetek státu, který augsburské církvi přiděloval bývalé kostely unie podle potřeb rozvíjející se činnosti evangelického duchovenstva. Některé kostely po unii převzaly katolici, kteří v důsledku poválečného přesídlování obyvatelstva tvoří většinu na tomto území.

Předpovídá budoucí osudy evangelické církve v Polsku již nepatří historikům. V každém případě naše církev chce pečovat o náboženský život podle svých zásad mezi svými vyznavači v harmonii s dobrém vlasti a všech Poláků.

KONEC

JE DOBRE BYŤ ORAVCOM?

Rozhodné áno: Zle je však nepatriť do oravskej gminy. S takýmto názorom som sa stretla v neveľkej dedinke učupenej medzi Podvilkom a Harkabuzom - v Podsrní. Je akoby predĺžením horného konca Podvilda, pretože tu chýba výrazne označená hranica - či už prírodná, alebo umelá. Celkový výraz krajiny naznačuje, že je to ešte oravská dedina. Spolu s Harkabuzom sú to posledné obce, kde žije národnostne zmiešané obyvateľstvo. Po poslednom administratívnom delení v 60. rokoch ich priradili do gminy Raba Wyżna a ako mi richtár Tadeusz Siarka s fažkým srdecom povedal, nepovažujú ich za "svojich".

- *Sme ako nechcené dieťa - hovorí. - Gmina je poľská a naša dedina je oravská - tu nás oddávna rozdeľujú. Nám netreba nič!*

Za posledné dva roky sa však situácia trochu zmenila. Vojt S. Kaleciak si všimol, že Podsrňania majú čo doháňať, aby sa dostali aspoň na takú úroveň, ako iné dediny v gmine. A tak ich podporuje, nakoľko mu stačí gminná pokladnica.

Prvý, čo občania po dlhých rokoch stagnácie pre svoju dedinu urobili, bola oprava cintorína. Od gminy dostali 100 miliónov zlôtých. - *Predtým bol cintorín na hanbu sveta, všetko sa rúcalo, - podotýka richtár. Ohrada s veľkou oblúkovou bránou je naozaj veľmi pekná a vidieť, že si na nej dali záležať.*

Akých máte spoluobčanov, sú ochotní zveľaďovať svoje bydlisko vlastnými rukami? Na moju otázku si richtár T. Siarka iba vzdychol:

- *Viete, chcieť by chceli, ale keď príde na lámanie chleba a treba robiť, pomaly sa vzdávajú. Tak to bolo aj pri murovaní*

ohrad. Prvý deň bolo dobre, ale na tretí deň som už len počúval - chcel si cintorín, tak si ho rob sám, mohol byť taký aký je.

Chceli by sa páčiť, ale nemajú za čo

Orava je čoraz viac vyhľadávanou turistickou oblasťou. Mnohí z nás si ani neuviedomujú, že v niektorých dedinách a osadách až dodnes nie sú vybudované cesty. Tak je to aj v Podsrní. Kým cesta vedúca z Podvilda do Harkabuza patrila gmine, nebola "v pláne". Teraz patrí Nowosączskému vojvodstvu - nie sú však na ňu peniaze. Bolo by potrebných až 8 miliárd zlôtých.

- *V lete je u nás veľmi krásne, nemôžeme predsa príjimať turistov, keď nemáme ani to základné - dobré cesty, - sľažuje sa richtár. Je presvedčený, že by mali určite viesť letných navštěvníkov, keby bolo dobré vybavenie. Občania vraj majú záujem o prenajímanie izieb.*

Nevyhnutnou investíciou, do ktorej sa Podsrňania pustili, je zavádzanie telefónov. Práce sú už dopoly hotové, ale samozrejme chýbajú peniaze. Účastníci sa poskladali po 5 miliónov, predbežný výpočet však vystúpil až na 25 miliónov. Ich príspevky sú teda len kvapkou v mori. Na prevedenie inštalácie z Bukowiny bolo potrebných 47 kilometrov káblor. Centrála stojí 400 miliónov. Vlastné ruky na všetko nestačia.

Keď som prechádzala dedinou, moju pozornosť upútala škola. Bola ako nová. Veď ju aj skoro nanovo postavili. Nestihla medzi svojimi stenami vychovať ani dve generácie školopovinnej mládeže a už začala práškať. Najprv steny, potom povala. Povráva sa, že stavebný materiál, hlavne

Richtár T.Siarka s rodinou pred svojím domom

cement, bol zo stavby potichu odpredávaný a výsledok sa rýchle dostavil. Museli ju opravovať takmer dva roky.

Tu ma bolí, tam ma pichá

Ludia neradi chorlavejú a Podsrňania obzvlášť. Nemajú totiž zdravotné stredisko a sú priradení do Podvilda. Všetko by bolo v poriadku, nemajú to ďaleko - keby to bola tá pravá gmina. Nie je totiž ich. A Podvľania im to dávajú pocítit - formou príspevkov na uhlie a opravy. Najradšej by ich "vynali" do Spytkowic. Podsrňanom by ani to nevadilo, len aby boli dobre ošetrení. Tam ich však tiež nechcú. Pan richtárka Maria Siarková je veľmi rozhorčená, keď si spomína, ako ich lákali na pomoc pri výstavbe nového zdravotného strediska v Spytkowiciach.

POKRAČOVANIE NA STR.9

Krásna cintorínska brána - výsledok spoločnej práce

Základná škola v Podsrní po generálnej oprave

CESTY, TELEFÓNY,

ČISTIČKY A PLYN

Cestami ďalej zájdeš

Začalo sa to pred tromi rokmi. Zarovnávanie terénu, sypanie štrku, utvrdzovanie, zalievanie asfaltom. Vo vzduchu voňala horúca smola a silný muži v pestrých uniformách pracovali pri ľažkom pomalom valci. V gmine Jablonka sa objavili nové cesty. Rovné, hladké, lesklé ako čierne filmy.

Dnes sú už hlavné komunikačné ľahy - Jablonka, Chyžné, Podvilk - vyriešené. V Oravke cestári spájajú ešte dve malebné záľuky, kde sa nachádza asi 40 jednotlivých hospodárstiev - osady Studienky a Marchevky. 1700 m asfaltky je už hotových, na dokončenie čaká ďalších 1300 m.

Horná a Dolná Zubrica sú typickými ulicovkami. Časť zástavby sa rozprestiera na jednej, časť na druhej strane potoka. Hlavné cestné ľahy sú už vyriešené, menšie príjazdovky sa budú asfaltovať v tomto roku. V Malej Lipnici ako keby sa roztrhlo vrece s mostami - za posledné tri roky ich postavili až sedem!

Na Orave, žiaľ, prevláda roztrúsené osídlenie, a tak každé hospodárstvo nemá ani v krátkom čase nebude mať vlastnú prístupovú asfaltku.

Cesty sú ako krvný obeh, spájajú jednotlivé časti organizmu, akým je gmina, ožívajú ho, urýchľujú výmenu, vytvárajú potrebnú infraštruktúru. Každý ich potrebuje rovnako a nik sa bez nich nezaobíde.

Za posledné tri roky - 1991, 1992 a 1993 - sa v celej gmine Jablonka postavilo 48 km nových ciest, z toho za uplynulý rok 25 km. Na gminu je to celkom slušná bilancia, nemyslite?

Počuli ste?

- *Vraj vykúpia naše gazdovky a polia, suseda! Chcú stavať, ako sa to povie, no tie autostrády, križom krážom cez celú Oravu!*

- *Aké strády? Nech tí ku každému domu najprv cestu zavedú! Oblakov sa lapajú, hýbu rozumom ako krava chvostom!*

- *Nie najlepšie mudrujú! Nik im tu zem nepredá!*

Také a iné klebietky sa šíria od dverí k dverám. Ludia sa boja stavby akejsi enigmatickej diaľnice, ktorá by vraj mala pretínať skrz naskrz celú Oravu a zabrala by im polia.

Je na takých chýroch byľka pravdy? Bude v gmine Jablonka nová autostráda?

- *Nie, - odpovedá mgr. Julian Stopka, vojt gminy Jablonka, - ja o tom nič neviem. Podnik Štátne cesty sice plánuje, že trasu E 7 skôr, či neskôr zamení na diaľnicu, ale projekt zatiaľ ešte neužrel svetlo sveta.*

Na trase Krakov-Chyžné vozidlá neraz viaznu v niekoľkohodinovej dopravnej zápace, najmä počas víkendov a prázdnin. Situácia sa musí nevyhnutne zmeniť. Hraničný prieschod Chyžné-Trstená bude totiž čoskoro najdôležitejším prieschodom na južnej hranici Poľska. Nasvädčujú tomu priaznivé terénne podmienky a už existujúca infraštruktúra.

Čo môžu získať obyvatelia gminy Jablonka? Pokiaľ vláda uvoľní na stavbu diaľnice sever-juh značné finančné prostriedky, tak nové pracovné miesta.

- *Bude nám záležať aj na tom, - tvrdí J. Stopka, - aby autostráda nepretínala obec a nenarúšala jej zástavbu, ale aby sa jej vyhľa ako obvodnica... Pekné želanie. Na jeho splnenie však budeme musieť niekoľko rokov počkať...*

Haló, kto tam?

Telefóny, telefóny! Kto z nás by to nepoznal? Sú s nimi samé problémy, najmä keď ich niet. Treba merať kroky k susedovi, do školy, alebo na faru. Ale to ešte nie je všetko. Trucovitý telefón ďalej skúša našu trpezlivosť. Unavený prst vytáča monotónne to isté číslo, a častokrát to po polhodine vzdá.

- *Popri výstavbe ciest kladiem veľký dôraz na dobudovanie telefónnej siete, - vysvetluje jablonský vojt, J. Stopka, - pre mňa sú to dve najdôležitejšie veci, od ktorých treba začať.*

Prvé telefónické zvonenie sa ozvalo v roku 1992 v Podvilku, v r. 1993 pribudlo 200 nových telefónnych čísel v Malej Lipnici a také isté množstvo v Hornej a Dolnej Zubrici. Koncom predchádzajúceho roku sa do telefónnej siete zapojilo 25 nových čísel v Studienkách a Marchevkách v Oravke.

Stačí to obyvateľom gminy?

Zatiaľ áno.

Čističky, plyn a kanalizácia

"Na Orave dobre, na Orave zdravo", - tak sa spieva v jednej slovenskej ľudovej

pesničke. Dnes už nie je pod Babiou Horou tak čisto ako v minulom storočí, ale stále ešte zdravo v porovnaní s Krakovom, Varšavou, alebo Bratislavou. Tôniaté smrekovo-jedľové lesy, priestrané polia, na ktorých duje ostrý štiplavý vietor, horské svahy, dolinky zurčiacich potokov sú ešte stále balzamom pre dušu a telo. Zdravá príroda je dnes veľkým kapítáлом, o ktorý sa treba systematicky staráť. V gmine Jablonka však chýba základné ekologické "vybavenie" - čističky odpadových vôd. Voda má okrem svojich kladných vlastností i záporné. Ľahko sa znečisťuje, prenáša chemikálie a nečistoty v roztoku, presakuje do pôdy, odkiaľ ju rastliny vstrebávajú svojimi koreňmi.

Výstavba čističky odpadových vôd je však nákladná záležitosť. Najprv treba urobiť prípravné - geodetické práce: upraviť terén, zabezpečiť kanalizáciu. Samotná výstavba priemerne veľkej čističky, t.j. 150 m³ prietoku vody na 24 hodín stojí 4 miliardy zlôtých. - Ekologické investície sú drahé, ale pre obyvateľov gminy nevyhnutné, - hovorí Julian Stopka.

V r. 1995 by mala v Jablonke stáť už prvá čistička odpadových vôd. Hneď po nej sa začne výstavba ďalej v Hornej Zubrici, ktorá leží najbližšie pri vodných zdrojoch.

V r. 1996 čaká Oravcov ďalšia robota - treba inštalovať vysokotlakové potrubia od Rudzimierza do Jablonky, aby sa do dedín gminy konečne mohol zaviesť plyn. Sieť stredotlakového potrubia by mala stáť okolo 40 mld zlôtých, ale to už budú finančovať obyvatelia jednotlivých dedín. V pláne je aj prestavba kanalizácie.

Lepšie je byť bohatým a zdravým...

Čo obyvateľom v gmine Jablonka najviac chýba? To najdôležitejšie - lekári a najmä Zubári! Zdravotné stredisko v Jablonke malo kedysi pôrodné oddelenie, teraz sa mladé mamičky musia unúvať až do Nového Targu. Hoci v gmine pôsobí aj niekoľko súkromných zubárov, ich služby občania častočkou nemôžu využiť, pretože sú pre nich príliš drahé. Ordinačné hodiny bývajú premenlivé a krátke.

S kultúrou a školstvom to tiež nevyzerá najlepšie. Kultúrne domy prenajímajú podnikatelia a naše krajanské klubovne, ktoré sú prevažne situované v súkromných domoch, platia vysoké dane.

Zmení sa to?

- *Chceme venovať dosť veľké prostriedky na školstvo a kultúru, - hovorí Julian Stopka, - nemôžeme sa všetko stihnuť za tri roky.*

Nuž, tu asi platí staré slovenské porekadlo: "Lepšie je byť bohatým a zdravým ako chudobným a chorým."

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

V TIENI HUŇATÉHO OBRA

Pod masívnu Babiou Horou, kráľovnou Oravy sa kríž podlhovastá úľadná dedina. Jej domy, nové, murované, so špicatými klobúkmi strech i staré, drevené s pastelovými oknami sa štverajú priamo do jej tieňa, ako keby chceli obsadiť jej zaoblený chrbát, ako keby sa chceli dostať k prameňom oravských potokov. Huňaty zalesnený obor však čosi také nedovolí - príse ne stráži svoje vlnké tónisté kráľovstvo, v ktorom ťumia veličiné paprade, vzpriamene dôstojné jedle, fažké smreky a zauzlená kosodrevina. Ani skúsený zálesák neodhadne vrtošivú náladu hory. Najčastejšie sa totiž zahaľuje hustou penou nepriehľadných mrakov...

Prví osadníci

museli byť naozaj odvážni. Nezfakli sa hlbokého lesa, ani štiplavého vetra. Na začiatku ich bolo šest. Prihnali so sebou stádo oviec a začali vypaľovať husté lesné porasty.

Zubrica. Odkiaľ sa vzal taký zvláštny názov? Na slovenskej strane leží obec Zuberec a Zubrohlava. Niektorí vedci vysvetľujú, že na Orave sa kedysi rozprestieral karpatský prales, v ktorom žili stáda zubrov. Iná hypotéza sa prikláňa k názoru, že oravskí osadníci prišli z východu, kde zubre žijú podnes.

Čo vlastne vieme o prvých usadlích? Vlna pristáhovalectva súvisela s valašskou kolonizáciou. Horná Zubrica sa prvýkrát spomína v daňovom registri Oravského panstva v r. 1567. O niekoľko desiatok rokov neskôr sa rozdeľuje na Hornú a Dolnú Zubricu. Vtedy Alžbeta Csaborová, vdova po Jurajovi Thurzovi a jej syn Imrich udeľujú richtárovi Ondrejovi Moniakovi zľavy v daniach a robotách na dva roky.

Katolícka vernosť

Horná Zubrica mala i druhé meno - Bubenské. Zubričania sa živili najmä pastierstvom (sám richtár Moniak mal vtedy 200 oviec),

vypaľovali lesy a o roľníctvo, čuduj sa svete, takmer nezavadili. Čoskoro sa rozmožlo lesné brtníctvo. V prvých dokumentoch sa uvádzá, že záhradníci chýbali.

V polovici 17. storočia sa rozpútala kontrareformácia namierená proti vzbúreným panovníkom z Oravského zámku. Cisár Leopold Habsburský o 14 rokov neskôr odmenil svojich spojencov - verných katolíkov. Medzi nimi nechybal ani richtár Matúš - ďalší z hrdej dynastie Moniakovcov. Cisár Leopold ho osloboďil od všetkých daní a poplatkov v r. 1673 a o rok neskôr udelil rodine Moniakovcov šľachtický titul. Rodový erb zobrazuje vlka s mečom a križom.

Drevo, med a plátno

Blízke lesy vždy opývali množstvom kvalitného dreva, ktoré Zubričania využívali na stavbu menších drevencov krytých šindľom. Bohatí dávali kupodivu prednosť slamenej streche.

Asi v 18. storočí sa včelárstvo začalo stáhovať z lesov do dvorov zubrických gázdovstiev. Takmer každý dom podľahol tejto užitočnej móde, a v krátkom čase sa pri každom hospodárstve objavila paseka s dvomi, až troni úsmi, ktoré celkom uspokojili domácu spotrebmu medu.

V 19. storočí sa Zubricou prehnala tkáčska vlna. Celé rodiny sedeli za krosnami a skláňali si je nad fanovým plátnom. Za 1 rok dokázala priemerná zubrická rodina vyrobiť až 1750 m lítky.

Oravské domínium v tom čase rozmýšalo, ako prejsť roľníkom cez rozum a ako ich obrať o pastvinská, ktoré celé dediny používali už niekoľko storočí. Rozhodlo, že vyvlastní majetky a vysadí holé poľany. Tejto búrké v roku 1848 odolala len Veľká Lipnica s poľanou Na Kriváni a Dolná Zubrica so Smotanovou Hoľou.

Murovaný kostol a drevené múzeum

Prvý drevený kostol dal postaviť v r. 1714 Stanislav Moniak. Horná Zubrica bola vtedy ešte súčasťou farnosti v Oravke. Zubrická fara získala samostatnosť v r. 1787 a hornozubrická s filiálou v Zimnej Dieri až v r. 1985.

Dnešný murovaný kostol, ktorý stojí na mieste pôvodného, postavil v rokoch 1837-1840 vychýrený majster Ignác Zubrický. Hlavný oltár z r. 1910 je dielom rezábarov z ďalekého Tyrolska.

Príťažlivou atrakciou dnešnej Hornej Zubrice je skansen s ľudovou architektúrou Hornej Oravy. Rozkladá sa na ploche 6 ha a nachádzajú sa v ňom o.i. vyhňa, mlyn, píla, sýpka, zvon na rozhávanie mrakov, olejáreň, krčma z Podvľaka, paseka.

V strede múzea tróni trón Moniakovská kúria z r. 1784, ktorú rodina dedičov v r. 1939 darovala štátu.

Z čoho žiť?

Dnešní obyvatelia Hornej Zubrice žijú oveľa pestrejšie a pohodlnejšie ako ich predkovia, ale zápasia s nemenej váznymi existenčnými problémami: Ako vyžiť z poľnohospodárstva?

- Pokiaľ ide o využitie zeme, tak oblasť Hornej Oravy má najväčší potenciál ovčarského pastierstva. - hovorí promovaný geograf Boleslaw Bogacz. - Môj bratranc mal kedysi stádo s 300 ovčami, teraz môže chovať len 50.

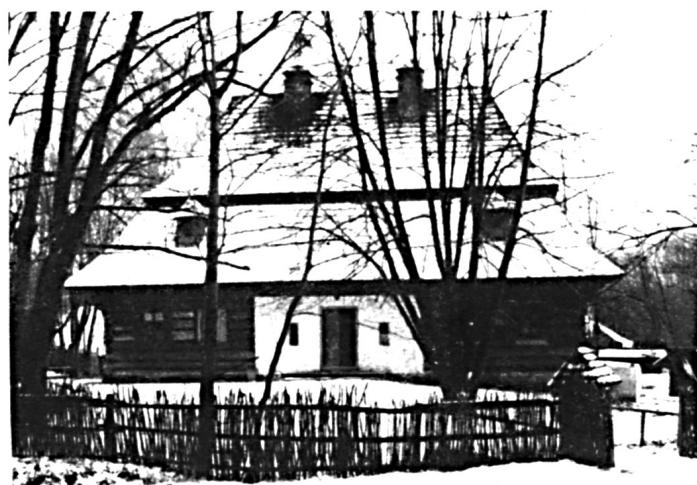
Baranie kožuchy vyšli z módy, vlna a žinčica sa zle predáva a kedysi veľmi výhodný export jahniat na veľkonočný stôl do Talianska, upadol.

- Kto je najviac odvážny, zakladá dnes kurhy - vysvetľuje paní Bogaczová, - to sa najviac oplatí.

Les ako záchrana

A čo les? Drevo, s ktorým bola Horná Zubrica odjakživa zrastená? Plytu stáli od neepamäti, ich činorodé vŕzganie sa spája s legendárnom pílierskou rodinou Litviakovcov. Dnes stojí píla na zubrickej križovatke a v Ochlipove. Hospodári vlastnia prevažne 10-15-hektárové lesy, v ktorých je najhojnnejšie zastúpený smrek. Výrub kontroluje prísnym okom lesná správa a Ba- →

Drevená architektúra v hornozubrickom skanzene

... a priamo v dedine. Foto:B.K.

bohorský národný park. Aj keď obidve tieto inštitúcie ročne povolujú zoťať iba určité množstvo dreva, ťažba tejto drahocennej suroviny je pomerne rentabilná.

- Predaj vlastného dreva sa oplatí, - potvrdzuje majiteľ súkromného lesa, krajan Vendelín Vengrín. - Treba pritom ťažko robiť, ale dá sa zarobiť, - prisvedča jeho vlastný syn.

Zubrickí nomádi

Mnoho Zubričanov pracuje v Obuvníckom závode v Novom Targu. Niektorých zamestnáva Babohorský národný park, iných zas Lesná správa. Tieto pracovné možnosti však mladých neuspokojujú. V zime si vybavujú formality a v lete cestujú za sezónnymi prácami do Talianska, do rakúskych reštaurácií, nemeckých stavebných firiem, alebo až na druhú stranu Atlantiku - do Ameriky.

Ich prededkovia tak v 19. storočí odchádzali do Budapešti (dnes sa s humorom hovorí, že najväčšie maďarské mesto postavili Slováci) a ich otcovia sa vyberali na montáže do Iránu, či iných arabských krajín.

Hornú Oravu zaliava vlna nového nomádzmu - vraj niet iného východiska - vysvetlujú svojím smutným a opusteným rodičom mladí cestovatelia.

JE DOBRE

BYŤ ORAVCOM?

DOKONČENIE ZO STR. 6

- Mala tam byť pôrodná sála, odborní lekári a zubári. Slíobili nám, že do strediska budeme môcť chodiť aj my. Tak sme svorne pomáhali. A teraz, keď si chceme dať vytrhnúť zub, musíme platiť. Ale my žiadneho iného zubára nemáme, sme odkázani na nich.

Možno sa niekedy tajné sny splnia. Obyvatelia Podsrna ich však majú viacej. - Aspoň taký malý kostolík, ale náš; keby sme tak mali zavedený plyn; ale by sa zišla škôlka; bolo by prepychom mať dedinský vodovod?... - Sny budúcnosti.

Ako je to s kultúrou?

- My kultúru nemáme, - smerjú sa richtároveci. Vzápäť však väzne dodávajú, že kultúrny život v Podsrni takmer zamrel. Hasičská zbrojnica je v zlom technickom stave a nič sa tam neorganizuje. Bar na tom nie je o nič lepšie, takže je zatvorený. Len v sobotu sa tu schádza mládež na diskotékach. Teraz sa už ani ženy nestretávajú tak, ako voľskejdy na páračkách.

Všetci majú pred očami nie tak dávne "zlaté časy" slovenskej klubovne, okolo ktorej sa všetko točilo. Bol to jediný kultúrny stánok v dedine. Škoda, že len bol. Mená našich krajanov, Albína a Márie Chovancovcov, Jozefa Bonka a Jozefa Kadlubka sú vyslovované s uznaním. Na

Prítažlivá obec bez turistov

Turistika v Hornej Zubrici krvká a potáca sa. V areáli múzea bola v r. 1954-1974 v jednej z historických kúrií umiestnená turistická ubytovňa, ktorá v posledných rokoch zívala prázdnou. Turisti sa radšej štverali do chát na Markových Syczawinách a na Knopovej Holí. Pred niekolkými rokmi bola v pláne výstavba vleku za skansenom, ale obec z tohto zámeru cívala kvôli nedostatočnému záujmu turistov a stiesnenej finančnej situácii.

Hornú Zubricu spája so Zawojou cesta cez sedlo Krowiarki. Priamy autobusový spoj sa zrušil, v sedle treba čakať na prípoj. V zime navyše cesta nie je udržiavaná a vršia sa na nej záveje snehu.

Ťažkosti s knihami

V strede dediny stojí nová murovaná požiarňa zbrojnice. Na Spiši a Orave nie je nijakou zvláštnosťou, že tieto hasičské domy slúžia viacerým účelom. V Hornej Zubrici požiarne využívajú iba prízemie, horné poschodie sa skladá z dvoch sál - z klubu roľníka, kde sa zabáva tančovačky chtivá mládež, alebo svadobčania, a z knižnice. Slovenské knižky by sme tu však hľadali ako ihlu v kope sena. Dnes sa nachádzajú totiž iba na školách a v klubovni MS KSSČaS.

- Najviac slovenských kníh prichádzalo v rokoch 87-90, - hovorí zubričská učiteľka, Vladislava Bogaczová, bývala správkyňa knižnice na škole č. 1. - V posledných rokoch neprichádzajú žiadne časopisy.

Horná Zubrica je obrovská dedina, má vyše 3600 obyvateľov, a preto nečudo, že v nej pôsobia 3 školy. Základnú školu č. 1 navštievuje vyše 100 žiakov a slovenčina sa na nej vyučuje 3 krát týždenne ako nepovinný predmet. Žiakov prichádza učiť Katarína Reisová z Bratislav.

Choroba-poroba

S chorobou nie sú žiadne žarty. Keď sa na človeka prilepí, začína sa čertovský tanec. A to najmä na Orave. V Hornej Zubrici ordinujú len dvaja lekári. Obec nemôže prilákať ďalších ani napiek súkromným bytom, ktorými disponuje zdravotné stredisko. A zubárov jednoducho nict, pokiaľ k nim nepočítame súkromných - a značne drahších.

Zubrica, Zubrica. Aká si bola, aká budeš? Chránia ťa príútne lesy Babej Hory, ale kto ťa uchráni pre nemilosrdnému pravidlami dnešného sveta?

Text a foto: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

súbor, ktorý viedol J. Bonk, sa tak ľahko nezabúda. Žiaľ, nemá svojich nástupcov. Kde však hľadať chybú? Na to som sa zašla opýtať samotného organizátora kultúrneho života.

- Najviac ma trápi to, že sa u nás deti neučia v škole po slovensky. Už sme ich aj mali zozbierané, a potom sa ukázalo, že slovenského učiteľa v škole neprijali, vraj deti nemajú záujem.

Záujem by bol a to je ten prvý krok, ktorý treba využiť. Je to jedna z forem, ako si vychovávať krajskú mládež. Po rozpadnutom súbore zostali hudobné nástroje a zapári krojov. Nájde sa v Podsrni niekto, kto sa toho chystí?

Richtár T. Siarka by bol rád, keby ožili tradície. - Keď už pán Bonk nehrá, nemá nás kto

reprezentovať na Dňoch Oravy. Keby boli zahráli, mohli od vojta dostať zo 10 miliónov na nástroje. Chýbajú nám ich prekrásne piesne na dožinkách. My by sme chceli, aby slovenská klubovňa aktívne pracovala, v regióne, v ktorom žijeme je to potrebné. Rovnako aj slovenské nápisu na obchodoch. S uznaním sa pozeraeme na slovenské tradície v Podvuku.

Zdá sa, že v Podsrni majú naši krajania "otvorenú cestu" a na nej podanú pomocnú ruku. Ak sú slová richtára Siarku úprimné, treba len veriť, že prinesú aj ovocie. Snáď to nedopadne tak, ako s vyučovaním slovenčiny.

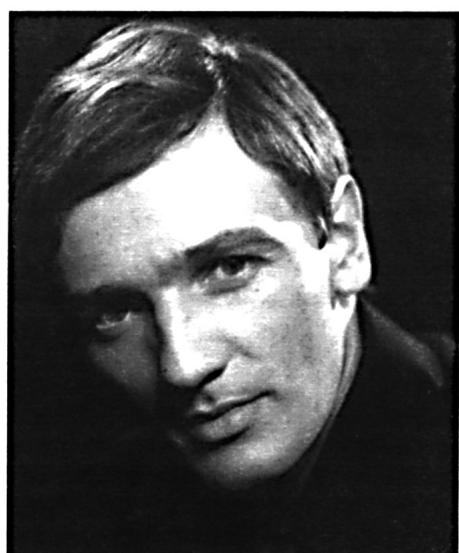
VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského divadelného a filmového herca. Čitateľom nebude ťažko uhádnuť, o koho ide, keď spomenieme, že zahral hlavnú postavu vo filme A. Wajdu Brezový háj (Brzezina). Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 12/93 sme uviedli snímku herečky Barbary Kraťtovej. Knihy vyžrebovali: Mária Lojeková z Novej Belej, Kristína Waniczková z Durštiny, Lídia Chovancová a Jolanta Sýkorová z Harkabuza.

ŠANCE ZELOVA

Zelov - neveliké městečko a obec v Piotrkowském vojvodství - proží koncem loňského roku dvě významné události. První bylo 190. výročí příchodu Čechů do Zelova a založení města. Jak víme, předkové našich českých krajanů opustili svou původní vlast před pronásledováním ze strany vládnoucích Habsburků. Útočiště a druhý domov našli v Polsku, kde se setkali s náboženskou tolerancí. Druhou událostí bylo to, že zelovská obec spolu s dalšími devíti obcemi vyhrála celopolskou soutěž na nejlepší místní program rozvoje. Nejlepší projekty programu a jejich realizaci financuje Evropská unie. Všechny vítězné obce, mezi nimi i Zelov, dostaly po 600 000 ECU (měna Evropské unie), což v přepočtu činí asi 14 miliard zlatých. Všechny peníze pocházejí ze zvláštního fondu PHARE PMI. S tímto úspěchem se pojí i další: Světová banka přiznala zelovské obci půldruhé miliardy zlatých za nejlepší návrh tzv. zelovského inkubátoru podnikání a zelovského centra, který byl vypracován společně s lodžskou univerzitou. Inkubátor podnikání bude sloužit odbornou poradenskou službou začínajícím podnikatelům.

Každý nápad je dobrý

Samozřejmě finanční podpora pro zelovskou obec nespadla z neba, bylo třeba si ji zasloužit. První iniciativa vznikla už 17. dubna 1991, kdy sedmičlenná skupina občanů tohoto města založila Fond rozvoje zelovské obce. V počátečním období činnosti sloužil především jako poradní orgán. Postupně se však Fond zapojil do další práce na restrukturalizaci a přípravě komplexního místního programu rozvoje.

Uvěřit sobě

Mnozí obyvatelé Zelova nevěřili, že se dá cokoliv udělat nebo najít jakékoliv řešení. Samozřejmě v této číši pesimismu čas neúprosně pracoval proti nim. Upadly mnohé státní a družstevní podniky, které dávaly občanům zaměstnání. Rostl počet nezaměstnaných, kterých do konce loňského roku bylo 2100, čili 27% práceschopných obyvatel Zelova.

Připomeňme, že Zelov byl známý především tkalcovstvím. Říká se, že toto řemeslo přinesli s sebou právě čeští přistěhovalci. Domácí tkalcovská výroba se zachovala dodnes a tkalcovské stavby bychom našli v nejedné domácnosti, i když dnes v domácí výrobě v Zelově převládá krejčovství.

Kdysi dobře prosperující závody bavlnářského průmyslu FANAR jsou dnes prakticky v likvidaci. Zaměstnávaly asi tři a půl tisíce lidí. Těžká situace města a obce si vyžádala celkovou restrukturalizaci. Vznikaly stále nové nápady a programy. Tvrď se, že jich bylo přes dvě stovky, i když jen deset bylo přijatelných. To vyústilo v přípravu zmíněného místního

Místo kina obchod s nábytkem

Zelovské krajanky v rozhovoru s redaktorem Łódźského rozhlasu Z. Korzeniowským

programu rozvoje nazvaného Čas pro obec a Zelov, který získal odměnu 14 miliard zlatých. Tento program zahrnuje takové oblasti restrukturalizace a rozvoje jako hospodářství, stavebnictví, zemědělství, ekologie, zdravotnictví, kultura, školství a sport. V jednotlivých sekčích pracovali i naši čeští krajané.

Jak to bude s penězi

Peníze budou dostávat ve splátkách během dvou let, závisle na realizaci programu. Někteří čtenáři si možná představovali, že se hned začnou stavět školy, cesty, hotely, obchody apod. Peníze jsou však přesně rozděleny na konkrétní cíle. Uvedme několik nejdůležitějších. Nejvíce, až 8 miliard zlatých, je určeno na Zelovský investiční fond. Jeho úlohou bude poskytovat kapitál osobám, které začnou podnikat na území zelovské obce. Tomu by měl napomáhat také Zelovský inkubátor podnikání, který bude sloužit podnikatelům širokou odbornou pomocí, a také Zelovské centrum podnikání, které bude poskytovat základní hospodářské údaje, pomoc při přípravě podnikatelských plánů, organizování informačních kurzů pro zelovské podnikatele apod. Na tyto účely bylo určeno 2,5 miliardy zlatých. Samozřejmě to je jen několik nejdůležitějších předsevzetí, která by v budoucnosti, bude-li všechno dodrženo, měla přispět k hospodářskému rozvoji města a obce. Neříká se nadarmo, že peníze rodí peníze. Samozřejmě určitá část prostředků má být věnována na kulturu, ekologii, zemědělství a boj s nezaměstnaností, která dnes v Zelově čini 27%. Při úřadě města a obce začal působit Klub práce, který poskytuje všem nezaměstnaným poradenskou službu a pomáhá jim hledat práci. Především však slouží radou, jak se mají uchazeči představit příštím zaměstnavatelům a jak s nimi vyjednat práci.

Život a Radio Łódź jako první

Obyvatelé Zelova se podělili svou radostí z tak vysoké odměny s naší redakcí. Na dva dny (13. a 14. listopadu) pozvali lodžský rozhlas, který vysílá na velmi krátkých vlnách 73'01 a 99'02 FM. Svým vysíláním zahrnuje i sousední vojvodství. Zkušený redaktor lodžského rozhlasu pan Zbigniew Korzeniowski se během dvou dní snažil přiblížit posluchačům minulost, ale především současnost Zelova. Na rozhlasových vlnách se mohly vypovědět všechny významné osobnosti města, náboženské a společenské organizace i zelovští krajané.

Kéž by to vyšlo

15 miliard zlatých není tak mnoho, jak by se nám zdálo. Potřeb je hodně. Tvůrci místního programu rozvoje však soudí, že získané finanční prostředky jim přece jen pomohou odrazit se od dna a ukázat, že když se chce, dá se mnohé udělat. Zelov má velké šance. Dokáže je využít?

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Je také príslovie: "Každému by sa malo dovoliť milovať dve mestá, jeho vlastné a San Francisco. To druhé preto, lebo zomrie." Nikdy som nebol v Kalifornii, preto nepoznám San Francisco. Ako človek pochádzajúci z vidieka, nemám ani svoje mesto. Napriek tomu mám rád jedno badenské mesto - Tübingen. V roku 1989 som v ňom prežil tri mesiace. Je to mesto, v ktorom temer polovicu obyvateľov tvoria študenti starej univerzity, založenej v roku 1477. Čaro stredovekých ulíc starého mesta, pomaly tečúci Neckar, veľké osobnosti minulosti (o.i. Filip Melanchton), či svetoznáma univerzita, nenechajú návštěvníka ľahostajným. Ja som čaru mesta natolik podľahol, že sa mi často vynára v snoch. Vidím vtedy Amselweg, ulicu pri lese vysoko nad mestom, odkiaľ som schádzal po strmých schodoch do centra mesta, vidím tiež evanjelický kostol svätého Martina a Tübinger

Musikscole. Vždy ma vtedy nemilo prekvapí, že sa zobúdzam niekde inde, nie nad Neckarom.

V júni 1989 sa v Tübingene konali oslavu dvesteho výročia narodenia významného nemeckého skladateľa, tamojšieho rodáka Friedricha SILCHERA (1789-1860). V jeho životopise som prečítal, že bol žiakom slávneho bratislavského skladateľa Jána Nepomuka Hummela (1778-1837). Takých uhorsko-slovensko-nemeckých kontaktov bolo v dejinách iste neúrekom, lenže ich ešte nemáme znápané.

V súčasnosti veľkým nadšencom rozvíjania a prehľbovania nemecko-slovenských kontaktov v oblasti vedy a kultúry je profesor Roman Schnur (nar. 1927), môj školiteľ na Právnickej fakulte Tübingenskej univerzity, doctor honoris causa Varšavskej univerzity (1991). Profesor verejného práva, od 1992 na dôchodku, býva v Rottenburgu. Leto trávi v talianskych Dolo-

mitoch, kde si vo výške 1850 m postavil svoj druhý dom.

Profesor Schnur má jednu veľkú lásku: Strednú Európu. Patrí k malej skupine ľudí, ktorí o nej vedia absolútne všetko, bez ohľadu na to, či ide o Medzilaborce, Košice, Krakov, Pulawy či Debrecín alebo Pátkostolie. Pomerne nedávno napísal knihu o Poľsku: *Polen in Mitteleuropa (Baden-Baden 1984)*.

Text, ktorý dnes predkladáme našim čitateľom v slovenskom preklade, sa týka severovýchodného Slovenska, jeho história ale aj najnovších udalostí. Je to prvá časť rozsiahlejšej štúdie pod názvom: *Fedor Stepun, Saint Andrew und Campbell's Condensed Soups in Medzilaborce*. Kedže táto formulácia je plne zrozumiteľná až po prečítaní celej štúdie, dali sme textu iný názov - Slovensko: Bardejov.

JOZEF ČONGVA

PROF. ROMAN SCHNUR

SLOVENSKO: BARDEJOV

V kostole svätého Egídia v Bardejove zaznel velkolepý organový koncert. Organista nemal záťať príležitosť hrať pre tak významné publikum. Jeho hru počúvali s pohnutím špičkoví politici a intelektuáli z niekoľkých krajín.

Organová a vôbec cirkevná hudba majú v tomto kostole dlhú tradíciu. Najdávnejšie rukopisy cirkevnej hudby z Bardejova pochádzajú z roku 1518, prvý vytláčený materiál z 1537. Kostol svätého Egídia bol jedným z najdôležitejších miest viachlasovej (až 16-hlasovej) cirkevnej hudby a cirkevnej organovej hry v tejto časti Európy.

Trochu menší dojem ako organová hra robí zbierka jedenástich gotických krídlových oltárov. Boli vyrezávané väčšinou v druhej polovici 15. storočia a majú vysokú umeleckú hodnotu. Neogotický hlavný oltár vznikol roku 1878, ktorý stojaca na tráme v triumfálnom oblúku kalvárska skupina bola vytvorená okolo roku 1480.

Ťažko si predstaviť pôsobivejší rámc pre stretnutie toľkých dôležitých osôb v období od 6. do 9. júna 1991. Na stretnutie pozýval newyorský Ústav pre výskum vzťahov Východ - Západ spolu so slovenskými republikánskymi a pražskými federálnymi úradmi. Zúčastnil sa ho aj prezident Václav Havel a maďarský prezident Göncz.¹ Miesto stretnutia sa zvolilo veľmi starostlivo. Chcelo sa tým poctiť federatívny štát - Slovensko a súčasne ukázať účastníkom zo Západu, aká vysoká kultúra sa nachádza v severovýchodnej časti ČSFR, nedaleko sovietsko-ruskej, teraz ukrajinskej hranice. Práve tu mala dôležitú časť medzinárodnej elity diskutovať o situácii Európy po veľkých premenách. Preto volba padla na Bardejov (po maďarsky Bárta). Nakolko to dovolil čas, prezreli si hostia staré mesto chránené ako pamätník.

Bardejov bol už v stredoveku významným obchodným mestom na križovatke veľkých

europských ciest. Jeho obyvatelia boli prevažne nemeckého pôvodu. Sláva bardejovskej latínskej školy siahala ďaleko (L. Coxe, V. Eck a L. Stöckel²). David Guttgessel³ tu roku 1578 založil tlačiareň. Umenie knihuľače malo v Bardejove vysokú úroveň, na čo poukazuje kniha vydávaná v tomto meste v maďarčine v roku 1628, náherne zviazaná v Sedmohradsku roku 1629. Kniha patrila markgrófskej Kataríne von Brandenburgovej⁴, manželke kniežaťa Gábora Betthlena⁵. Publikácia sa nachádzala v budapeštianskom múzeu umenia. Podľa katalógu múzea: "hnedá koža ručne zlatená, ažúrová turecká sponka, ozdobná zlatená hrana, 31,7 kráj 20,4 cm."

Na trhovom námestí v Bardejove stojí veľa pekných, zručne renovovaných domov, často s gotickým jadrom. Stará budova humanistického gymnázia pochádza z roku 1508. Zvláštnym dojmom pôsobí radnica s výraznými renesančnými prvkami, ako napr. vysoko situovaný vchod so schodmi a nádherný kazetový plafón v radničnej sieni. Šút radnice zdobil Roland⁶. Renesančný štýl, rozšírený v celom Uhorsku, zaviedol kráľ Matej Korvín.

Hostia prichádzali zväčša lietadlami jednak na malé letisko nedaleko Prešova (po maďarsky Eperjes, po ukrajinsky Prjašiv), alebo na väčšie v Košiciach. Viceprezident USA - Quayle pricesťoval veľkým služobným lietadlom a v Bardejove pristál americkým vrtuľníkom. Väčšina hostí bývala v nedalekých Bardejovských Kúpeľoch (Bad Barfeld), ktoré sú oddávna známe viacerými kúpeľnými domami, predovšetkým "Astoriou". Už v 18. storočí ich navštěvovala maďarská a poľská šľachta, potom prichádzali sem korunované hlavy štátov: cisár Jozef II.⁷, Mária Lujza⁸, cár Alexander I.⁹, ako aj cisárovna Alžbeta¹⁰. Tentoraz si tu násli prístrešie nekorunované hlavy politiky a ducha. Žiaľ, mali len málo času, aby navštívili tunajší skansen, existujúci od roku 1964, v ktorom sa nachádzajú krásne drevené kostoly a nádherné grécko-katolícke ikony.

Bardejov - okrem kúpeľného mesta - zohral dôležitú úlohu aj vo vojnových dejinách, za čo zaplatil zničením. Súviselo to s vojensko-strategickým situovaním mesta. Bardejov totiž leží v blízkosti viacerých prieschodov cez Karpaty,

DOKONČENIE NA STR.13

Prof. Dimitra Pantaová, propagátorka slovenčiny v Grécku, na veži evanjelickej katedrály v Tübingene

NA SPIŠI

ČIERNA HORA I

VÝBOR MS

Andrej MILAN - predseda, č.d. 46
Andrej HORNÍK - podpredseda, č.d. 100
Ludvík GOGOLA - tajomník, č.d. 33
Mária MILONOVARÁ - pokladníčka, č.d. 85
Ján MILON - člen, č.d. 121

REVÍZNA KOMISIA

Anna HORNÍKOVÁ - predsedníčka, č.d. 100
František MLYNARČÍK - tajomník, č.d. 44
Sebastián MILAN - člen, č.d. 10

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Andrej MILAN, Andrej HORNÍK

DELEGÁTI NA IX. ZJAZD

Andrej MILAN, Mária MILONOVARÁ
Alžbeta HELDÁKOVÁ, č.d. 6

DOPISOVATEĽKA ŽIVOTA

Mária MILONOVARÁ

KACVÍN

VÝBOR MS

Jozef KUCHTA - predseda, č.d. 274
František ŠIŠKOVIČ - podpredseda, č.d. 214
Ján MAGERA - podpredseda, č.d. 29
Anton PIVOVARČÍK - tajomník, č.d. 43
Jozef ŠPERNOGA - pokladník, č.d. 150
Štefan KUBÁSEK - člen, č.d. 7
Jozef PIVOVARČÍK - člen, č.d. 31
Ján MARŠÁLEK - člen, č.d. 130
Jozef PIVOVARČÍK - člen, č.d. 46
Jozef PČELÁR - člen, č.d. 247
Ján BLACHUT - člen, č.d. 52

REVÍZNA KOMISIA

Margita MOLITORISOVÁ - predsedníčka, č.d. 21A
Štefan PACIGA - tajomník, č.d. 91
Andrej ADAMEC - člen, č.d. 99
Jakub PACIGA - člen, č.d. 207
František MAGERA - člen, č.d. 174

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Jozef KUCHTA, Štefan KUBÁSEK,
Ján MAGERA, Jozef ŠPERNOGA,
Ján VENIT, František ŠIŠKOVIČ,
Ján MOLITORIS,
Margita MOLITORISOVÁ

DELEGÁTI NA IX. ZJAZD

Jozef KUCHTA, Ján VENIT,
Jozef ŠPERNOGA, Ján MAGERA,
František ŠIŠKOVIČ,
Jozef PIVOVARČÍK, č.d. 46

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Anton PIVOVARČÍK

REPIŠKÁ

VÝBOR MS

Ján SOLUS - predseda, Grocholov Potok, č.d. 4
Ján GROCHOLA - podpredseda, Vojtíčkov Potok, č.d. 35
Anna MAZURKOVÁ - tajomníčka, Grocholov Potok, č.d. 19
Helena MALECOVÁ - pokladníčka, Grocholov Potok, č.d. 25
Jozef MAZUREK - člen, Grocholov Potok, č.d. 16

REVÍZNA KOMISIA

Andrej BUDZ - predseda, Vojtíčkov Potok, č.d. 26

Karolína PAVLÍKOVÁ - tajomníčka, Grocholov Potok, č.d. 12

František MALEC - člen, Vojtíčkov Potok, č.d. 15

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Ján SOLUS, Jozef MAZUREK

DELEGÁTI NA IX. ZJAZD

Jozef MAZUREK, Andrej BUDZ

VYŠNÉ LAPŠE

VÝBOR MS

Jozef KRIŠÍK - predseda, č.d. 87
Jozef BLAZOŠEK - podpredseda, č.d. 67
Ján KEDŽUCH - podpredseda, č.d. 50
Milan GRIGLÁK - tajomník, č.d. 147
Alojz GRIGLÁK - pokladník, č.d. 95
Eduard BIŽIAK - člen, č.d. 38
Jozef BRIJA - člen, č.d. 70
Ludvík KRIŠÍK - člen, č.d. 26
Pavol KRIŠÍK - člen, č.d. 44
Jozef KRIŠÍK - člen, č.d. 177

REVÍZNA KOMISIA

Severín KRIŠÍK - predseda, č.d. 130
Severín ŠOLTÝS - tajomník, č.d. 93
Pavol BIŽIAK - člen, č.d. 38

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Alojz GRIGLÁK, Milan GRIGLÁK, Ján KEDŽUCH, Jozef KRIŠÍK

DELEGÁTI NA IX. ZJAZD

Jozef KRIŠÍK, Eduard BIŽIAK,
Cyril BLAZOŠEK

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Jozef KRIŠÍK ml.

NA ORAVE

CHYŽNÉ

VÝBOR MS

Karol FULA - predseda, č.d. 171
Ján CAPEK - tajomník, č.d. 146
Štefan JURČAŠÁK - pokladník, č.d. 210

Karol JAŠURA - člen, č.d. 155

Ján ČERVEŇ - člen, č.d. 280

REVÍZNA KOMISIA

Ján KULAŠIAK - predseda, č.d. 171
Ján BUDZINSKÝ - člen, č.d. 148

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Karol FULA, Karol JAŠURA

DELEGÁT NA IX. ZJAZD

Eugen PARDEL - č.d. 272

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Karol FULA, Ján BUDZINSKÝ

JABLONKA

VÝBOR MS

Alojz BUGAJSKÝ - predseda, ul. Polna 23

Štefan KARLÁK - podpredseda,
ul. Wolności 26

Jadwiga GRELÁKOVÁ - tajomníčka,
ul. Sobieskeho 1

Alojz ZAHORA - pokladník,
Gęste Domy 18

Karol KAŠPRÁK - člen, ul. Łąkowa 20
Jozef CABALA - člen, ul. St. Joniaka 25

REVÍZNA KOMISIA

Stanislav STACHULÁK - predseda,
Gęste Domy 29

Alojz ĎUBEK - tajomník, Gęste Domy

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Štefan KARLÁK, Alojz ZAHORA,
Augustín ANDRAŠÁK, Matonogi 229,
Anna ZGAMOVÁ, Karol ĎUBEK,
Eugen ŠPERLÁK

DELEGÁTI NA IX. ZJAZD

Augustín ANDRAŠÁK, Jozef CABALA,
Štefan KARLÁK, Jadwiga GRELÁKOVÁ

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Alojz BUGAJSKÝ, Marek KAŠPRÁK

KYČORY

VÝBOR MS

Eugen ANTALČÍK - predseda, č.d. 80
Bronislava BIALOŇOVÁ - tajomníčka,
č.d. 68

Mária KULAVIAKOVÁ - pokladníčka,
č.d. 92

Júlian VOJČIAK - člen, č.d. 69

Albín VOJČIAK - člen, č.d. 69

REVÍZNA KOMISIA

Anna JAŠICOVÁ - predsedkyňa, č.d. 90
Miroslav BOSÁK - člen, č.d. 90

Lucyna LUKOVÁ - členka, č.d. 90

DELEGÁTKA NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Joanna ANTALČÍKOVÁ

DELEGÁTKA NA IX. ZJAZD

Mária KULAVIAKOVÁ

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Mária KULAVIAKOVÁ

MALÁ LIPNICA

VÝBOR MS

Viktória SMREČÁKOVÁ - predsedníčka, č.d. 111

Anna VOJTIČKOVÁ - tajomníčka, č.d. 465
Tadeáš MICHALÁK - pokladník, č.d. 99
Silvester SMREČÁK ml. - člen, č.d. 111
Mária PIECUŠÁKOVÁ - členka, č.d. 123

REVÍZNA KOMISIA

Emília BRZEGOVÁ - predsedníčka, č.d. 156

Irena ŠLACHTOVÁ - členka, č.d. 82
Tadeáš SMREČÁK - člen, č.d. 99

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Tadeáš MICHALÁK,
Mária PIECUŠÁKOVÁ, Albín ŠLACHTA
(náhradník)

DELEGÁTI NA IX. ZJAZD

Viktória SMREČÁKOVÁ,
Anna VOJTIČKOVÁ

DOPISOVATEĽIA ŽIVOTA

Anna VOJTIČKOVÁ,
Viktória SMREČÁKOVÁ

VELKÁ LIPNICA

VÝBOR MS

Jozef KARNAFEL - predseda, č.d. 254
Florián PLAŠČÁK - podpredseda, č.d. 150
Karol MICHALÁK - tajomník, č.d. 212
Milan JANOVIAK - pokladník, č.d. 254
Joanna JANOVIAKOVÁ - členka, č.d. 55

REVÍZNA KOMISIA

Joanna MICHALÁKOVÁ - predsedníčka, č.d. 212
Danuta JANOVIAKOVÁ - tajomníčka, č.d. 254

Emilia CHRUSTEKOVÁ - členka, č.d. 260

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Joanna JANOVIAKOVÁ,
Jozef KARNAFEL

DELEGÁT NA IX. ZJAZD

Eugen JANOVIAK

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Jozef KARNAFEL

PODVLK

VÝBOR MS

Vladislav PIERONEK - predseda, č.d. 206
Jana OBERTALOVÁ - tajomníčka, č.d. 245a

Genovéva PRILINSKÁ - pokladníčka, č.d. 155

Irena BOROVKOVÁ - členka, č.d. 265

Linus OSKVAREK - člen, č.d. 242

REVÍZNA KOMISIA

Kristína GRIBÁČOVÁ - predsedníčka, č.d. 141

Barbora PÁPEŽOVÁ - členka, č.d. 314

Terézia GAJEVSKÁ - členka, č.d.

DELEGTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Eduard PRILINSKÝ - č.d. 155

Linus OSKVAREK

DELEGÁTI NA IX. ZJAZD

Mária GRIBÁČOVÁ - č.d. 141

Vladislav PIERONEK

DOPISOVATEĽIA ŽIVOTA

Vladislav PIERONEK,

Kristína GRIBÁČOVÁ

PODSRNIE

VÝBOR MS

Ján ZONZEL - predseda, č.d. 101

Jozef KADLUBEK - tajomník, č.d. 107

Augustína LAČIAKOVÁ - pokladníčka, č.d. 78

Jozef BIELÁK - člen, č.d. 83

Maximilián BONK - člen, č.d. 79

REVÍZNA KOMISIA

Jozef BONK - predseda, č.d. 79

Emil ZUBRICKÝ - tajomník, č.d. 52

Jozef HARKABUZ - člen, č.d. 81

DELEGÁTI NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Jozef KADLUBEK, Jozef BIELÁK

DELEGÁTKA NA IX. ZJAZD

Augustína LAČIAKOVÁ

PRIVAROVKA

VÝBOR MS

Eugen BANDIK - predseda, č.d. 726

Gražina STERCULOVÁ - tajomníčka, č.d. 716

Eugen BANDIK ml. - pokladník, č.d. 726

Andrej KUCEK - člen, č.d. 709

Ján KUCEK - člen, č.d. 708

REVÍZNA KOMISIA

Vendelín STERCULA - predseda, č.d. 666

Ján STERCULA - člen, č.d. 716

Eduard JAŠURA - člen, č.d. 720

DELEGÁTKA NA OBVODNÚ SCHÔDZU

Gražina STERCULOVÁ

DELEGÁT NA IX. ZJAZD

Ján STERCULA

DOPISOVATEĽ ŽIVOTA

Vendelín STERCULA

SLOVENSKO -

BARDEJOV

DOKONČENIE ZO STR.11

predovšetkým nedaleko najnižšieho Dukelského priesmyku. Preto v obidvoch svetových vojnách prechádzali tadiaľ Rusi, ktorí chceli zaútočiť na Maďarsko. Počas druhej svetovej vojny (1944) sa v Bardejove, prípadne v Bardejovských Kúpeľoch, nachádzal štáb 24. pancierového zboru pod vedením generála Nehringa. Rusi sa uchytli na Dukelskom priesmyku bez ohľadu na straty, aby prišli na pomoc slovenskému povstaniu. Po ťažkých porážkach rakúsko-uhorskej armády vo východnej Haliči (leto 1914), prišiel do Bardejova, resp. Bardejovských Kúpeľov štáb 3. armády, ktorej velenie práve vtedy prevzal energický generál Boroevič, Srb z Vojenskej hranice v Chorvátsku. Cárskemu vojsku - pod vedením generála Ecka - sa podarilo prekročiť Dukelský priesmyk, preto armádne komando muselo odbočiť z Bardejova do Košíc.

Najpôsobivejšiu predstavu "druhej strany" vďakaime filozofovi, ruskému dôstojníkovi v zálohe, dr. filozofie (Heidelberg 1910, nie u

Maxa Webera) Fedorovi Stepunovi (1884-1965), ktorú popísal v knihe: *Ked som bol ruským dôstojníkom* (Mníchov 1963). Rusi, s ktorími Stepun najprv spolupracoval, ho roku 1922 vykázali z Ruska. Od r. 1926 do 1937 bol profesorom sociológie na Vysokej škole technickej v Državanech, kde Carl Hermann Ule počúval jeho prednášky. Za nacizmu bol zbavený zamestnania. Od roku 1947 bol profesorom ruskej kultúry na mnichovskej univerzite.

ROMAN SCHNUR

POZNÁMKY:

¹ Stretnutia sa o.i. zúčastnili aj slovenský a poľský premiér dr. Ján Čarnogurský a Krzysztof Bielecki. V Bardejove slovenský premiér dohodol s Bieleckým svoju návštavu v Poľsku (koncom mesiaca) a stretnutie so Slovákmi v Čiernej Hore. Tvrdenia našich odporcov (S. Wiślicki, A. Haniaczek, J. Budz, T. Trajdos a iní), že stretnutie dr. Čarnogurského v Čiernej Hore (30. júna 1991) bolo ilegálne, vôbec neobstoja.

² Významní profesori školy: Leonard Coxe (koniec 15. storočia - 1598) - anglický básnik a pedagóg Valentín Eck (1494-1550) - nemecký básnik a učiteľ; Leonard Stöckel (Stockelius Bartphensis - 1510-1560) - pedagóg, nábožen-

ský spisovateľ, žiak M. Luthera, žiak a priateľ F. Melanchtona.

³ Daniel Guttgessell (okolo 1540-1599) - bardejovský knihař, vydavateľ a knihkupec. V roku 1581 tu vychádza prvá kniha vytláčená v slovenčine: Lutherov Katechizmus. Roku 1598 bol Guttgessell zástupcom mesta na krajinom sneme v Bratislave.

⁴ Gabriel Bethlen mal dve manželky. Prvou bola Zuzana Károlyiová, druhou kňažná Katarína Brandenburkská.

⁵ Gabriel Bethlen (1580-1629) riške a sedmohradské knieža, vodca protuhabsburského stavovského povstania.

⁶ Rolandova socha bola dôkazom, že mesto malo pravo výkonu hrdelných trestov, tzv. právo meča.

⁷ Jozef II. (1741-1790) - český a uhorský kráľ, rímskonemecký cisár.

⁸ Mária Luiza (1791-1847) - cisárovna Francúzska, dcéra rakúskeho cisára Františka I., druhá manželka Napoleona I. (od roku 1810).

⁹ Alexander I. Romanov (1777-1825) - ruský cisár od 1801, poľský kráľ od 1815, syn Pavla I.

¹⁰ Alžbeta (1837-1898) - bavorská princezná, manželka uhorského kráľa a rakúskeho cisára Františka Jozefa I. (1830-1916).

JAROSLAV HAŠEK

DOBROČINNOST

Výbor zábavního a dobročinného spolku "Pravý dobrodinec" konstatoval začátkem měsíce prosince, že spolkové jmění obnáší 120 K. Samo sebou se rozumí, členové spolku se ihned počali radit ve spolkové místnosti, jak naložit účelně a dobročinně se jménem spolkovým vzhledem k vánočním svátkům. Předseda se vlivem piva stal sentimentálním a jal se hovořit iklivým hlasem o vdovách a sirotcích. Počal líčit ponurými barvami jakýsi případ chudé vdovy, která se oběsila na vánočním stromku. Pak se dal do škytání a objednal si slivovici. Jednatel objednal tři láhvě vína a výbor počal uvažovat poznovu, jak naložit dobročinným způsobem se spolkovým jménem. Konečně předseda, který si počal lit slivovici do vína, podal návrh, aby bylo vyhledáno pět vdov na základě inserátu do novin, kterým se vybízejí nejchudší bezúhonné, v bídě se nalézající matky-vdovy, aby podaly své žádosti o podporu do spolkové místnosti mezi pátkou a šestou hodinou odpoledne. Dá se jim pak po dvaceti korunách, to jest dohromady sto korun, poněvadž však spolkové jmění obnáší 120 K, zbývá dvacet korun. Co s nimi? Rozluštili to moudře. Do půlnoci propili rukou společnou a nerodilou obnos, s kterým nevěděli před půlnocí co dělat, a zaokrouhlili tak rozšafně spolkové jmění.

Inserát v malém oznamovateli počal účinkovat. Předseda sedával ve spolkové místnosti od pěti do šesti, pil pivo a uděšen přijímal žádosti chudých vdov. První den přišlo poštou dvacet a osobně doručeno šedesát.

Předseda se stal nervosním a s hrůzou pozoroval, že už nemůže plakat. Dojímaly

ho ty vdovy a siroty hrnoucí se proudem do místnosti. Líbaly mu ruce, naříkaly a plakaly. Jedna vdova přivedla s sebou dvanáct dětí. Ubožák se vyvalenýma očima díval, jak ta vypůjčená děťátko, podobající se dvojčátkům, na dané znamení spustila hrozný nářek a počala mu v pravém slova smyslu lízat ruce. Zamašlená a špinavá ústa hleděla na něho tak nějak dojemně, že málem byl by sáhl do kapsy, aby ze svého podělil sirotky krejcare, když v tom bez všechno zaklepání vrhnula se do místnosti nová výprava. Tentokrát jenom pět dětiček vedených ženou smutného výrazu. Výraz ten se změnil okamžitě, jakmile ubohá žena zpozorovala první dojemnou skupinu.

Přiskočila a počala poličkovat matku dvanácti sirotků. "Já jsem vdova," křičela, "ale ty máš muže a jíte husičky, z celého domu si vypůjčuješ, mrcho jedna, děti, a chodíš žebrat od domu k domu."

Předseda se s hrůzou díval na nový obrat boje. Přepadená přerazila jeho deštník o novou prosebnici, zatím co se dětičky vrhly na sebe a vymáčkly sklo ve spolkové knihovně.

Předseda se dopálil. Začal do toho všechno mlátit pěstí, číšník vyhazoval falešnou matku a hostinský odstraňoval z místnosti druhou, jeden sirotek za druhým lítal na ulici, pak bylo ticho, jen předseda volal do výčetu: "Přineste mně cognac!"

Pak před šestou hodinou spadl předseda se židle. Vypil dvacet koňáků, strhl na sebe ubrus a s ním všechny žádosti o vánoční podporu.

Když se členové výboru sešli, spal předseda vedle v pokojíku na pohovce a oni měli

dojem nějaké tragedie, která se zde asi odehrála.

Pili toho dne střídmc a propili jen 15 K, zbylo tedy, když dali zasklit knihovničku, ještě spolkového jmění 80 K a odpadla jedna vdova. Poděl se jen čtyry po 20 K.

Druhého dne zasedal a přijímal žádosti jednatel. Byl to člověk nervosní. Dopálil se hrozně, když jedna žadatelka počala mu objímat kolena.

"Ven!" zařval, "pryč, to je hrozné!"

Pak se tam objevila jedna mladá hezká vdova. "Ne, nechci nic slyšet!" kříčel, "dejte sem žádost a dobrá! Rozumíte! Nejsem chlapec! Hrome!" Pak přišli členové výboru a počali vážně mluvit o dobročinném účelu spolku.

Předseda požadoval náhradu za rozbity deštník. Chtěl 20 K za deštník a námahu spojenou s jeho včerejším úřadováním. Vyčetli mu, že spolek odírá, že je alkoholik.

Jednatel kříčel, že kdyby předseda měl dostat 20 K, že by se vůbec měla platit útrata všem úřadujícím členům výboru. Chtěl konečně dvě koruny, poněvadž si dal v úředních hodinách beefsteak a tři plzeňské. Debata byla stále ohnivější. Pak se shodli na jedné věci. Lépe jest podělit jen dvě rádné vdovy po 10 K, nežli aby 20 K přišlo do špatných rukou.

Když se rozcházeli, bylo spolkové jmění opět menší.

*

Když přišel Štědrý den, bylo v pokladně spolku šedesát osm halérů a na stole 320 žádostí chudých vdov.

"Pánové," řekl předseda, "vlivem okolností, které jsme nemohli předpokládat, sešlo letošního roku s vánoční nadílkou. Zbývá ještě rozhodnout, co dělat se zbývajícím jměním šedesáti osmi halérů. Navrhoji, aby tvořilo základní počátek jmění k našim dobročinným úcelům budoucího roku, kterým tímto provolávám hlučné >>Nazdar<<!"

LIDSKÁ JEŠITNOST

Jako lokální referent měl jsem příležitost obdivovat se tomu, jak jsou lidé ještě...
Jednoho dne se stalo, že jsem napsal, jak jistý pan Václav Stránský ze Smíchova se opil ve výčepu lihovin na Kinského třídě tou měrou, že byl vyhozen za velkého sběhu z kořály, přemž mu byl naražen klobouk. Druhého dne se dostavil pan Václav Stránský do redakce a žádal mne velice rozčileně, abych opravil onu lokálku o něm v ten smysl, že mu byl naražen cylindr a nejaký prachobýčejný klobouk.

Jiný případ se udál za několik dní, a přičinou toho byla moje zpráva v listu, ve které jsem popisoval vypuknutí ohně v uzenářském krámě p. Slabého.

Napsal jsem, že nebezpečí ohně bylo vskutku veliké, neboť mouka v uzenkách chytla elementární silou. Napsal jsem to v dobrém úmyslu, abych čtenáře pobavil, neboť pokládal jsem za svatou povinnost, aby lokální referát nebyl suchý.

Druhého dne přišli do redakce tři páni: Uzenář pan Slabý, jeho otec a jeho dědeček.

Nejvýbojněji si počínal starý pán, který pobízel svého syna a vnuka, aby mrz bez milosti pár vrazili, zatím co vnuček sentimentálně kříčel "jen ochutnejte naše buňty", kdežto jeho otec hulákal, že jsem mu zkázel živnost.

Když se situace stávala kritickou, přišel šéfredaktor a já z taktických důvodů uznal za

vhodné se ztratit, když jsem vykotal, aby si to vyjednali se zodpovědným redaktorem.

Jakmile jsem vyslovil ono slovo zodpovědný, zalíbilo se návštěvníkům tou měrou, že mého šéfredaktora tahali jako děti štětně, a když jím konečně utekl, chytali ho po všech místnostech redakčních, běželi za ním do tiskárny, a když se konečně uzavřel v nejmenší místnosti, bouchali na něho a chtěli se vlámat dovnitř, jak se to dělá za časů cholery, přičemž dědeček si opět počínal nejzvívěji, kopal do dveří a řval "my ti osolíme tu mouku v těch buňtech!", zatím co šéfredaktor volal svým tenkým hlasem "pánové, já za nic nemohu, to se dostalo z policejního ředitelství a bez mého vědomí do listu!"

Zajisté každý z čtenářů ví, jak často pro nedostatek povinné péče redaktorské soudcové z lidu odsuzují zodpovědné redaktory, a tito tři mužové si počínali hůř než porotci v Mexiku. →

Teprve když se sběhli redakční služové, byla násilně ona uzenářská rodina odstraněna a šla si to vyjednat na policii.

Když pak jsem přišel později na policejní ředitelství pro zlamané nohy, sebevraždy a surové kočí a pro nějakou tu srážku s elektrickou tramvají a pro nějakou krádež, prosil mne vrchní komisař, abych mu příště neposílal na krk uzenáře, kterým chytla v uzenkách mouka.

Věc měla konečně svou dohru v deníku protivné politické strany, kam se uzenářská rodina obrátila o pomoc, a na náš časopis si protivníci vyjeli pěkným článkem o úpadku živnostenské politiky v naší straně, a celý článek se nesl ušlechtilou tendencí, že jsme zaprodanci velkokapitalismu, a že šlapeme po maloživnostnících. Článek skončil tím, že přijde doba, kdy naše strana bude smetená s povrchem zemského i s botami.

Pak jsem si umínil, že nebudu psát více lokálky takovým poutavým způsobem, nýbrž jasně a suše.

Napsal jsem: "Včera o páté hodině odpolední pohádal se truhlář Jan Kysela ve své dílně na Žižkově čís. 612 se svou manželkou Marií, rozenou Fochtovou, a udeřil ji železnou tyčí do hlavy, takže byla

dopravena vozem ochranné stanice do nemocnice. Případ měl za následek velký sběh lidu."

Když jsem druhého dne přišel do redakce, hlásil mi již na schodech sluha se starostlivou tváří, že na mne čekají v redakci dva mužové. Seděli již na židli a jeden z nich držel v ruce velkou tlustou dřevěnou latu.

Beze všeho úvodu řekl rozčileně:

"Pane redaktore, je tohle železná tyč?!"

Nemohl jsem nic proti tomu namítat, prohlásil jsem, že se opravdu nemylí a že to není železná tyč.

"Tak, vidíte," řekl s uspokojením, "já ji praštíl jen touhle lajsnou," a počal s citem mluvit o tom, že by se přece nikdy nemohl dopustit takové srovnosti a praštít svou manželku nějakou železnou tyčí.

A kde by také hned měl po ruce, když je truhlář, takovou železnou tyč? Než by ji našel, tak by ho zlost přešla.

Konal jsem tehdy jen milou povinnost, když jsem v zájmu spravedlnosti opravil onu lokálku. Napsal jsem:

"Není pravdou, jako by truhlář Jan Kysela ze Žižkova svou manželku udeřil železnou tyčí. Pan Jan Kysela dostavil se včera do naší redakce s velkou latí, dlouhou

dva metry čtyřicet centimetrů, a upozornil nás, že jedině touto latí a nikoliv železnou tyčí rozbil své manželce hlavu."

Netušil jsem, že tento muž, ktorého jsem tak skvěle chtěl obhájit před veřejností, přijde opět do redakce s onou latí a praští mne jí přes hlavu s tím vysvětlením, že to činí jedině proto, že jsem tu celou aféru zbytečně rozmazával v listě. Ano, tak jsou lidé ještě!

Jednou jsme dostali návštěvu trpaslíka Alfonse, který přišel v průvodu svého impressaria Massariniego, protože se dal právě ukazovat v Praze za 40 haléřů za osobu.

O něm jsem napsal úchvatný článek, ve kterém jsem ho vylíčil jako nejohyzdnější potvoru na světě, na kterou jest rozkoš se jít podívat. Jeho impressario si to dal od někoho přeložit a dobré tomu nerozuměl a domníval se, že je on sám méně tou ošklivou potvorou.

A střelil na mne třikrát z revolveru s neobyčejnou radostí, že může tak briskně způsobem obhájit sebe jako krasavce. Od té doby, poněvadž mně jedna kulka uvázla v rameni, nemohu psát delší články, což i v tomto případě zajisté každý čtenář uvítá s radostí.

HASICÍ PŘÍSTROJ AGRÁRNÍKA KOLODĚJE

Agrárník Koloděj byl velice inteligentní člověk.

Předně věděl, že dvakrát dvě jsou čtyři a že každý ostatní člověk, který není agrárník, je lump a lotr.

Pak znal význam volů pro agrární stranu a snažil se velice, aby pro agrárníky byli opatřováni na okrese jen čistokrevní volové. Chodil také do obecné školy a byl členem zemědělské rady, jedna jeho prasnice mu vrhla 28 selat najednou. Pak po druhé mu vrhla 30 selat, a tu se stal okresním starostou.

Měl naději, že mu příště vrhne ještě víc a že jeho sláva poroste, neboť po takovém šťastném vrhu nemluvilo se o jeho prasnici, ale jen o něm po celém kraji. Ubohá prasnice mu však scípla a on se nestal ministrem zemědělství.

Zůstal tedy okresním starostou a když vypěstoval pekinského housera ve váze 18 kg, byl zvolen zemským poslancem. Pak si zaopatřil shorthornskou jalovici. Když jalovice byla deflorována obecním býkem a měla mléko, sláva jeho stoupala, neboť dávala dvacet litrů mléka denně. Tu byl zvolen říšským poslancem. Byl to zkrátká dokonalý člověk.

Jako říšský poslanec měl různé obchody a obchůdky, které mu vynášely pěkné peníze, takže si mohl přikoupit ještě jeden dvůr. V

parlamentě buď spal, a když nespal, přemýšlel o tom, jak by mohl prospět rychle a krásně svým sousedům, aby přitom vynikl mezi českým národem vůbec. A tu připadl na myšlenku, že vynalezne hasicí přístroj.

Hasicích přístrojů je již tolik, že mohl snadno na tu myšlenku přijít. Rozhodně však nebyl první, který projevil tuto myšlenku, a poněvadž nevěděl nic z chemie, než že se sůl dává lízat dobytku a že může u žida koupit piční vápnno a chilský ledek na pole, spojil se s jedním mladým inženýrem chemie z jejich okresu Jehličkou.

Tento pán byl výborný člověk, neboť nepřemýšlel o ničem jiném, než o tom, jak by bylo možno všechno uhásit, co hoří. Šel ve svých pokusech tak daleko, že hasil, co ho nepánilo. Tak své bytné uhásil třikrát v kuchyni za sebou oheň, když vařila oběd, a byl zcela sprostě vyhozen.

Pak získal jednoho člověka, ohotného dát se polít petrolejem, a uhásil jeho mrtvolu za dvě minuty. Byl kvůli tomu držen nějaký čas v blázinci, až konečně seznali lékaři, že jest přece jen skutečný vědec, a pustili ho, aby jím blázny nepomátl.

Tak žil v ústraní a obětoval veškeré své jmění své oblibené myšlence, že někdo mu někde dovolí zapálit stodolu, a on že ji uhási.

Když inseroval, že přijme společníka, byl překvapen návštěvou agrárního předáka Koloděje, který právě projevil velký ostrovitý, že pomoci tohoto muže proslaví nejen své jméno, nýbrž že si pomůže i k penězům. A také to provedl velice krásně a důvtipně. Dal pojistit svou stodolu, když po pojistění z ní odklidil pro všechny případy zásoby obilí. Dal ji pojistit hezky vysoko a rozhlasil, že vynášel přístroj. "Uhaš se sám!"

To byl ten hasicí přístroj agrárníka Koloděje.

Pak s inženýrem chemie přibyl do své rodné obce, uvítán vřele obecním zastupitelstvem, a rychle dělal přípravy ke svým pokusům s hasicím přístrojem "Uhaš se sám". Pokusy ty měly být provedeny s velkou slávou a s velkou okázalostí. Pozván okresní hejtman, náčelníci jednotlivých hasičských sborů, jeden sportovní redaktor a více jiných hodnostářů.

Stodola byla polita petrolejem a zapálena. Za zvuků agrární hymny hodil tam za všeobecného rozruhu pět svých hasicích přístrojů "Uhaš se sám". A nežli se překvapení diváci vzpamatovali, lehla stodola krásně popelem. Pak zbyla jen dřevěná vrata a ta byla za čtvrt hodiny uhašena dalšími dvěma přístroji "Uhaš se sám". To byl krásný úspěch.

Pojišťovna mu vyplatila peníze za shořelou stodolu a od té doby se rozšířily přístroje "Uhaš se sám!" po celém kraji jeho volebního okresu. Agrárníci dělají pokusy až jedna radost s hasicími přístroji a pojistovny nestačí vyplácet pojistění za utrpěné škody ohněm.

Sláva agrárního poslance Koloděje stoupá a není daleko doba, kdy ministrem zemědělství nesmí být nikdo jiný než agrární poslanec Koloděj.

Barbara Moskalová a Adam Chrząstek so svojimi počítačmi

Jerzy Lech pripravuje offsetové platne

NAŠA TLAČIAREŇ

Od aprílového čísla minulého roku, ako si čitatelia mohli všimnúť, Život zmenil vzhľad, formát i techniku tlače - nepochybne na lepšie. Stalo sa to možné po odovzdaní do prevádzky tlačiarne našej Spoločnosti v Krakove, ktorej prvým väčším "produktom" bolo práve aprílové číslo 1993.

Vybudovať vlastnú tlačiareň nie je jednoduché, najmä keď treba začínať prakticky od nuly. Je to predsa v istom zmysle výrobný závod so zložitým tlačiarenským zariadením, vyžadujúci značné investičné náklady. Pre našu Spoločnosť opierajúcu svoju činnosť o nezistnú spoločenskú prácu krajanov a skromné dotácie štátu, to bol preto dlhé roky neuskutočiteľný sen, ktorý sa stal reálny až nedávno, po zrušení totality.

Významnú pomoc pre jeho uskutočnenie nám poskytla stará vlasť - Slovensko. Nová demokratická slovenská vláda, najmä pričinením jej predsedu, ozajstného piateľa Slovákov v

Poľsku, Jána Čarnogurského, ktorý dobre poznal a chápal problémy, prijala rozhodnutie o vydelení zo štátneho rozpočtu potrebné sumy na nákup tlačiarenských strojov - malého Romayora 314 a niekoľkotonového, dvojsarebného Dominanta 725P, ako aj mohutnej elektronickej rezáčky Maxina MS 115. Stali sa základom tlačiarne. K jej vzniku prispela i hojnejšia v tom čase dotácia poľskej vlády, ktorá umožnila nákup ďalších zariadení, o.č. fotosadzby.

Podrobnejší popis priebehu výstavby by zabral príliš veľa miesta, preto len spomeňme, že pred jej začatím bolo treba prekonáť množstvo rôznych problémov.

- *Bolo ich neúrekom - hovorí tajomník ÚV Ludomír Molitoris - teda vybavovanie rozmanitých povolení, posudkov a iných formalít, behanie po úradoch, no a žiáranie stavebného materiálu. K najväčším problémom patril najmä nedostatok finančných prostriedkov. Všetko sa*

však podarilo šťastne vyriešiť a stavba mohla začať.

Konečne 21. augusta 1992 sa na stavenisku zjavila krajanská murárska skupina z Kacvínna pod vedením Františka Šiškoviča, ktorá v pomerne krátkom čase postavila rozfahlú tlačiarenskú halu a ju aj zastrešila. Treba uznať, že práce napredovali veľmi rýchlo. Budovu bolo treba predsa omietnuť, vybetónovať dlážku a vhodne ju zabezpečiť, postaviť dvere a obloky, pripojiť elektrické i vodovodné vedenie, inštalovať stroje atď atď. Avšak za necelých osiem mesiacov mohla tlačiareň, aj keď ešte neúplne vybavená, pristúpiť k práci, ktorej prvým výsledkom, ako sme už spomenuli, bolo aprílové číslo Života.

Samozrejme, tlačiareň to je nielen budova, stroje a zariadenia, ale najmä ľudia, ktorí tam pracujú. Od ich práce, kvalifikácií, svedomitosti a zodpovedného prístupu k svojim povinnostiam závisí kvalita výsledného produktu, teda časopisu, plagátu, brožúry buď reklamných a iných tlačív. Preto sa pokúsime aspoň stručne predstaviť všetkých pracovníkov našej tlačiarne a na príklade Života ukázať, čo robia a za čo sú zodpovední.

Všetky texty pripravené v redakcii idú, dalo by sa povedať, do oddelenia fotosadzby, kde pracuje Barbara Moskalová a Adam Chrząstek.

B.Bašárová a J.Nawrot pri rezáčke

Ewa Žółkošová pri skladaní hárkov

Jacek Nawrot pri konzervácii Romayora 314

Pani Barbara, ktorá má za sebou osobitné zaškoľenie v práci na počítači, sádže texty a po korektúre ich aj opravuje. Keďže je absolventkou slovakistky na Jagelovskej univerzite a dobre ovláda slovenčinu, sádže rýchlo a skoro bezchybne.

Potom si opravené texty berie na starosť pán Adam, naslovovzatý odborník, ktorý má v malíčku všetky tajomstvá počítačov a môže na nich robiť hotové zázraky. Podľa redakčného grafického návrhu zalamuje jednotlivé stránky a po ďalších korektúrach a opravách robí z nich obálky na špeciálnej fólii. Zároveň, v prípade farebných fotografií, vybavuje zhotovovanie farebných výtažkov mimo našej tlačiarne, keďže potrebnú aparáturu, ktorá je veľmi drahá, ešte nemáme.

Keď sú už všetky prvky hotové, putujú do tlačiarne - najprv na montážny stôl, kde ich p. Jerzy Lech, skúsený tlačiar, zmontuje a dáva stránkam definitívnu podobu. Potom, po ďalšom spracovaní, už ako offsetové platne, sa jednotlivé dvojstránky zamontujú na kotúč stroja a začína ďalšia fáza - tlačenie. Stroje obsluhuje ďalší pracovník tlačiarne Jacek Nawrot, ktorý pri tlačení vykonáva ďalšie práce, medzi ďalším orezávanie a pod. Predovšetkým má však na starosti konzerváciu strojov, aby boli vždy pripravené do práce.

Pýcha tlačiarne - moderný, niekoľkotonový, dvojsfarebný Dominant 725P...

Šéfredaktor Ján Špernoga s prvou vytláčenou stránkou Života

Samozrejme, na vytláčení výrobný proces nekončí. Jednotlivé hárky treba ešte poskladať, zošíť, orezať, spočítať, no a hotové výtažky zabaliť. Tieto práce, zatiaľ ručne, vykonáva mladá čiperná osôbka Beata Bařdová, ktorej v súmnych prípadoch pomáha i Ewa Žolkošová.

Je to pochopiteľne skrátený popis práce pri výrobe Života. Všetky sú dôležité a musia byť vykonané dôkladne a rýchlo, lebo od nich závisí, ako sme už spomenuli nielen kvalita časopisu, ale i to, či sa včas dostane k čitateľom. Ešte sa stáva, že sa Život zavŕše oneskorí a nájdú sa v ňom i dajaké chyby. Dúfame, že postupne ich bude ubúdať a časopis začne dochádzať k odberateľom pravidelne, včas a čoraz krajši.

V našej tlačiarne sa tlačí nielen Život. Poskytuje služby aj iným zákazníkom a tlačí o.i. prospekty, pohľadnice, brožúry, bulletiny, nálepky, plagáty a reklamné a iné tlačivá. Objednávok ešte nie je nadostáč, na tlačiarenskom trhu je silná konkurenčia. Ako nám povedal tajomník ÚV, kapacita tlačiarne je zatiaľ využitá asi na 50 percent. Dúfame však, že kvalitou svojich služieb, včasnym realizovaním objednávok si získa dobré meno a tým aj dostatočný počet zákazníkov. Úprimne to tlačiarne želáme.

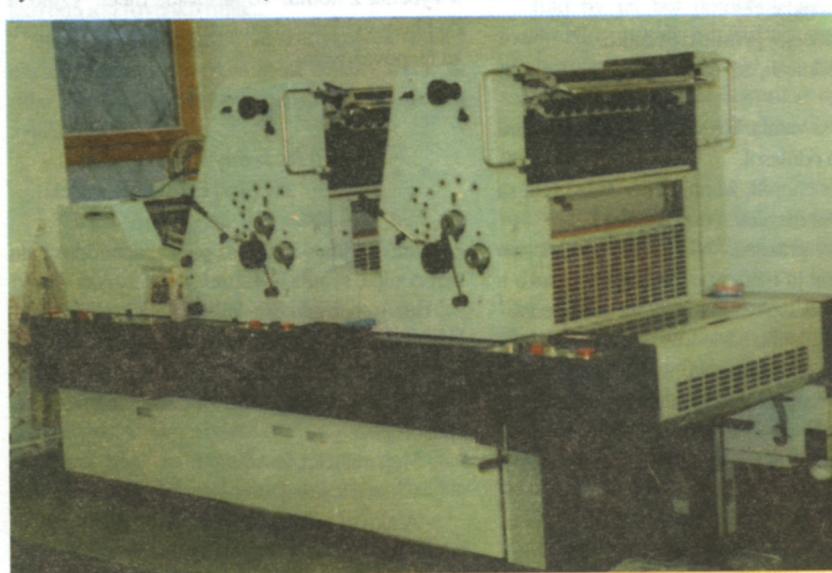
J.Š.

Tajomník ÚV KSSČaS Ludomír Molitoris s pracovníčkou Beatou Bařdovou pred tlačiarňou

... a ručná zošívaciačka, ktorú raz nahradí automatická

STARÁ MAMA

- Chod na chvíiku do parku, - povedala mama. Jej hlas znel akosi čudne. Nerada ju posielala z nemocničnej izby, ale vedela, že to musí byť.

Nina neprotestovala ako obvykle, keď ju mama poslala od lôžka starej mamy. Starká už dávnejšie nevstávala z posteľe a jej milá tvár bola čoraz bledšia, menšia, priezačnejšia. Najprv to bolo doma, v útulnej izbe, ktorú rodičia zariadili starenke v ich malom rodinnom dome, keď zomrel starý otec.

Nina si už naľho nevedela spomenúť, zato stará mama bola jej najlepšia priateľka. Všetko jej mohla porozprávať a starenka mala vždy čas pre svoju vnučku.

- Stará mama nás čoskoro opustí, - povedala mamička nedávno. Nina však tomu neverila. Opýtala sa starej mamy, či je to pravda. A stará mama potriašla bielou hlavou s drobnými kučerami.

- Nie, Ninočka, - zašeplala. - Vždy budem pri tebe, ver mi. Aj keď ma už nebudeš vidieť...

To boli posledné slová, ktoré od starej mamy počula. Dnes bola jej tvár o čosi bledšia a neotvorila oči.

Nina vybehlá do parku, uprostred ktorého stála nemocnica. Bol prekrásny deň, no ona mala oči plné slz a všetko videla nejasne: mohutné staré stromy, upravené chodníky a lavičky. Bolo tu dokonca malé detské ihrisko s hojdáčkou.

Chcela odbehnuť na ihrisko. Vtom našla v tráve loptu, v ktorej bolo len málo vzduchu. Zaiste preto tu ležala takto pohodená. Zamyslela do nej kopala. Škoda, že sa nemala s kým pohrať.

Prekvapene zdvihla hlavu. Vysoký mládenec v džínsoch, ktorý pred sebou tlačil vozík so starou ženou, strelił lopuť naspäť, a to tak vysoko, že musela poskočiť, aby ju chytila.

- Ty si ale šikovné dievčatko, - pochválila ju stará pani a usmiala sa.

Nina zastala a zahľadela sa na ňu. - Bože, ved výzerá ako stará mama! Tie isté biele kučery, dobromyselné modré oči, vrásky po celej tvári. Opař jej naskočili slzy. Takmer zabudla, že na druhej strane v nemocnici leží jej starká a chystá sa zmrieť.

- Moja stará mama je tu v nemocnici, - povedala náhle. - Aj ty si tu?

Žena prikývla. Povedala dievčatku, že si zlomila krčok stehennej kosti.

- Čože, kostičky majú krčky? - opýtala sa prekvapene.

Zdravotník, ktorý tlačil vozík, jej to vysvetlil, ale znalo to veľmi nepochopiteľne.

Vtom stará žena povedala s úsmevom: - Michael, to dievčačko tomu ešte nemôže rozumieť. Má najviac sedem rokov, ak tak môžem usudzovať podľa zúbkov, ktoré jej chýbajú. Je to tak, dieťa moje?

- Uhádla si, - zašeplala Nina. - Mám sedem rokov a volám sa Nina Geroldová.

- Máš naozaj pekné meno, - usmiala sa starenka.

- A ty? Ako sa voláš ty?

Stará pani jej povedala, že sa volá Helena Roloffová. Navrhla jej, aby ju niekedy navštívila, keď zase príde do nemocnice. Jej návsteve sa naozaj poteší.

- Rada by som mala také milé dievčatko za vnučku, - povedala snivo. - Ale žiaľ, nemám žiadne vnúčatá.

- Ani jedno jediné? - Hlas dievčatka prezrádzal súcit.

- Nie, mám iba syna a ten... - nedopovedala.

- Čo je s tvojím synom?

- Ach, ten je preč.

Prechádzali sa ešte chvíliku po parku, vtom Nina zbadala svojich rodičov.

- Už sú tu moji rodičia, - povedala náhle a odtiahla.

- Navštív ma niekedy, áno? A tvojej starej mame želám skoré uzdravenie, - zvolala ešte za ňou pani Roloffová.

Mamička Ninu pevne objala.

- Stará mama odišla, - povedala ticho. - Ninočka moja, musíš byť veľmi statočná. Viem, ako si ju mala rada.

- Chcem k nej, - prosilo dievčatko.

- Už ju odniesli, už nemôžeš k nej. Bolo to veľmi smutné.

No Nina sa zaťala. Nechcela veriť, že jej starú mamu niekto odniesol.

Rodičia pochopili, že najlepšie bude vrátiť sa do izby, aby sa dievčačko uspokojilo.

Izba bola prázdna. Nina dlho nechápavo stála. Napokon ju mama pevne chytila za ruku a povedala: - Podí, dievčačko moje, už musíme ísť.

Nina ju bezducho nasledovala.

V aute sa zrazu ozvala: - Ale stará mama nezomrela. Viem to! Veď mi slúbila, že neodídá.

Sotva prišli domov, Ernst Gerold zanesol dcérę do detskej izby. Vyzuli jej iba topánky a prikryli ju.

Manželia sedeli v obývačke nad dokumentami, starými listinami, listami a fotografiemi. Znenazdania sa objavila Nina. Bolo okolo polnoci.

- Zajtra ideme k starej mame! - oznámila energicky. - Pôjdeme k nej a dokážem vám, že neodišla. Ibaže teraz vyzerá trochu inak a nevie chodiť.

Ernst Gerold zložil okuliare a láskyplne sa pozeral na dcérę.

- A kdeže je? - opýtal sa.

- Predsa v nemocnici!

- V nemocnici? V parku si stretla starú pani a porozprávala si sa s ňou, pravda? Ale to nie je tvoja stará mama, to je cudzia teta, dieťa moje.

Dievčačko potriašlo hlavou. - Ukážem vám ju, ak mi neveríte. Podle zajtra so mnou.

- Nie, nepôjdem, - rozhodol otec.

- Tak pôjdem sama, - vyhlásila uvzato.

Ked už bola zase v posteli, Ernst Gerold potriašol hlavou: - Naozaj neviem, čo sa odohráva v takej detskej hlavičke. Keďže sa nevie zmieriť s tým, že stará mama už zomrela, jednoducho si vymyslí nejakú inú. Rozumieš tomu, Jessi?

- Áno, Ernst. Vieš predsa, že Nina je smilko, presne ako bola mama. Preto si tak dobre rozumeli. Okrem toho sa to na mamu podobá: nahovorila Nine, že zase k nej príde v nejakej inej podobe. Musíme jej nechať ešte trochu času...

Na druhý deň ráno už Nina nehovorila o svojich plánoch. Nesomínala ani smrť starej mamy. Keď odchádzala do školy, bola veselá a pospevovala si akúsi melódiu.

- Ako to len dokázala? - pomyslela si Jessica Geroldová. - Už nesmúti, alebo je to spôsob, ako deti prekonávajú zármutok? Jednoducho ho zaženú.

Presne o dvanásťtej mala Jessica navarené. Nina mala čoskoro prísť zo školy. Jej dcéra však nebola medzi deťmi, čo prechádzali popod okná.

- Kde je Nina? - zavolala cez kuchynské okno.

- Nešla s nami autobusom, - odvetila jej priateľka Lissy. - Vraj má ešte niečo vybaviť.

- Vybaviť? - prekvapene opakovala Jessica. - Nevrávela ti, čo?

- Nie, nepovedala. Už pri škole nastúpila smerom, ako je nemocnica.

Jessice bolo odrazu všetko jasné. Vzala kabát a vybehlá z domu. To nešťastné dieťa! Vzalo si do hlavy vyhľadať starú mamu, alebo ženu, ktorú za ňu považovala.

* * *

Ked Nina zastala pred vchodom do nemocnice, stratila odvahu.

Bez rodičov tu ešte nikdy nebola. Nevedela, kde má hľadať tú druhú starú mamu.

Vrátnik v sklenenej bûdke, keď zbadal dievčačko so školskou taškou na chrbe, spozornel.

- Hej, maličká, kamže?

- Chcem k starej mame.

- A ako sa voláš?

- Myslím, že sa volá Helena, - povedala.

- A ďalej? - naľiehal vrátnik.

Nevedela, čo má povedať. V tej chvíli však prišlo vykúpenie zo schodov vedľa sklenenej búdky. Michael, ošetrovateľ! Od radosti vykrikla a rozbehla sa k nemu.

- Haló, Nina, - povedal, len čo ju zbadal. - Chceš navštíviť pani Roloffsovú?

Dievčatko sa uľavilo. - Áno, chcem ju navštíviť.

- Počkaj, zavediem ťa k nej. Určite sa poteší. Je veľmi osamelá a nešťastná.

- Prečo je osamelá a nešťastná? - nechápala Nina. - Večera bola veselá.

- Áno, bola, lebo sa mohla s tebou porozprávať. Má ťa totiž rada, - odvetil Michael. - Nemá nikoho, iba teba. Navyše jej teraz povedali, že musí odísť zo svojho bytu. Má ísť do domova dôchodcov, lebo nemôže chodiť... Tak už sme tu. Zapamäťaj si: piate poschodie, izba číslo päťstodvadsať jeden, keby si chcela prísť častejšie.

Odprevadil Ninu až po izbu pani Roloffsovej.

Stará pani mala červené oči od pláču. Len čo však zbadala Ninu, usmiala sa.

- Ktože ma to prišiel navštíviť? To mám ale radosť! - zvolala a pevne stisla malé rúčky. - Ideš rovno zo školy? Nemáš hlad? Pozri, mám koláčik.

- Rada ho zjem, - úprimne sa priznalo dievčatko a skúmavo sa pozrelo na starú ženu. - Prečo si plakala?

- Ach, dieťaťko, to už prešlo. Bola som iba trochu smutná. Priniesli mi zlú zprávu... Ale radšej mi porozprávaj o sebe, o svojich rodičoch a priateľkách.

Nina však chcela s pani Roloffsovou hovoriť o niečom inom. Nečakane oznamila: - Včera zomrela moja stará mama.

Stará žena si vystrašene zakryla tvár rukami.

- Preboha, včera?! Za ten čas, čo sme boli v parku? Ach, milé dievčatko, veľmi ma to mrzí! - Nežne ju pohladkala po vlasoch a Nina sa k nej náhle pritínila.

- Nechceš byť teraz ty moju starou mamou? - opýtala sa zrazu.

- Veľmi rada, ale ako nahradím tvoju starú mamu?

- Moja stará mama povedala, že vždy bude pri mne, keď raz zomrie. A ty vyzeráš takmer ako ona a si rovnako milá...

- Môžeš ma navštíviť, kedykoľvek budeš chcieť, - dojato povedala stará žena. - Ibaže tu dho neostanem. Iste ma prestanujú do ústavu svätého Jozefa.

- Je to taký domov pre starých ľudí?

Helena Roloffsová prikyvyla.

- Stará mama mi povedala, že tam by nechcela ísť, že radšej bude u nás, - prezradila jej Nina. - Nemáš nijakú rodinu?

- Mám syna. Je vedcom, býva v Amerike. Má tolko práce, že sa nesíhol oženiť a založiť si rodinu.

- Škoda, - povedalo dievčatko, - ale vieš čo? Môžeš prísť k nám a budeš mať našu rodinu.

Stará pani sa nad touto ponukou dojato usmiala. - Je to od teba naozaj milé, Ninočka, ale to nemôžem príjať.

- Prečo nie? - opýtala sa sklamane. Jej sa ten nápad páčil.

- Lebo... - pani Roloffsová sa nedostala ďalej.

Kto si zaklopal a dvere sa prudko otvorili. Objavila sa v nich Jessica Geroldová. Jej pohľad nevestil nič dobrého. Odrážal sa v ňom strach i rozčúlenie.

- Nina, ako ti napadlo neprísť domov? Takmer som umrela od strachu!

Po chvíli sa spomätala. Obrátila sa k starej pani a silia sa, aby jej hlas znel milo.

- Prepáčte, prosím, mala som veľké obavy. Moja dcéra je úplne vykoľažená. Včera jej zomrela stará mama a nevie sa s tým vysporiadat...

- Ako by sa aj mohla? - ticho odvetila Helena Roloffsová. - A vy ste stratili matku... Prijmite moju úprimnú sústrast.

- Ďakujem, - odvetila Jessica. - A teraz, Nina, rozlúč sa s tetou!

Pri večeri zrazu z Ninu vyhŕklo: - Mamička, nemohla by zase k nám prísť jedna stará mama? Ved izba je prázdna.

Jessica sa zarazene pozrela na dcéru. - Ako ti to zišlo na um? Povedala ti to pani Roloffsová?

- Opýtala som sa jej. Ale ona to nemôže pripať. Ja viem, že to povedala iba tak. Plakala, lebo musí ísť do domova. Iste by radšej bývala u nás.

- Počúvaj, Ninočka, - ozval sa otec a len s námahou potláčal nevôľu. - Zariadili sme izbu tvojej starej mame, lebo patrila do našej rodiny. Bola to naša povinnosť a radi sme to urobili. To však neznámená, že prijmeme úplne cudzieho človeka. Ved nato sú domovy.

Sotva to dopovedal, ofutoval svoje slová. Nina vyskočila a bežala do svojej izby.

- Cítim sa nepochopená, - povedala Jessica.

Ernst zamyslene prikyvyl: - Bude to asi tak. Zrejme mi nenapadli najlepšie argumenty.

* * *

Chôdza, ktorú Michael so svojou pacientkou každý deň nacvičoval, bola čoraz lepšia. Neveril, že v tej útele postave je len energie a húževnatost. Iste sa preto tak usilovala, aby nemusela ísť do domova.

Rád by jej bol pomohol, ale ako? Nápad malej Ninu, ktorá prichádzala každý deň na návštěvu, neboli ani taký zlý. Ale pani Roloffsová sa energicky vzpierať hovoriť o tejto téme. Za žiadnu cenu nechcela byť rodine Geroldovcov na príťaži.

Ked jedného dňa prišla Nina so svojou mamou, Helena Roloffsová pobádala, že už zrejme o tom hovorili. Jasne povedala, že sa sice veľmi teší, keď ju malá príde navštíviť, ale nikdy nevyslovila želanie, žeby chcela u nich bývať. Dokonca sa teší na život v domove, lebo pobyt tam má predsa aj príjemné stránky.

Jessica sa očividne uľavilo, táto správa ju potešila. Dokonca vzrástli jej sympatie voči starej dáme a čoraz častejšie prichádzala s Ninou na návštěvu.

Napokon sa priblížil deň, kedy malí Helenu Roloffsovú prepustiť. Už bolo treba iba podpísť zmluvu s domovom dôchodcov.

Ked Michael vošiel do izby, videl, že pláče.

- Nič nepodpisujte, pani, Roloffsová, - povedal. - Musíme ešte niečo zistíť.

O pol hodiny už zvonil u Geroldovcov. Otvorila Nina a vystrašene sa naňho pozrela.

- Čo je so starou mamou? - spýtala sa. Jej hlas prezrádzal strach.

Michael sa usmial a potriesol hlavou. - Nič, Ninočka, iba by som rád navštívil tvoju mamičku.

- Mami, - zvolala dozadu, - Michael sa chce s tebou rozprávať.

Pani Geroldová ho pozvala dnu a zavrela dvere na obývačke. Nina zostala vonku. Bola nesmierne rozrušená. Cítila, že sa tu deje niečo mimoriadne.

Trvalo pomerne dlho, kým mama s Michaelom vyšli z izby.

- Musíme ešte zavolať manželovi, - povedala Jessica.

Vytočila číslo. Po chvíli sa manžel ozval.

- Počúvaj, Ernst, - začala. - Už častejšie sme hovorili o tej izbe, v ktorej bola stará mama. Čo myslíš, neponúkli by sme ju pani Roloffsovej? Vždy sice tvrdila, že by celkom rada šla do domova, ale teraz som sa dozvedela, že to hovorila iba preto, že sa nám nechcela natískať. Nemala by som sa jej ešte raz opýtať? Áno? Dobré, - dokončila a zložila slúčadlo.

- Mamička, to je fantastické! - zvolala Nina a vrhla sa jej do náručia.

- Pomaly, ešte nevieme, či bude súhlasiť.

Michael sa usmieval. - Určite bude, pani Geroldová. Dám ruku do ohňa. Ja k vám prídem častejšie a budem s ňou chodiť na prechádzky. Jej chôdza je už celkom dobrá.

Na ceste k Helene Roloffsovej sa Jessica opýtala Michaela, prečo sa tak o ňu stará.

- Asi preto, - povedal po chvíli, - lebo už tiež nemám starú mamu. A keď ju človek nemá, musí si ju zadovážiť. Nemám pravdu, Nina?

POZDRAV KRAJANOM

Prostredníctvom kr. Júlie Ščurekovej z Novej Belej sme dostali zaujímavý list od nášho stáleho čitateľa Józefa Gonosa z Otwocka, ktorého zaujímajú problémy Slovákov v Poľsku a vo svete. Autor o.i. píše:

"Dakujem pekne za Život, z ktorého čerpám mnoho zaujímavých a potrebných informácií. Sledujem pozorne každé číslo. Jedno som však vo Vašom mesačníku nenašiel, a sice informáciu o zväze Slovákov vo svete. Keď takýto spolok neexistuje, treba ho nevyhnutne založiť. Som však presvedčený, že organizácia združujúca všetkých Slovákov vo svete, iste existuje. Zo Života som sa totiž dozvedel, že Slováci žijú v mnohých krajinách, že v niektorých je ich veľmi veľa, preto ešte raz opakujem, že by mali mať spoločnú organizáciu. Je to veľmi dôležité..."

Viem, že vlády rôznych krajín, niektorí kňazi a iní "vlastenci" spejú k odnárodeniu menších. Na druhej strane sú mi odporní ľudia, ktorí fahko podliehajú odnárodnovaciemu nátlaku, dobrovoľne sa odcudzujú a stávajú sa hnojivom pre iných.

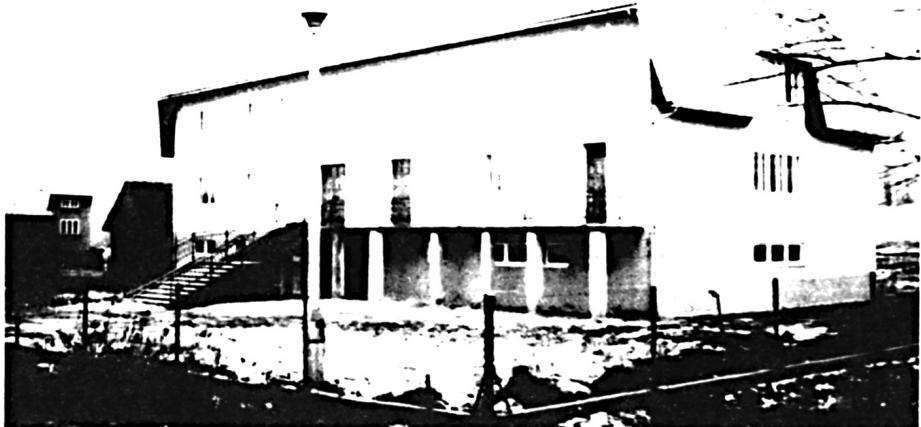
Život donedávna uverejňoval na pokračovanie spomienky D. Slobodníka Paragraf: Polárny kruh. Veľmi ma to vzrušilo, pretože svojho času aj ja som tam trpel.

Všetkým Slovákom na Spiši a Orave želám veľa výtrvalosti a úspechov v boji za rešpektovanie národnostných práv, ako aj mnoho zdravia a šťastia v novom roku 1994.

JÓZEF GONOS

Dakujeme za list a pozdravy. Keď ide o medzinárodnú organizáciu Slovákov, už existuje, volá sa Svetový kongres Slovákov, založený v júni 1970 v New Yorku.

REDAKCIA

Budova zdravotného strediska vo Velkej Lipnici. Foto: E.M.

Samozrejme, podstatná časť budovy je určená pre zdravotné stredisko, ktoré sa dostalo pod opateru novotarskej poistovne (ZUS). Jej riaditeľ p. Giżyński, prítomný na slávnostnom otvorení, prisľubil vybaviť lipnické zdravotné stredisko modernou liečebnou technikou. Kým však k tomu dôjde, bude sa využívať zariadenie zo starého strediska. Poznamenajme, že v budove sú aj obytné priestory pre budúcich pracovníkov strediska. Malolipničania dúsajú, že im to pomôže získať ďalších lekárov, najmä Zubného, ktorého by súrne potrebovali.

Vcelku bude treba ešte veľa podnikavosti a iniciatívy, aby budova zdravotného strediska bola čo najlepšie využitá a dobre slúžila obyvateľom. Vedľa tej istej Malej Lipnici stojí už dlhší čas postavený nový učiteľský dom, ktorý je podnes neobývaný. Bolo by škoda, keby pre neschopnosť zodpovedných ľudí stredisko stihlo podobný osud.

EUGEN MIŠINEC

škôl na tisícročie poľského štátu. Školy vznikli bez ohľadu na cenu a na to, že niekde v obci či gmine boli aj súrnejšie potreby. Lenže, ako sa hovorí, rozkaz je rozkaz.

Prečo o tom všetkom píšem? Zdá sa mi, že aj samosprávy, ktoré teraz majú fakticky väčšiu právomoc a môžu o mnohých veciach samostatne rozhodovať, budú tak isto budovať, možno dokonca racionálnejšie, keďže lepšie poznajú vlastné územie a jeho potreby. Lenže je tu jedno ale. Mám totiž väčšie pochybnosti alebo skôr obavy, vyvolané skúsenosťami z posledných rokov, či samosprávy nezneužijú svoju zvýšenú právomoc a nezačnú napr. vyvíjať vlastnú národnostnú politiku v neprospech našej národnostnej menšiny. Máme už viac príkladov nepríaznivého postoja miestnej či gminnej samosprávy voči nám budlo v oblasti školstva (podnes nevyriešená otázka učiteľského úvádzku pre nultú triedu v Novej Belej) alebo napr. zdaňovaním krajanov prenajímajúcich miestnosti na klubovne a pod. Niektoré samosprávy sa tvária, akoby nevedeli alebo skôr nechceli vedieť, že na ich území žijú Slováci, tobôž riešiť ich problémy. Všeobecne povedané, ide mi o nerešpektovanie práv národnostných menší.

Každá gmina má svoje gminné kultúrne stredisko. Pôsobí v rámci prostriedkov vydeľených na rozvoj kultúry z gminného rozpočtu, do ktorého prispievajú napr. prostredníctvom daní aj naši krajania. Ešte sa však nestalo, aby dajaká gmina z týchto prostriedkov poskytla miestnym skupinám konkrétnu pomoc na rozvoj ich kultúrnej činnosti. Práve naopak.

Moje väčne obavy vzbudzuje rozhodnutie vlády, na základe ktorého budú gminy a teda samosprávy postupne preberať školy pod svoju správu. Už dnes sem tam počúvame, že gmina nemá peniaze na vyučovanie nášho materinského jazyka, aj keď - aspoň zatiaľ - školy sú štátne. Viem si predstaviť, čo sa môže stať, keď školstvo začnú finančovať gminy. Aj keď to nerád priznávam, ale poľská demokracia sa mi zdá akási čudná.

Takto dochádza k paradoxom, že na jednej strane vláda podpisuje rôzne medzinárodné dokumenty, konvencie, dohody či protokoly, v →

LIPNICKÉ STREDISKO OTVORENÉ

13. decembra 1993 v Malej Lipnici slávnostne odovzdali do prevádzky novú budovu zdravotného strediska. Týmto gmina Jablonka, ku ktorej patrí táto oravská obec, zavŕšila po piatich rokoch svoju azda najväčšiu stavbu. Na výstavbe strediska sa však podieľala celá dedina. Napr. každá rodina odpracovala na stavbe niekoľko dní, urbársky spolok prispel na ňu značným množstvom dreva a pod. Hlavným investorom bol Gminný úrad v Jablonke.

Je to poschodová budova, na oravské pomery veľmi veľká. Má približne 1000 m² úžitkovej plochy a bude plniť viaceré funkcie, medzi ďalšie patrí aj obecnú knižnicu a miestnu telefónnu ústredňu. Naproti tomu voľné priestory v suteréne plánujú dať do prenájmu na obchodný dom alebo niečo podobné, aby získali nejaké prostriedky na údržbu budovy.

SAMOSPRÁVY

Chcel by som trochu pouvažovať nad slovom samospráva, s ktorým dnes máme do činenia skoro každý deň. Mnohí si možno ani plne neuvedomujú, čo znamená, s čím sa spája, najmä, že donedávna sa nám mohlo zdať ako čosi neskutočné. Po zrušení totality nadobudlo oniečo iný význam, podľa mňa pravdivejší.

Pre mňa samospráva v demokratickom štáte znamená viac nezávislosti, viac slobody v spravovaní obce či gminy, viac samostatnosti pri rozhodovaní o vlastných záležitostach. Možno niekto má inú definíciu samosprávy, ale zmysel bude podobný. Malo by sa teda povedať, že sa konečne zmenil systém, v ktorom ústredné orgány rozhodovali o všetkom, vydávali nariadenia, ktoré orgány nižšieho stupňa, teda aj samosprávy, museli bez rezistančnej plniť, bez ohľadu na to, či boli správne alebo nesprávne. Tak sa svojho času realizovalo aj heslo: Tisíc

Dňa 27. novembra 1993 zomrel v krakovskej nemocnici po ťažkej srdcovej chorobe dlhorčený organista v Malej Lipnici EMIL LUKA. Rozlúčka so zosnulým sa konala 30. novembra 1993 v Malej Lipnici. Na poslednej ceste ho popri manželke, troch deťoch a ďalšej rodine sprevádzala skoro celá dedina. Lipničania stratili znamenitého organistu, rodina manžela, otca a starého otca. Odišiel dobrý, obetavý a bohabojný človek.

Čest jeho pamiatke!

Kde čuješ spev, tam chod, tam ľudia dobré srdcia majú...

To je myšlienka, ktorú do konca svojich dní vyznával Emil Luka. Narodil sa 29. októbra 1929 v Malej Lipnici na Orave, kde vychodil základnú hudobnú školu. Pochádzal z muzikantskej rodiny, jeho otec Jozef bol taktiež dlhé roky organistom a súčasne organizátorom slovenského ochotníckeho divadielka v Malej Lipnici. Práve on vstúpil mladému Emiliovi lásku k hudebe a rodnej Orave. Sám rôznymi spôsobmi sa pokúšal získať hudobné vzdelanie. Súdiac podľa zachovaného vysvedčenia z roku 1929, istý čas bol dokonca poslucháčom konzervatória v Krakove.

Podobne ako otec, Emil bol hudobne veľmi nadaný chlapec, ktorý ked' chcel získať akékoľvek hudobné vzdelanie, musel prekonať množstvo rôznych ťažkostí. Napr. najbližšie stredné školy boli až v Novom Targu, do ktorého v tom čase bolo veľmi zlé spojenie. Na dôvodek spôsobu sa Emil Luka namiesto navštěvovania hudobnej školy musel boriť s 15-hektárovým rodičovským gazdovstvom, kde mu tzv. osloboditelia odvliekli otca na 3 roky do sibírskej lágrov. Snáď len za to, že bol počas 2.

sv. vojny malolipnickým richtárom. Až po jeho šťastnom návrate sa Emil mohol venovať hudbe. Prijali ho do Strednej hudobnej školy v Novom Targu.

- Viete, ako tam chodil? - spomína jeho manželka Mária. - Na bicykli. Vstával vždy o druhej hodine v noci, aby došiel načas na vyučovanie v Novom Targu. V súvislosti s tým často spomína, že najhoršia bola prvá hodina, lebo mu za jazdy počas chladnej noci prsty veľmi stvrdli a nechceli sa pohybovať ako vyžadovali profesori. Avšak aj s tým si nejak poradil.

V roku 1957 sa Emil Luka oženil s Máriou Polaczykovou zo Szczawnice, absolventkou slovenskej triedy na Pedagogickom lyceu v Zakopanom, ktorú úrady poslali v roku 1955 do Malej Lipnice učiť v slovenských triedach v základnej škole č. 2. Ostala tu natrvalo a v tejto škole pracuje dodnes.

- Boli sme šťastnou rodinou - pokračuje v spomienkach na nebohého manžela Mária Luková. - Aj keď na nás došli všetjaké ťažkosti, snažili sme sa ich znášať v mieri a vzájomnom pochopení. Emil bol vynikajúci manžel a

otec, ktorý mal pochopenie pre každého člena rodiny. Mali sme malé deti, 9-hektárové gazdovstvo, muž bol organistom a napriek tomu som popri zamestnaní mohla študovať na Vysokej škole pedagogickej v Krakove a Novom Szečzi. On viedol dom, pracoval na gazdovstve, hral v kostole a vychovával deti. Bol vzorným otcom a našim deťom venoval veľkú pozornosť. Chceli sme, aby získali vzdelanie a vyrástli na dobrých ľudí. Navyše Emil sa snažil, ako len vedel, vstúpiť im lásku k rodnému kraju - Orave. Dnes sú dospelí, majú svoje rodiny, súce daleko od rodného domu, ale vždy, keď majú možnosť, prichádzajú do Malej Lipnice. Cítia zväzok s domovom. Veľmi som tomu rada.

Z troch deťí Emila a Márie Lukcovcov syn Andrej zdelenil rodinný hudobný talent a venoval sa organu. Vďaka vytvarej práci a plnej podpore rodiny postupne zdolával stupienky hudobného vzdelania - od strednej hudobnej školy až po Hudobnú akadémiu v Krakove a neskôr Hudobnú akadémiu v Zürichu vo Švajčiarsku. Dnes je svetoznámym organovým virtuózom, ktorý popri stálej práci učiteľa hudby a organistu v kostole sv. Tomáša v Bazileji, kde sa natrvalo usadil, koncertuje po celej Európe. Druhý syn Henryk je vedeckým pracovníkom, ktorý sa habilitoval a pracuje na univerzite v Bazileji a dcéra Barbora po absolvovaní Vysokej pedagogickej školy sa zamestnala ako učiteľka na Orave.

Emil Luka absolvoval v rokoch 1958-61 štúdium pre organistov v Krakove. Určitý čas hral aj vo farskom kostole v Podvuku. Avšak najdlhšie, prakticky skoro celý svoj život, pôsobil ako organista v Malej Lipnici. Má svoj podiel i na vzniku malolipnickej dychovej kapely ako jej prvý učiteľ. Viac rokov učil a viedol miestny cirkevný mládežnícky spevokol. Vôbec kostol a organ - to bol jeho svet, jeho väšeň.

Odchod Emila Luku zarmútil celú malolipnickú farnosť. Všetci naňho spomínajú s úctou a poukazujú na to, čo pre obec urobil, aký bol a čo sa od neho viacerí naučili. Žiaľ, nenávratne opustil oravskú spoločnosť. Zostane však v jej pamäti určite dlhé roky.

EUGEN MIŠINEC

PRETEKY NA RAŠELINISKU

Kto dobehne prvý - ten zvíťazi! Nakope najviac rašelin, z najprístupnejšieho miesta. Taktôľ nejako to vyzeralo v posledných rokoch na rašeliniskách v okolí Pekelníka, až kým nezasiahlo urbársky spolok.

Ešte nedávno na túto vlnkú pohyblivú pôdu nikto nechodiil, lebo sa to neoplátilo. Vládol tu rašelinový závod, ktorý ťažil, spracovával a predával rašelinu do celého Poľska. Teraz však upadá, ako mnoho iných závodov, pretože nemá odbyt.

Vzácna sa však stala nespracovaná rašelina, ktorú obyvatelia tohto územia využívajú na

kúrenie. V poslednom čase sa cena uhlia rýchlosť zvýšila a začali sa výpravy s vlastným náradím. Kopáť sa dá len za dobrého počasia, a práve vtedy dochádzalo k spomínaným pretekom. V roku 1993 urbársky spolok podielal rašeliniská na 10-árové parcely a každý majiteľ domu dostal jednu. Neskôr však došlo k dodatočnému deleniu, podľa zásady - na každý hektár pôdy - úsek 1 x 2 m. Kto chcel, mohol si tento pozemok za poplatok 150 tisíc zlôtých zapísat do pozemkovej knihy a stať sa jeho vlastníkom. Neurobilo to len 20 občanov Pekelníka.

Pekelníčanom pomohla aj gmina. Súčasne s dojazdovými cestami k domom sprístupnila aj cestu k rašelinisku. Teraz sa na každom gazdovskom dvore týčia úhľadne poukladané kocky rašeliny.

V.J.

SLOVENSKÍ DUCHOVNÍ V ROKU 1993

Koncom roku 1993 sa naši krajania v Slovenskej republike dožili dvoch radostných udalostí:

Ján Chryzostom kardinál Korec, nitriansky sídelný biskup, bol poctený Katolíckou univerzitou vo Washingtone čestným doktorátom. Na slávnosti prednesol prednášku Dejiny kresťanstva na Slovensku. Celebroval sv. omšu v národnej svätyni, kde je aj kaplnka Sedembolestnej Panny Márie. Prijal aj cenu za starostlivosť o Slovákov spolu s kozmonautom slovenského pôvodu E. Cermanom, ktorý prvý stál na povrchu Mesiaca. Otec kardinál sa zúčastnil aj na zasadnutí Biskupskej konferencie USA: pred 300 biskupmi prehovoril o Cirkvi na Slovensku.

Mons. Ján Hirka, sídelný gréckokatolícky biskup v Prešove oslávil v novembri sedemdesiatku svojho života. Na sv. omši, ktorú celebroval pomocný prešovský biskup Mons. Milan Chautur, bolo deväť biskupov - medzi nimi Mons. Ján Sokol, sídelný biskup trnavský a metropolita slovenský i gréckokatolícky biskup z Maďarska Mons. Keresztes, ktorý za totality vysvätil gréckokatolíckych teológov za knazov pre veriacich na Slovensku. Počas sv. omše znala slovenčina, staroslovenčina i maďarčina. Mons. M. Chautur ocenil v homílii vernosť gréckokatolíckych knazov katolíckej Cirkvi počas jej likvidácie totalitou vládou (r. 1950) i zásluhy a utrpenie otca biskupa Mons. J. Hirku. Mnohajú lit...

Ale s radosťou chodí aj smútok: 11. nov. 1993 skonal v USA otec biskup Andrej Gregor Grutka, ktorý by sa bol 17. nov. dožil 85 rokov požehnaného knazského života. Jeho rodičia pochádzali zo Spišskej Staré Vsi. V meste Joliet pri Chicagu sa im narodil syn Andrej. Po štúdiach v USA a v Ríme bol v tomto srdeci kresťanstva vysvätený za knaza: 5. dec. 1933. Po vysviacke navštívil rodnú vlast a rodné mesto svojich rodičov, kde sa často vracal, ak to politické pomery dovolovali. Pôsobil v USA ako kaplán, naposledy ako farár v meste Gary. V roku 1956 sa mesto stalo sídlom novej diecézy. Miestny farár A.G. Grutka bol ustanovený za jej prvého biskupa. Vzorne spravoval svoju diecézu. Ostal aj verným synom svojho Slovenska. Odporoval rozvoju slovenskej kultúry počas totalitného útlaku. Nesmierne zásluhy si získal pri budovaní Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme - jeho štědrost a starostlivosť namala hranic... stále, až do smrti.

Pán Boh povolal na odmenu do večnosti nášho vzácnego krajanu Slováka a verného syna našej Spišskej Magury.

Nech odpočíva v pokoji!

Gr

MATURITNÝ POZDRAV

Na záver roka si na nás spomenul a poslal nám pozdrav zo slávnostného odovzdávania maturitných súťaží naši mladí krajan z Jurgova, žiak Strednej elektrotechnickej školy v Tvrdošine Ján Vojtas.

Za pozdrav pekne ďakujeme, želáme same jednotky a na maturite držíme palce

REDAKCIA

PRIESTOROVÁ STRATÉGIA LAPŠANSKEJ GMINY

Gminný úrad v Nižných Lapšoch pripravuje plán priestorového obhospodárenia gminy na najbližších päť rokov. Týka sa predovšetkým rozvoja urbanistiky, architektúry a vodného hospodárstva. Návrh plánu vypracoval kolektív architektov pod vedením ing. Marie Modzelewské z Nového Sącza. Samozrejme musel najprv získať akceptáciu gminy a súhlas skoro 20 inšti-

túcií a organizácií. Pripomienky k plánu mohli prihlasovať aj súkromné osoby. Ako sme sa dozvedeli, bolo ich asi 60 a týkali sa predovšetkým pridelenia pozemkov na stavebné účely. Návrh plánu bol totiž celý mesiac (od 2. do 30. XI. 1993) sprístupnený verejnosti. Tak teda v priebehu najbližších piatich rokov lapšanská gmina plánuje o.i.:

- určiť miesto výstavby čističky odpadových vôd v Tribši,
- zaradiť do plánu čističku vo Fridmane na severo-východ od zachytení vody,
- zapojiť do systému očisťovania odpadových vôd Nižné a Vyšné Lapše a Lapšanku,
- určiť plán zástavby Tribša a Čiernej Hory-Záhory v severom smere,
- rozšíriť v Kacvíne oblasť osadníctva smerom na juh,
- ohraničiť osadníctvo Falština z východnej strany a rozšíriť ho smerom na juh k prírodnnej rezervácii Zelené skalky,
- založiť rekreačnú oblasť v Nižných Lapšoch, Nedeci-Zámku a Falštine,
- uviesť v pláne oblasť ťažby štrku v obci Fridman.

Ako vidíme lapšanská gmina sa v najbližších piatich rokoch bude v značnej miere orientovať na ochranu životného prostredia. Spája sa to nepochybne s výstavbou nedelejkej priehrady. Samozrejme, návrh plánu priestorového obhospodárenia gminy musí byť odsúhlasený vojvodským úradom a uverejnený vo vojvodskom úradnom zborisku. Až potom nadobudne platnosť.

JOZEF PIVOVARČÍK

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 13. decembra 1993 umrel v Mikołowe vo veku 57 rokov kraján

ŠTEFAN FULA

Zosnulý, pôvodom z Chyžného na Orave, patril k spoluzakladateľom Miestnej skupiny KSSČaS na Sliezsku, propagátorom a dlhoročným čitateľom Života. Odišiel od nás obetavý krajan, dobrý manžel a otec. Česť jeho pamiatke!

MS KSSČaS
na Sliezsku

***

Dňa 11. decembra 1993 zomrel v Novej Belej vo veku 71 rokov kraján

FRANTIŠEK LOJEK

Zosnulý bol odbojárom II. svetovej vojny, účastníkom SNP. Patril tiež k spoluzakladateľom našej Spoločnosti a bol dlhoročným tajomníkom MS KSSČaS v Novej Belej. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Česť jeho pamiatke!

Dňa 17. decembra 1993 umrela vo Vyšných Lapšoch vo veku 84 roky krajánka

GIZELA JURGOVIANOVÁ
rod. Švarcová

MS KSSČaS
a MO MS v Novej Belej

KOZA - chudoba, či bohatstvo?

Koza je veľmi sympatickým zvieratom. Je nenáročná - zje takmer všetko, dáva mlieko - a to ešte aké! A na koziacine si pochutnávajú návštěvníci najelegantnejších reštaurácií.

Na to, že bola kedysi symbolom chudoby, sa pomaly zabúda. Nie však všeade. Na Spiši a Orave som sa aj nedávno stretla s názorom, že kto má kozu, je vystavený na posmech. "Kravička chudobných" - ešte úplne nevymizla z pamäti staršej generácie. V čase hospodárskej krízy bol chov kôz najrozšírenejší. Podobne tomu bolo aj počas okupácie, keď hlavným zdrojom mlieka bola koza.

Časy sa však menia, poľnohospodári a rolníci či už na Slovensku alebo v Poľsku hľadajú nové možnosti, nové zdroje príjmov. Koziarstvo je v západnej Európe - hlavne vo Francúzsku a Nemecku - rozšírené a vyvíja sa rovnocenne s chovom dobytka. Na veľmi dobrej úrovni je aj výskum kozieho mlieka, čo v súčasnosti nie je zanedbateľné, pretože sa dokázali mnohé jeho prednosti v porovnaní s kravským mliekom.

Priaznivé účinky

Kozie výrobky majú vysokú dietetickú hodnotu. Doporučujú sa hlavne pri rôznych alergických a vnitorných ochoreniach, ale najmä vo výžive dojčiat a zdravotne postihnutých detí. Čoraz vyšší počet najmladšej generácie, hlavne v mestských aglomeráciách, trpí na celiaku a rôzne druhy alergie a nemôže konzumovať kravské mlieko. Vtedy sa významným zdrojom bielkovín stáva kozie mlieko. Okrem toho je bohatšie na A a B vitamíny a minerálne látky - ako vápnik, horčík, zinok. Je vhodné na prevenciu aj pre dospelých.

Pod vplyvom propagácie začína záujem o chov kôz narastať aj v Poľsku. Doteraz najväčším spracovateľským strediskom kozieho mlieka je závod TERRA v Zawoji. V mliekárni Amaltea vyrábajú až štyri druhy kozieho syra - tvarohový, mixovaný, tvrdý a v oleji. Všetky s rôznou príchuťou. Na trh dodávajú tiež mlieko a v budúcej sezóne chystajú biely jogurt.

Závod Terra a jeho šef Adam FAŁOWSKI sú dobrým príkladom na to, ako sa díľa zarobiť aj na "nepopolárnych" kozách. Pán Falowski - dlhorocný pracovník strediska rolnického poradenstva, sám presvedčoval rolníkov po okolitých dedinách, že zo živočisnej výroby kozí prinášajú najväčší zisk.

- Roľníci sú neistí, prelaknutí, nevedia čo majú chovať. Raz idú dobre ovce, potom ošípané alebo býčky. Niektorí ma dokonca s kozami vysmiali. Ale tí, čo sa rozhodli, sú

spokoju - hovorí podnikateľ A. Falowski.

S pomocou prišiel aj vojt gminy Zawoja a dal záujemcom pôžičku na veľmi nízke percento, splatnú až po roku. A tak majú niektorí 5 kôz, iní 60. Tam, kde je stádo početnejšie, chov je rentabilnejší. Koza má pomerne nízke výrobné náklady; 1/2 ha pôdy užívá 5-6 kôz, ale len 1 kravu. Pritom výkupná cena kozieho mlieka bola v minulej sezóne (do decembra '93) až 9000 zlотов, čo je 2-3 razy viac ako kravského mlieka.

Kozy sa v letnej sezóne vyháňajú na pastviská, takže si nevyžadujú zvláštnu starostlosť s krímením. V zime sa živia senom a okopaninami, prípadne sú dokrmované zmeskami. Najrozšírenejším druhom v Poľsku je kríženec bielej kozy šľachetnej s veľkou bielou nemeckou. Pán Falowski ich pre svojich chovateľov nakupoval na aukciách v Opolskom vojvodstve. Tento druh sa v Zawoji a Makove osvedčil a bol by vhodný aj na Oravu a Spiš.

- Keby sme mali dobre rozvinutý chov, mohli by sme nadviazať spoluprácu s Francúzskom, - hovorí šef Terry. Už v minulom roku som dostal ponuku na vývoz 10 ton syrového polotovaru týždenne. Ale kdežet! - zatiaľ o tom nemôžeme ani len rozmyslieť. Pri veľkom množstve mlieka by sme mohli vyrábať aj sušené mlieko, o ktoré je tiež veľký záujem.

Nenásytný je aj domáci trh. Predalo by sa akékoľvek množstvo mlieka. Majú oň záujem veľké obchodné domy, lahôdky (delikatesy) a predajne so zdravou výživou.

Kozy, ako dodatočné zamestnanie

Chovatelia kôz majú väčšinou aj druhé zamestnanie. Prevažne sa zaoberajú remeslom (obrábanie dreva) a pre chov sa rozhodli dodatočne. Taktô majú zabezpečené príjmy celý rok, aj v zime keď sa nedojí. Je to približne v decembri až februári, keď sa stádo kotí. Výskumníci však našli spôsob aj na sezónnosť vo výrobe mlieka, a to umelým skratením dňa.

Problémami, ale hlavne úspechmi dosiahnutými v chove kôz sa zaoberali už dve celostáne konferencie chovateľov, ktoré v spolupráci s Roľníckou akadémiou v Krakove usporiadali mgr. J. Zonteková a A. Falowski. S novými poznatkami v tejto oblasti sa s poľskými účastníkmi delili aj hostia z Nemecka, USA a Nového Zélandu. V týchto krajinách sú kozie farmy úzko spojené s agroturistikou.

Čoraz viac sa o agroturistike hovorí aj na Spiši a Orave. Nebola by vhodná práve takáto forma? Prostredie je prekrásne, samo o sebe pritahuje čoraz viac turistov. A čo tak podávať ešte aj vynikajúce kozie špeciality?

Pre tých, ktorí o stáde bielych kozičiek začali už uvažovať, uvediem na záver veľmi jednoduchý výpočet: 1/2 ha pôdy užívá 1 kravu, ale 6 kôz;

- 1 krava dáva asi 10 l mlieka denne, 6 kôz dáva priemerne 12 l mlieka denne;
- cena 1 litra kozieho mlieka je 2-3-krát vyššia od kravského mlieka;
- 1 krava má 1 teľa ročne - z neho máso a kožu;
- 6 kôz má priemerne 9 kozliatok ročne - z nich máso a 9 kozičiek;

Kozie a kozacie kože sú vyhľadávaným tovarom v galantérnom priemysle.

Podrobnejšími informáciami o chove kôz v Nowosączskom vojvodstve iste disponuje Stredisko rolnického poradenstva v Nowom Sączi, ktorého pracovníci sa zúčastnili aj konferencie v Zawoji.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Tieto kozičky sme stretli v Nižných Lapšoch. Foto: J.P.

**MARÍNA
ČERETKOVÁ-GALLOVÁ**

O NITRIANSKOM VODNÍKOVI IVANOVI

Pri mlyne na dolnej Nitre žila raz mlynárka so synom Jakubkom. Po okolí šli chýry o jej robotnosti a veľkej láske k synovi. Ľudia ju ľutovali, že pred dvoma rokmi prišla o muža, a chváliili, že napriek tomu je múka z jej mlyna bielučká ako sneh a mlyn prestáva klepotať len po nedeliach a veľkých sviatkov.

Bolo to na fašiangy, keď mlynárka smažila pampúšiky. Vedela ich smažiť ako žiadna iná, boli ako maľované a ich vôňa sa šírila z mlyna až k dedinskému kostolu. Nečudo, že narobila chutne aj vodníkovi Ivanovi. Začal si lámať hlavu, ako sa do mlyna dostať a dovôle sa pampúšikov naťest. Dlho nešpekuloval, nachytal do sietky čo najlepšie ryby a hybáj, už aj klope na dvere. Slušne sa pozdraví, že tak a tak, stalo sa, čo sa stať nemalo, zablúdil na ceste k známym, lebo je zdaleka a cestu nepozná, sú to pre neho neznáme končiny, cesty sú zlé, ustal, prenáramne vyhladol a vysmädol.

Mlynárkin Jakubko si pocestného zvedavo okukoval a mlynárka ho pohostinne k stolu pozývala, celú misu pampúšikov pred neho postavila. Dajte si s nami, okoštujte, aj vody vám prinesiem. Viac nebolo vodníkovi Ivanovi treba. Pustil sa do pampúšikov až milá vec, prsty si oblioval a na oplátku mlynárke plnú sietku rýb podaroval.

Sám knejža Pribina by si po tvojich pampúšikoch prsty oblioval, nie to obyčajný pocestný.

POZNÁVAME SLOVENSKÉ ĽUDOVÉ PIESNE

POD TÝM NAŠÍM OKIENEČKOM

Pomaly

Pod tým na-ším o-kie-neč-kom bý-va veľ-ky mráz,
a v tej na-šej stu-die-neč-ke ne-ni vo-dy zas.

Vez-mem si ja se-ke-reč-ku, pre-rú-bem-tú stu-die-neč-ku,
a v tej na-šej stu-die-neč-ke bu-de vo-dy zas !

Pod tým naším okienečkom z bielej ruže kvet;
povedzže mi, mňoa milá, čo ťa mrzí svet?
/: A mňa ten svet nič nemrzí,
/: len ma moje srdce bolí, :/
plakala by hned. :/

Si dobrá gazdiná, aj synka máš šikovného, ale gazdu nevidíš. Kde máš muža, mlynárka? Vodník Ivan sa mlynárke zaliečal ako vedel a jej vbehli slzy do očí. Ani sa nepýtaj, dobrý človeče. Pred dvoma rokmi sa pri búrke hrádzza pretrhla, zahynul, chudák, sami s chlapcom sme zostali, trápime sa ako vieme.

Vodník Ivan si utrel ústa a vstal spozá stola. Zabavíš ti chlapca, kym si riady poumývaš a dlážku pozametáš. Zapáčil sa mi, povedal a tým sa pobrali k vode. Všade navôkol vládlo ticho, nikde živej duše. Vodník Ivan si povedal: Taká obyčajná mlynárka, a takého súčeho syna má. Srdce mu stislo od zloby a závisti a rozhodol sa, že mlynárka od tejto chvíle syna mať nebude. Zlákal chlapca na vodnú ružu, oklamal ho, že ružu pre neho odtrhne a spoločne ju odnesú do mlyna, nech sa mlynárka poteší. Podaj mi ruku, aby som nespadol, prikázal chlapcoví, a člup, voda sa nad obidvoma zavrela a čochvíla sa našli vo vodnom kráľovstve. Vodník Ivan po celom kráľovstve rozhlásil: Toto je môj syn a mám ho aj bez svojej ženy Belinky.

Darmo sa Jakubko zalieval slzami od smútku za mamou, darmo prosil, že sa chce vrátiť do mlyna, nikto ho nepočúval. Tak sa stalo, že od žiaľu ochorel. Vodné panny mu nosili všelijaké dobroty, pesničky mu spievali, o troch zakliatých vrbach rozprávali, nič nepomáhalo. Vodník Ivan sa prefakol, že príde o syna, nuž mu dovolil návštevu v mlyne. Jakubko však musel slúbiť, že sa do troch dní vráti.

No nevrátil sa. Keď ho nešťastná matka vysobjímalá, a keď jej porozprával, čo sa mu prihodilo a že pocestný nie je nikto iný ako nitriansky vodník Ivan, nechala mlynárka mlyn mlynom. Vzala na chrbát batôžtek a pošla nočnou hodinou čo najďalej od vody, k starému hájnikovi Kurkovi. Z malého Jakubka sa po čase stal hájnik. Vode sa vyhýbal do konca života ako čert kŕžu.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Prosil by som si jednu kefku na zuby, - hovorí Jožko predavačke v drogérii.
- Tvrdú alebo mäkkú?
- Radšej tvrdšiu, my sme doma piati...

* * *

- Jožko, vymenuj mi tri jedlá, bez ktorých by človek nemohol žiť.
- Prosím, teda: raňajky, obed, večera.

* * *

- Ocko, je atrament veľmi drahý? - opýtal sa Jožko otca.
- Nie, a prečo?
- Mama sa veľmi nahnevala, keď som atrament vylial na koberec.

* * *

Otec sa pýta Jožka, ktorý nesie plný kôš mrkví:

- Prosím ťa, čo budeš s toľkou mrkvou robiť?
- No, jesť, otecko. Mrkva je veľmi dobrá na zrak.
- No, no...
- No, videl si niekedy zajačika s okuliarmi?

**DANIELA
HIVEŠOVÁ-ŠILANOVÁ**

Hviezdička

- Povedz, majú aj vločky mená?
- Čo si?! Kalendár toľko riadkov nemá. Každú minútu zo zimy slávili by aspoň štyri vločky meniny.
- Ani jedna z nich nemá meno?
- Oslovujú sa celkom nemo?
- Len tá, čo ti spadne na líčka, len tá má meno: Hviezdička.

ČO JE TO?

Nie som kohút,
ktorý škrieča,
z hrdielka mi
voda strieka.
/kitúhok ýndovodoV/

Nesie sničky v čiernom koši,
od slniečka kamsi bočí,
krajinou sa ticho stelie,
keď ideme do posteľe.

Čo je to?

/coN/

Hore a či dolu,
chodia stále spolu.
Nové a či staré, chodia
stále v páre.
Čo je to?
/yknápoT/

O MYŠCE PRINCEZNĚ

Byla jedna vesnice, v ní malá chýška, v té chýšce světnice a v ní malá myška. Žila docela sama v myší díře pod prahem a toužila být princeznou. Vyhledala mudrce, který znal všechna kouzla, a protože ho moc prosila, mudrce ji svým zaříkáním proměnil v překrásnou princeznu. Ale s krásou se dostavila i pýcha. Princezna - myška si usmyslila, že se provdá. Ne však za obyčejného prince, ten byl pro její pýchu málo, ale jen za toho, kdo je na světě nejsilnější a nejmocnější. "Slunce, ty jsi nejmocnější, vezmi si mě za ženu," řekla mu.

"Nejsem nejmocnější," řeklo slunce. "Mocnější je mrak. Zakryje mě, kdy se mu

zachce." Princezna - myška šla tedy za mrakem. Ale mrak řekl: "Ani já nejsem nejmocnější. Vítr je silnější. Může mě roztrhat na kusy." A tak princezna svěřila své přání větru. Ten však namítl, že silnější než on je mohutné horstvo Himálaj. "Za tisíc let, ač jsem soukal, co jsem mohl, jsem jím nepohnul ani o píď," řekl. Běžela tedy princezna k Himálaji.

"Jsem mocně," řeklo horstvo, "ale co zmůžu proti myšákovi s ostrými zuby, který se ve mě zabýdlel a provrtává a rozhryzává mě ze všech stran. To on je nejsilnější na celé zemi." Když to princezna uslyšela, spěchala honem zpátky k mudrci, aby ji udělal zase malou myškou. A když se to stalo, odvedla si statného myšáka k sobě do díry pod prah. Tam spolu šťastně žili až do smrti.

PAVEL ČERNÝ

PÁPĚŘÍ

Padá, padá
sněhové pápěří.
Padá, padá,
nikdo mu nevěří,
že padá z nebe.
Zato nás zebe.

Zebe uši - zebe nosy,
zebe opice i pštrosy.
V zoologické zahradě
zebe zebru na bradě,
sněhové pápěří.
Za to - že mu nevěří.

JÁN VODŇANSKÝ

MAŁUJTE S NAMI

Dnes
vám
ponúkame
maliarsku
zábavu.
Vašou
úlohou
ako
obyčajne
bude
obrázok
pekne
vymaľovať
a zaslať
na adresu
našej redakcie
v Krakove.
Najkrajšie
maľby
odmeníme
knihami.
Správna
odpovedť
v decembrovom
čísle nášho
časopisu znala
Juro Jánosik.
Dostali sme
množstvo
odpovedí
čo je
dôkazom,
že naša
krížovka
bola
pre vás
fahká.

Knihy vyžrebovali:
Justína
Majerčáková
z Vyšných Lapšov,
Kristína
Bednářčková
z Novej Belej
a Matúš Gurník
z Huncoviec.

SUPERMAJSTER

Písali sme na tejto stránke o rôznych športových disciplínach, ale k šachu sme sa nikdy nedostali. Patrí taktiež k športu, má dokonca svoje olympiády a iné majstrovské súťaže, hoci mnohí by ho zaradili radšej k matematike alebo inému vednému odboru. O veľkých šachistoch sa často hovorí ako o géniach, rovných najväčším bádateľom, ale nezriedka aj ako o... bláznoch. Možno preto, že napr. vysedávanie pri šachovnici desať hodín denne sa normálnym ľuďom môže zdať keď nie bláznovstvom, tak aspoň čímsi veľmi čudným. Tako kedysi "pokrstili" vynikajúceho amerického šachistu Bobbyho Fischera zato, že bol prvým, ktorý žiadal, aby ho považovali za profesionála. Chcel dostávať peniaze adekvátnie svojmu géniu, chcel, aby mu počas hry neprekážali kamery, ba ani ťudia na tribúnach... Keď mu to nikto nedokázal zabezpečiť, vzdal sa aktívnej činnosti. Teraz sa jeho požiadavkám už niktô nečuduje.

Dnes by sme chceli venovať pár viet vynikajúcemu šachovému veľmajstrovi Garrimu Kasparovovi, ktorému mienka o geniálnych bláznoch sedí ako uliata. Narodil sa v roku 1963 priam so šachovnicou v rukách a prvú partiu zohral už ako šesťročný chlapec. Vo veku 13 rokov dosiahol prvé víťazstvo na veľkom medzinárodnom turnaji. Ako 16-ročný splnil normu FIDE (Medzinárodná šachová federácia) a získal titul medzinárodného majstra a o rok neskôr medzinárodného veľmajstra a súčasne aj

juniorského sveta. V roku 1985, po dramatickom a vôbec najdlhšom zápase o majstrovský titul v dejinách svetového šachu (s A. Karpovom), sa stáva ako 22-ročný najmladší majstrom sveta, neporazený prakticky podnes.

Napriek mladému veku, Garri Kasparov má na svojom konte stáť sice zohraných partií a niekoľko miliónov preanalyzovaných. Hovorí sa, že má geniálnu pamäť - ovláda naspäť vyše desať kníh. Svojho času hral simultánu proti 250 súperom a vyhral 249 partií. Hral naslepo súčasne s desiatimi šachistami a dokázal vyhrať 9 partií. O jeho pamäťových schopnostiach sa šíria legendy, ktoré - pochopiteľne - ľahko overiť. Vraj si pamäta vyše 1500 telefónnych čísel, a keď niektoré aj nepamäta, dokáže si ich pripomenúť metódou asociácií. Keď mal 12 rokov, vedel naspäť všetky zväzky encyklopédie šachových otvorení (2500 strán, stáť sice variánt). Pamäta si od prvého do posledného tabu asi 2000 partií. Dokáže predvídať 15 ľahov dopredu a uviesť presné adresy všetkých miest na svete, kde bol za posledných 15 rokov. Kedysi sa vraj pokúsil naučiť naspäť telefónny zoznam Moskvy, ale po troch štvrtinách s tým prestal, lebo ho to začalo nudit. Napokon zoznam vymazal z pamäti, keďže dospel k záveru, že sa mu na nič nezide. Sú to možno čudáctva, ale v skutočnosti...

V skutočnosti je Kasparov geniálnym šachistom, ktorému by celý šachový svet mal ďakovať za to, čo doteraz urobil a čo ešte urobí. Vďaka nemu sa šachistom začalo ťať oveľa lepšie. Práve on zavŕšil dielo Fischera - za profesionalizmus požiadal peniaze a dostať ich. Keďže dospel k záveru, že

Medzinárodná šachová federácia FIDE sa neveľmi stará o záujmy hráčov, ale len o svoje záujmy, preto vytvoril lobby veľmajstrov. Tento rok pre nezhodu s FIDE vo finančných otázkach sa dobrovoľne vzdal obrany titulu majstra sveta a rozhadol sa zohrať zápas o titul Organizácie profesionálneho šachu s Nigelim Shortom z Veľkej Británie. Zvíťazil presvedčivo 12:7. Kasparov vytvoril v hre svoj neopakovateľný štýl, dnes často napodobňovaný, ktorého hlavnou zásadou je, že neexistujú partie nedajúce sa vyhrať. Je to mimoriadne ofenzívny štýl, v ktorom sa geniálne nápady rodia priam na počkanie.

Do dejín však prejdú predovšetkým jeho zápasy s Anatolijom Karpovom, miláčikom tvrdohlavých z bývalého ZSSR. Priaznivci šachu dokonca tvrdia, že jeho víťazstvo nad Karpovom urýchli politické zmeny v Európe, najmä v strednej a východnej. Nech si tak tvrdia. (jš).

Hviezdy svetovej estrády

HARDROCKOVÁ DÁMA

Svojho času sme písali o skupine Runaways, ktorá slávila v druhej polovici sedemdesiatych rokov na scéne populárnej hudby veľké úspechy. Dnes by sa dalo polemizovať, či to bolo kvôli kvalite ich hudobnej produkcie, alebo kvôli na to obdobie nezvyklému dievčenskému obsadeniu skupiny. O jednom však nemožno pochybovať - pôsobili v nej dve vynikajúce hudobníčky, ktoré sa po rozpadе skupiny vydali na samostatnú sólovú dráhu.

Jednou je gitaristka a speváčka Joan Jettová. Po založení vlastnej skupiny Black Hearts .

odštartovala úspešnú sólovú dráhu dvomi dlhohrajúcimi platňami - *Bad Reputation* a *I Love Rock'n'Roll*. Naproti tomu druhou je gitaristka Lita Ford (na snímke). Kariéra tejto dnes 34-ročnej dlhovlasej Angličanky nebola však hneď taká oslnjujúca ako to bolo v prípade Joan Jettovej. Na začiatku svojej sólovej cesty bola ovplyvnená svojimi hudobnými idolmi, najmä Deep Purple a Black Sabbath a snívala o súťažovej popularite rockovej hviezdy. S Ozzy Osbournom dokonca naspievala spoločný duet. Cieľavedome však išla za svojím cieľom a zanedlho sa úspech zákonite dostavil. Vynikajúca platňa a séria koncertov jej pomohli ku vstupu do rock and rollovej Dvorany slávy. Organizuje ju od roku 1969 americký rockový časopis Circus a medzi doterajšími víťazmi sa nachádzajú také skvelé hviezdy ako Rolling Stones, Deep Purple, Led Zeppelin, Kiss, Bon Jovi a mnoho ďalších. Roku 1990 záriadili do Dvorany slávy ako vôbec prvú ženu práve Litu Ford. Že si túto poctu plne zaslúžila, dokázala to poslucháčom nielen svojou najnovšou platňou s názvom *Stiletto*, ale i splnením sna o prvej dáme hardrocku. (jš)

Hovorí sa, že vizitkou ženy je dobre alebo zle oblečený muž. Priznajme si, že väčšina z nás nenápadne ovplyvňuje manželovo oblekanie a iniciátorkami zmien v pánskom šatníku sme tiež my. Preto je rovnako dôležité "ovlkádať" nové trendy aj v pánskej módre.

Obleky, saká, nohavice.

Všeobecne môžeme hovoriť o predĺženej linii. Saká siahajú až do polovice stehna a zapínané sú na 2-3 gombíky. Dvojradové zapínanie vychádza z módy. Obleky sú ušité z mäkkých látok ako flanel, vlna, tweed. Z farieb prevládajú všetky odtiene sivej, modrej a hnedej. Obleky sú jednofarebné, prípadne s jemným prúžkom alebo kockovaným vzorom. Saká k

jednofarebným úžším nohavicam môžu mať výraznejšiu farbu alebo vzor.

Košeľe.

Okrem tradičných bledomodrých sa na "vyššiu úroveň" dostala kockovaná košela. Už nie je charakteristická len pre športové oblečenie, ale s dobrou kravatou je vhodná aj do elegantného obleka. Košelu môže nahradíť rolák v jemných pastelových farbách.

Plášte.

Okrem vetrovek a búnd sa nosia čoraz častejšie. Sú pomerne dlhé - občas až po členky, sivej, pieskovej (ekologickej) alebo čiernej farby.

Kravaty.

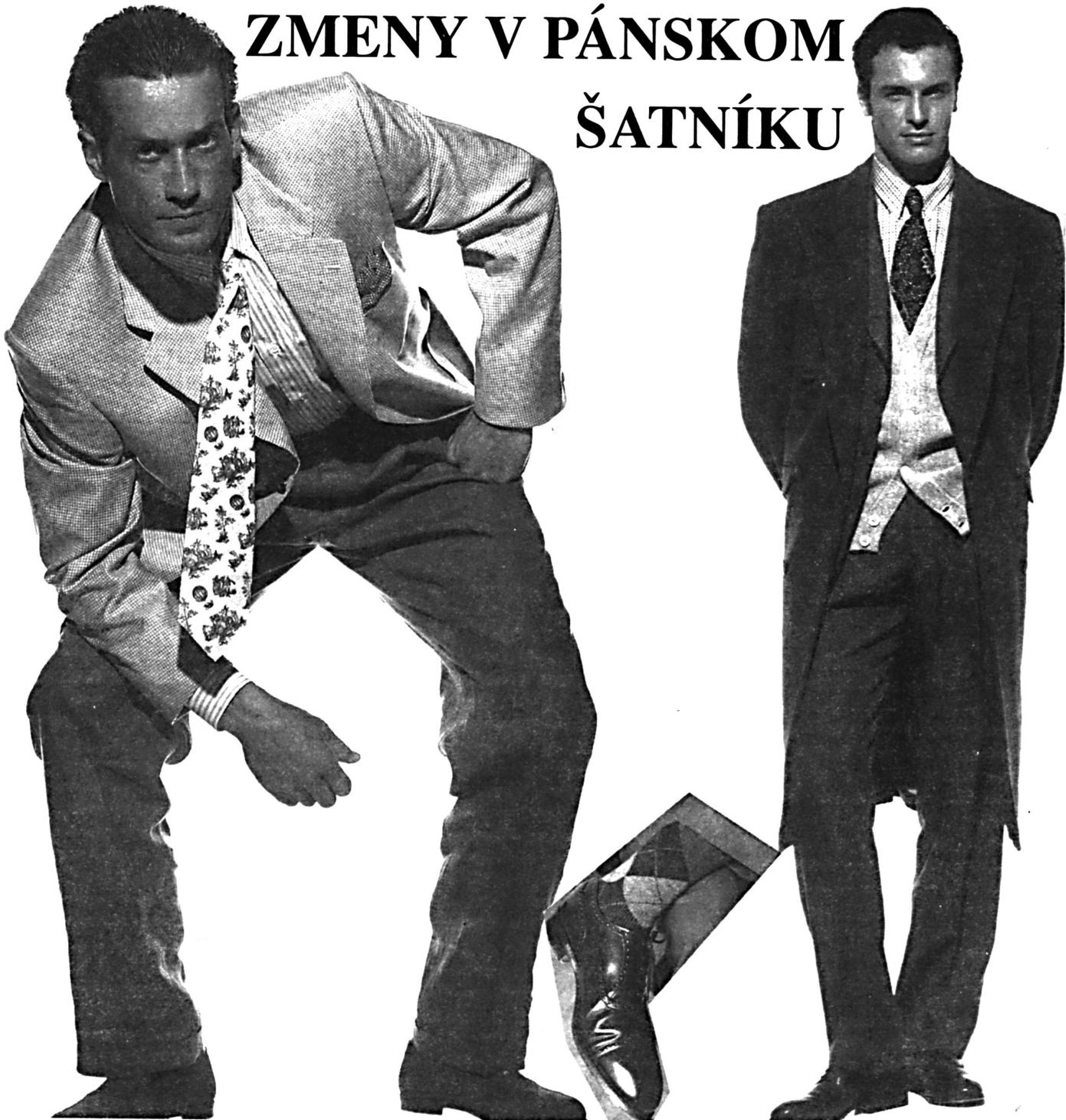
Pozor! Vraj veľkým netaktom v nastávajúcej sezóne bude rovnaká kravata s vreckovkou. Mali by sa odlišovať farbou alebo vzorom. Iným módnym doplnkom sú traky. Konečne sa spojilo módne s užitočným.

Ponožky.

Sú aspoň tak dôležité ako kravata. Nevhodnými ponožkami (napríklad bielymi) môžeme pokaziť aj ten najlegantnejší oblek. Ak sú farebne zladené, môžu byť aj vzorkované. Mali by byť dostatočne dlhé, aby sa pri sedení "neukazovali" holé členky.

Ako vidieť, súčasná móda nie je náročná a základné desatoři si ľahko osvojí každý muž.

ZMENY V PÁNSKOM ŠATNÍKU

WĘTERYNARZ

CHOROBY OKRESU CIAŻY I PORODU U OWIEC

WYPADNIĘCIE POCHWY może nastąpić u owiec przed i po porodzie. Przyczyną może być starość zwierzęcia, złe odżywianie, ogólne osłabienie organizmu, brak ruchu oraz pochyle stanowisko. W takim przypadku ze szpary sromowej wystaje częśc lub cała wynicowana pochwa. Jest ona obrzęknięta i zaczerniona. Jeżeli nastąpiło nieznaczne wypadnięcie pochwy, to należy wypadniętą część bardzo delikatnie oczyścić, obmyć a zwierzę ustawić zadeł wyżej. Jeżeli nastąpiło wypadnięcie całej pochwy, należy też delikatnie i dokładnie oczyścić ją z brudu i obmyć przegotowaną cieplą wodą. W celu wprowadzenia pochwy na właściwe miejsce trzeba wezwać lekarza. Jeżeli jednak nie może on przybyć natychmiast, trzeba samemu spróbować pomóc zwierzęciu. Zabieg ten należy przeprowadzić wówczas, gdy zwierzę stoi, przy czym zad jego musi znajdować się wyżej. Ręce osoby wprowadzającej pochwę na miejsce muszą być czyste i odkożone. Najpierw ostrożnie wciska się do szpary sromowej wypadnięte części znajdujące się

bliżej warg sromowych a następnie dalsze. Należy przy tym uważać, aby nie przerwać ściany pochwy. Jeżeli zwierzę prze i nie możemy wykonać zabiegu, to zadaje się mu do jamy ustnej pół szklanki wódki. Po wprowadzeniu pochwy owce ustawa się zadeł wyżej. Jeżeli mimo to pochwa ponownie wypadnie, należy poczekać na lekarza, który zaloży zaciskacz zabezpieczający przed wypadnięciem pochwy.

PRZEDWCZESNE BÓLE PORODOWE występują wtedy, kiedy szyjka macicy jest jeszcze zamknięta, a więc poród nie może nastąpić. Nagle oziębienie ciała, np. silne przemoczenie na deszczu, może spowodować wzmożone ruchy płodu a te z kolei wywoływać przedwczesne bóle porodowe. Przy takich bólach zwierzę jest niespokojne, wygina grzbiet i postękuje. Wymię jest wiotkie, nie wypełnione. Należy wezwać lekarza a do czasu jego przybycia trzeba zwierzę ustawić zadeł wyżej i robić ciepłe okłady w okolicy krzyża. Do wewnętrz można podać wodę z dodatkiem 100 gramów wódki - środek ten uspokaja zwierzę i zmniejsza parcie. Bóle mogą wkrótce przejść albo wzrosnąć i spowodować poronienie, wypadnięcie pochwy lub pęknięcie macicy, co może wywołać śmierć zwierzęcia wskutek wewnętrznego krwotoku.

PORONIENIE może być wywołane złym żywieniem (skarmianie zepsutej karmy, podawanie w karmie zbyt malej ilości składników mineralnych i witamin, niedo żywienie itp.), złym pielęgnowaniem, uderzeniem w brzuch ciężarnej samicy, goni-

niem po pastwisku, szczuciem psami, zatruciami oraz zarazkami chorobotwórczymi. Plód zostaje wydalony na zewnątrz przed upływem właściwego okresu ciąży. Czasami dzieje się to w kilka dni, czasami po upływie dłuższego czasu od zaistnienia przyczyny (na przykład uderzenia, zatrucia czy inne). Niekiedy poronienie występuje bez żadnych objawów, zwykle jednak poprzedzone jest przez bóle i objawy przypominające poród prawidłowy. U samic, które poronili, wystąpić może ogólnie zakażenie lub zapalenie macicy. O każdym wypadku poronienia należy zawiadomić lekarza ze względu na to, że poronienie może być wywołane przez zarazki, które mogą stać się przyczyną poronień u pozostałych sztuk. Jeżeli zauważa się objawy poronienia, zwierzę chore należy oddzielić od pozostałych, jego stanowisko odkazić, nawóz zebrać w pryzmę i zakopować a płód i błony płodowe spalić lub głęboko zakopać.

PORÓD U OWIEC

Niepokój kotnej owcy, oglądanie się na boki i szukanie legowiska - to oznaki zbliżającego się porodu. Przyglądając się uważnie takiemu zwierzęciu spostrzega się, że wargi sromowe i wymię są wyraźnie obrzękle a w wymieniu pojawia się siara. Owce z wyraźnymi objawami zbliżającego się porodu oddziela się od stada i umieszcza w uprzednio przygotowanym kojcu. Kojce urządza→

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

RASCOVÁ CHLEBOVÁ POLIEVKА. Rozpočet: 160 g staršieho chleba, 60 g masla, 1 kocka bujónu, 100 g cibule, 20 g hladkej múky, 50 g oleja, soľ, petržlenová vňať.

Chlieb pokrývame na kocky, opečieme na masle, posypeme rascou, zalejeme vlažnou vodou, pridáme bujón a varíme asi 20 minút. Potom všetko prepasírujeme cez sitko. Ako vložku pridáme cibuľu pokrájanú na kolieska, obalenú v múke a vypráženú v oleji. Polievku podávame s nasekanou petržlenovou vňaťou.

NÁTIERKA Z DROŽDIA. Rozpočet: 8 plátkov sendviča, 40 g masla, 60 g cibule, 60 g droždia, 4 vajcia, 40 sterilizovaných uhoriek, soľ, horčica, petržlenová vňať.

Nadrobno nasekanú cibuľu speníme na masle, pridáme droždie a oprážime. Keď začne

droždie voňať, prilejeme osolené rozšľahané vajcia, za neustáleho mielenia opečieme. Do hotového pridáme na jemnom strúhadle nastrúhané kyslé uhorky a premiešame. Všetko dochutíme horčicou a soľou. Podávame natreté na plátkoch sendviča, prizdobené nasekanou petržlenovou vňaťou.

HYDINOVÝ ŠALÁT. Rozpočet: 1 varené kurča, 400 g broskyňového kompotu (bez nálevu), 2 kyslé uhorky, 100 g majonézy, 100 g bieleho jogurtu, kečup, horčica, soľ.

Mäso z uvareného kurča obrieme a nakrájame na malé kúsky. Broskyne pokrájame a pridáme k mäsu. Nadrobno nasekáme kyslé uhorky, pridáme kečup, soľ, majonézu, biely jogurt, horčicu a všetko dôkladne premiešame. Podávame ozdobené broskyňou.

KURACIE STEHNÁ V ALOBALE. Rozpočet: 4 kusy kuracích stehien, 300 g zemiakov, soľ, rasca, mletá červená paprika, mleté čierne koreniny, vegeta, 150 g údenej slaniny, 100 g masla, 100 g cibule, alobal.

Prípravíme si 4 kusy alobalu, potrieme ich olejom. Zemiaky očistíme, umyjeme, nakrájame na kolieska, rovnomerne rozdelíme na alobal, posypeme rascou a osolíme. Kuracie stehná umyjeme, osolíme, okoreníme, položíme na

zemiaci, prikryjeme plátkami slaniny, pridáme na kolieska pokrájanú cibuľu a plátok masla. Každý alobal uzavŕime tak, aby z neho počas pečenia nevytekala štava.

POLÉVKA SE SÝREM. Rozpočet: hovězí kosti, 350 g předního hovězího, 2 l vody, 5 vajec, 350 g sýru Eidam, cibule, hladká mouka, polévkové koření.

Oprané kosti a maso dáme vařit do vody. Hotový vývar přecedíme, zahustíme máslovou jíškou a vaříme spolu s cibulí nakrájenou na kostky. Přidáme rozšlehaná vejce a ochutíme. Na jednotlivé porce dáme strouhaný sýr a maso nakrájená na kostky.

VEPŘOVÝ ŘÍZEK MADETA. Rozpočet: 500 g vepřové kůty, 60 g sádla, 100 g uzené slaniny, 100 g plísňového sýru, 100 g sýru Eidam, sůl, mléčný pepř, paprika.

Z očištěné vepřové kůty nakrájíme řízky, lehce je naklepeme, osolíme, opřepíme a v rozechřítém tuku opečeme po obou stranách. Opečené řízky klademe na tučem vymazanou pánev. Posypeme je nastrouhaným plísňovým sýrem, na sýr položíme plátky slaniny, na ni nasypeme strouhaný Eidam a sladkou paprikou. Takto připravené řízky dáme do rozechřité trouby zapéci. Podáváme s vařenými brambory či smaženými hranolkami a tatarskou omáčkou. →

PRAWNIK

się w oborze lub owczarni, w miejscu widnym, suchym i zabezpieczonym przed przeciągami. Trzeba przy tym pamiętać, że kojce dla kocących się owiec powinny być dokładnie odkażone roztworem kreoliny (4 łyżki stołowe na 1 litr wody) lub świeżo przygotowanym mlekiem wapiennym. Wewnątrz wokół wymienia i na wewnętrznej stronie ud trzeba wystrzyc, aby nie przeszkadziła jagnięciu w ssaniu. Owce, które wykazują objawy zbliżającego się porodu, należy pozostawić w bezwzględnym spokoju, ponieważ łatwo się płoszą i uciekają, co może źle wpłynąć na przebieg porodu. Poród odbywający się właściwie jest zwykle poprzedzony wzmagającym się niepokojem zwierzęcia oraz słabymi bólami (parciami). Bóle te występują u owiec na kilka godzin, a czasami nawet na jeden dzień przed porodem. Sam poród trwa u owcy krótko, zwykle nie przedłuża się ponad 30-40 minut. Przebiega on na ogół bez przeszkód i nie zachodzi potrzeba udzielania pomocy. Zdarzają się wypadki, że podobnie jak i u innych gatunków zwierząt, owca nie może się wykocić. Przeszkodami w normalnym przebiegu porodu mogą być: 1) za duże jagnię; 2) nieprawidłowe ułożenie jagnięcia (rodzi się z podwiniętą główką lub nóżkami albo czterema nóżkami od razu); 3) nieprawidłowe położenie płodu (w poprzek macicy); 5) słabe bóle porodowe. Jeśli owca nie może okocić się w ciągu 2-3 godzin, należy wezwać lekarza.

HENRYK MĄCZKA

MÚČNIKY

ČOKOLÁDOVÁ POCHÚŤKA - NEPEČENÁ. Rozpočet: 3 celé vajcia, 200 g kryštálového cukru, 250 g rastlinného masla, 2 lyžice kakaa, 100 g čokolády, 100 g hrozníkov, 100 g posekaných orechov, 100 g kanizovaného ovocia, 4 kušy oblátok.

Vajíčka, kryštálový cukor, maslo a kakao varíme nad parou 20 minút. Necháme trochu vychladnúť. Potom pridáme zmäknutú čokoládu, hrozienu, posekané orechy, kandizované ovocie a polámané oblátky. Čokoládovú masu vložíme do formy sŕňacieho chrbáta, ktorý sme vopred vyložili fóliou alebo mastným papierom. Odložíme na 2 hodiny do chladničky. Pred podávaním pokrájame na plátky.

TVAROHOVÉ ŠIŠKY. Rozpočet: 4 vajíčka, 250 g tvarohu, 2 poháre hladkej mýky, 1 balíček prášku do pečiva, soľ, 7-8 lyžic vlažného mlieka, masť na vyprážanie.

Tvaroh rozsfrahamo s mliekom, pridáme ostatné suroviny a vypracujeme hladké cesto. Lyžicou vykrajujeme malé porcie a vypárázame v horúcej masti. Ešte teplé obalíme v práškovom cukre, do ktorého sme pridali 1 lyžičku kakaa.

WYŻSZE ODSZKODOWANIA

Wzrosły kwoty jednorazowych odszkodowań należnych na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 8 sierpnia 1988 r. w sprawie podwyższania niektórych świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Obejmuje to także rolników. Minister pracy i polityki socjalnej postanowił, że od 9 grudnia ub. r. wynoszą one:

- 940.000 zł za każdy procent uszczerbku na zdrowiu, nie mniej jednak niż 3.529.000 zł za doznanie stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu,
- 17.488.000 zł za zaliczenie do I grupy inwalidów,
- 940.000 zł za każdy procent uszczerbku na zdrowiu z tytułu zwiększenia tego uszczerbku,
- 87.279.000 zł, gdy do odszkodowania uprawniony jest małżonek lub dziecko zmarłego, oraz 17.488.000 zł z powodu zwiększenia odszkodowania przysługującego na drugiego i każdego następnego uprawnionego,
- 43.776.000 zł, gdy do odszkodowania uprawnieni są tylko inni członkowie rodziny niż małżonek i dzieci zmarłego, oraz 17.488.000 zł z tytułu zwiększenia odszkodowania na drugiego i każdego następnego uprawnionego,
- 17.488.000 zł, gdy do odszkodowania równocześnie z małżonkiem lub dziećmi zmarłego uprawnieni są inni członkowie rodziny.

POPRAWA W ULACH

Z tej wiadomości ucieszą się pszczelarze, i to zarówno ci indywidualni, jak i zorganizowani w tzw. osoby prawne.

Zasadniczo prowadzenie pasiek należy do działań specjalnych produkcji rolnej, z których dochody, jeśli prowadzi je osoba fizyczna, są obciążone podatkiem od dochodów osobistych, a jeśli zajmuje się tym firma będąca osobą prawną (czyli np. spółka z o.o., akcyjna, fundacja, a nawet jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnnej, lecz nie będąca spółką) - podatkiem dochodowym od osób prawnych.

Jednakże rozporządzenia wykonawcze do ustaw normujących oba te podatki określają, które rodzaje upraw czy hodowlu należących do działań specjalnych produkcji rolnej ze względu na ich rozmiary nie stanowią działu specjalnego, a co za tym idzie - nie podlegają tym daninom. Do 30 grudnia 1993 r. nie były uważane za dział specjalny m.in. pasieki nie przekraczające 20 rodzin pszczelich. Od 30 grudnia 1993 r. nie placi się tych podatków od dochodów z pasiek, które nie przekraczają 50 rodzin pszczelich.

(Podstawa informacji: dwa rozporządzenia ministra finansów, oba z 28 grudnia 1993 r.;

jedno zmieniające rozporządzenie w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, drugie zmieniające rozporządzenie w sprawie podatku dochodowego od osób prawnych - opublikowane w Dz. U. nr 133 r. z 1993 r., poz. 641 i 642).

JESZCZE

O UBEZPIECZENIACH

Pojazd czasowo wycofany z ruchu traktuje się jako wyrejestrowany i z tą chwilą umowa ubezpieczenia OC ulega rozwiązaniu - postanowił minister finansów nowelizując 17 grudnia ub. r. rozporządzenie w sprawie warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów. Za czas postawienia auta na kolki nie trzeba więc opłacać obowiązkowego ubezpieczenia.

Coraz więcej osób rezygnuje z używania samochodów przez kilka miesięcy w roku, najczęściej w zimie. Zmiana rozporządzenia uściśla je i nie pozostawia już żadnych, jak to było dotychczas, wątpliwości, że z momentem wycofania pojazdu z ruchu umowa OC wygasła. Oznacza to, że zakład ubezpieczeniowy powinien zwrócić pozostałą część składki, licząc od następnego miesiąca po złożeniu dowodu rejestracyjnego do depozytu.

Fakt, iż pojazd został wyrejestrowany i umowa OC w związku z tym wygasła, nie ma wpływu na ważność umowy autocasco. PZU nadal odpowiada za szkody w zakresie zawartej umowy, a więc samochód taki jest wciąż ubezpieczony od kradzieży. Trzeba jednak zaznaczyć, że PZU nie ponosi odpowiedzialności z tytułu autocasco, jeśli pojazd nie ma ważnego badania technicznego. O tym warunku też należy pamiętać, jeśli odstawia się auto na zimę. Nie można wreszcie zapomnieć, że aby pojazd na nowo zacząć eksploatować i wydobyć jego dowód rejestracyjny z depozytu, trzeba wcześniej ponownie zawrzeć umowę ubezpieczenia OC.

W razie kupna samochodu już zarejestrowanego na jego nabywcę przechodzą prawa i obowiązki wynikające z OC, należne dotyczącemu właścicielowi. Odpowiedzialność towarzystwa asekuracyjnego wynikającą z ubezpieczenia OC ustaje z chwilą przerejestrowania samochodu na nowego nabywcę, jednak nie później niż 31 grudnia. Oznacza to, że jeśli kupimy samochód na giełdzie w niedzielę, a przerejestrujemy go dopiero w środę, to przez te dni korzystamy z OC poprzedniego właściciela. Jeśli jednak po drodze, w poniedziałek, przyjdzie 1 stycznia to od tego dnia nie jesteśmy już ubezpieczeni od odpowiedzialności cywilnej.

Właścicielowi auta przysługuje zwrot składki OC za niewykorzystany okres ubezpieczenia w razie wyrejestrowania bądź sprzedania pojazdu, pod warunkiem, że w okresie poprzedzającym wyrejestrowanie nie zostało z tego ubezpieczenia wyплачone odszkodowanie albo nie powstało takie zobowiązanie.

HVĚZDY O VÁS

RYBY (19.2.-20.3.)

Čas je velmi příznivý pro podnikání a jiné riziko, jakož i pro cestování a sport. Některé ryby mají naději získat větší byt, ale bude je to stát nejen mnoho peněz, ale i nervů. Vyjedete-li si na dovolenou, můžete se těšit na příjemný pobyt a seznámení s osobou, která na vás udělala silný dojem.

BERAN (21.3.-20.4.)

Čekají tě nejen nepříjemné, ale i neklidné a zlé dny. Budeš nespokojen se svým životem, prací a jejími výsledky, zkrátka se vším kolem sebe až k zoufalství. Ale netrap se - blížící se jaro přinese novou naději. Mnoho věcí, s nimiž sis nemohl poradit, se náhle začne dařit. To tě naplní novou energií a koncem měsíce už budeš docela jiným člověkem.

BÝK (21.4.-20.5)

Nečekej, že tě v té době bude někdo chválit. Daleko více bude kolem tebe pomlouvačů a závistivců, kteří nemohou přenést přes srdece tvé úspěchy. Drž nervy na uzdě, jinak se zapleteš do dlouhých a beznadějných sporů. Nejlepší by pro tebe byla krátká dovolená strávená mimo bydliště - když tě pomlouvači nebudou mít před očima, snadněji na tebe zapomenou.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Můžeš ještě počítat s přízní vými dny, zdravím, spokojenosťí a úspěchem v povolání. Síla vůle přinese mnohým klid v rodinném životě, zakončení komplikací a sporů mezi blízkými. Věnuj větší

pozornost starší nemocné osobě, která čeká na tvou návštěvu. Uděláš jí tím velkou radost.

RAK (22.6.-22.7.)

První polovina měsíce přinese neočekávané zhoršení ve všechn směrech. Podnikání ti přinese více škody než užitku. Dostaneš několik dopisů, jejichž obsah pokřižuje tvoje dosavadní plány a způsobí ti značné komplikace. Snaž se udržet dobré vztahy s přáteli, jejich rada a pomoc ti už nejdou pomohla z těžké situace.

LEV (23.7.-23.8.)

Na obzoru se ukazuje mírné zlepšení situace, zejména na stránce profesionální a finanční. Nemí vyloučena nová známost s člověkem, který by se mohl stát významným citovým partnerem. Uvědom si však, že tím můžeš vyvolat žárlivost blízké osoby, která se domnívá, že má monopol na tvou přízeň.

PANNA (24.8.-23.9.)

Měsíc bude vcelku příznivý. Mnozí získají ztracené postavení ve společnosti, jiní zvětší svůj majetek dědictvím nebo neočekávanou výhrou. Také zdravotní stav nebude důvodem ke stížnostem. Chuť do života vyústí v častá společenská setkání a vůbec velmi aktivní společenský život.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Podnikavost a energie vzrostou, úspěch v podnikání nebo v zaměstnání nebude výjimkou. Přijdou však i kritické dny, kdy můžeš očekávat zhoršení zdraví, nesoulad v rodině nebo ztrátu dobrého přítele. Celkom však měsíc bude pro tebe úspěšný a s komplikacemi se brzy vyrovnáš. Dovolenou však raději odlož na pozdější dobu.

ŠTÍR (24.10.-23.11.)

V těchto dnech může dojít k ochlazení vztahů, které však nebude dlouho trvat. Hodně bude záležet na tobě. Nehledej ve všem špatné úmysly, snaž se pochopit, co cítí ti druzí. Možná že si uvědomíš, že nejsi tak docela bez viny na tom, co tě potkalo. Komplikace v citovém životě ti vynahradí úspěch v práci, kde se dočkáš uznání a odměny za svou námahu.

STŘELEC (24.11.-21.12.)

Začátek období se začne vyvíjet příznivě, ale pak se všechno změní jako na houpačce - na jedné straně získáš, na druhé ztratíš, a to nejen materiálně. Poznáš několik zajímavých lidí, s nimiž navážeš dobré styky a s některými se dokonce sprátelíš, ale za to ztratíš přítele z děloství, který ti byl bližší než vlastní bratr.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Dostaneš se do konfliktu s příbuznými a rodinnými příslušníky, především v majetkových otázkách. Rozmysli si, zda ti to stojí za to, zda by nebylo lepší udržet dobré vztahy v rodině i za cenu určité majetkové ztráty. Určitě musíš ožlet různé maličkosti, které si od tebe různé osoby vypůjčily a včas nevrátily.

VODNÁŘ (21.1.-18.2.)

Delší nemoc s horečkou tě hodně vyčerpala. Skleslost a ztráta energie je následkem oslabení po nemoci. Nechtej to lámat přes koleno, rekonvalenze potřebuje čas a klid. Co teď zameškáš, po uzdravení snadno dohoníš. Přestaň se trápit tím, co teď stejně nemůžeš udělat. Nejlepší by byl odpočinek v sanatoriu nebo lázních.

NÁŠ TEST

Hráte vždy s otvorenými kartami?

Prv, ako si odpoviete na túto otázku, pokúste sa úprimne odpovedať na otázky v našom teste. Možno tak získate pravdivejší obraz o svojej povahe. Ten, kto nie je úprimný k iným, dokáže byť mälokedy kritický aj voči sebe.

1. Dokáže vás tikot hodín vyrušovať v spánku?

a) Sotva - 4 b) Áno - 0, c) Len ak mám napäté nervy - 4.

2. Aká farba kachličiek by sa vám v kúpeľni najviac páčila?

a) Modrá - 0, b) Zelená - 2, c) Ružová - 4.

3. Neznámy muž vás chce fotografovať. Dovolíte mu to?

a) V žiadnom prípade - 0, b) Ale iste - 4, c) Len po dlhšom naliehaní - 2.

4. Je vo vašom živote niečo, o čom nikdy nikomu nebudeš rozprávať?

a) Nie - 4, b) Áno - 1.

5. Lákala vás v škole telesná výchova?

a) Nie veľmi - 0, b) Z času na čas - 2, c) Veľmi - 4.

6. Čo by vám spravilo väčšiu radosť?

a) Rozprávať deťom rozprávku - 2, b) Prednášať svadobnú reč - 4,

c) Odpovedať na otázky výskumu verejnej mienky - 0.

7. Stoložňujete sa s názorom, že väčšina chorôb závisí od duševného stavu?

a) Áno - 1, b) Nie - 4.

8. Pred pokladňou v samoobsluhe stojí dlhý rad. Vy máte v košíku len dva kusy tovaru! Poprosíte niekoho, aby vás pustil dopred?

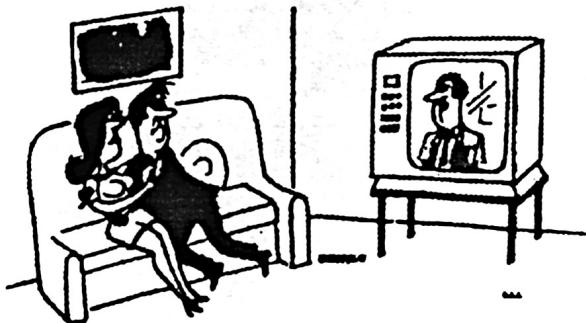
a) Áno - 4, b) Nie - 0, c) Len keď sa naozaj ponáhľam - 2.

9. Ako často čitate doma v posteli?

a) Často - 0, b) Niekedy - 2, c) Nikdy - 4.

10. Je vám to nepříjemné, když sa červenáte?

a) Veľmi - 0, b) Závisí od situácie - 2, c) Sotva - 4.

„Pozor, to je môj muž!“

Masztalská prišla do nemocnice na vrátnicu a prosí:

- Chcela by som vidieť svojho muža. Včera mal nehodu a priviezli ho sanitkou. Budte taký dobrý.
- A boli ste už v mŕnici?
- Nie! - skríkla Masztalská a naskutku ju zaliali slzy.
- Tak sa tam chodte pozrieť. Ak ho tam nenajdete budeme hľadať po oddeleniach.

* * *

Žena hovorí mužovi:

- Ten náš syn je obyčajný lajdák. Celé dni preleží v posteli a hľadí do neba.
- Asi z neho bude meteorológ, - odpovedá otec.

* * *

"Libore, co si nejvíc přeješ, když tě otec tahá za vlasy?"

"Abych měl pleš."

* * *

Zhvárajú sa dve ženy:

- Môj muž nie je taký veľký opilec ako tvoj!
- Prečo si to myslíš?
- Pretože kedykoľvek môj muž príde do krémky, tvoj tam už sedí!

* * *

Pavel Kudrna psal:

"Vážená pani učiteľko. Nechcem dnes pripojiť do školy, protože mne napadlo stádo bacilov. Poslaly je mne holky z 6.A, protože jsem na ně vyplazoval jazyk."

* * *

- Mnohí slobodní muži túžia po nežnej a pozornej žene.

- Aj mnohí ženáči!

* * *

Manželia dávajú do poriadku zásuvku s dokladmi. Muž sa ptá:

- Drahá, nevieš, kde máme sobáňy list?

Žena sa usmieje a podá mu obálku s názvom Záručné listy.

MENO VEŠTÍ

MARTA - spravidla blondínka alebo hnedovlánska, zriedkavo aj čiernovlánska. Má veľké, sivé, čierne alebo zelené oči, súmernú postavu, je priemerne vysoká a štíhla. Pochádza najčastejšie z priemerne situovanej mnohotetnej rodiny. Od najmladších rokov je pravou rukou matky, ktorej vela pomáha nielen v domácnosti, ale aj v starostlivosti o mladších súrodencov. Keďže býva najstaršia alebo prostredná, má v rodine vždy viac povinností, ako jej vrstvovníčky.

Marta sa добре učí a je veľmi pracovitá, svedomitá, dôsledná, dokáže dobre plánoval a hospodáriť s časom. Je praktická, má pevnú vôľu a dokonca aj určité obchodné vlohy. Celkovo je to solidne, húževnaté a múdre dievča, ktoré nezistne pomáha rodine. Máva kľudnú povahu, je pohostinná a priateľská, preto neprekupuje, že patrí k tým, ktorým ľudská krvda a bieda nie sú ľahostajné. Býva znamenitou ošetrovateľkou alebo vychovávateľkou detí. Schopná, tichá, pohotová, vie rýchlo reagovať, má výbornú pamäť, organizačný zmysel a dokáže si poradiť v každej, dokonca aj najťažšej situácii.

Osud nie je k Marte najpriaznivejší. Možno povedať, že máva viacej starostí ako radostí. Je však absolútne spoľahlivá, verná a dobrá priateľka. Väčšinou končí strednú školu, ale nezriedka aj vysokú. Najčastejšie pracuje ako učiteľka, ošetrovateľka bud predavačka, občas aj ako účtovníčka alebo drobná podnikatelia. Vydiáva sa z rozumu a úspechy u mužov jej vôbec neprevrátiť v hlave. Neustále hľadá zmysel života. Vždy viac dáva, ako berie od iných. Je typom krásneho, ušľachtileho človeka, hoci niekedy môže byť do istej miery neznašanlivá. Nepohľadá hmotnými prostriedkami a dokáže kalkulovať. V zamestnaní si ju však veľmi väžia. Občas trpí na neurózy a srdcové nemoce. Pevne kráča vytyčenou cestou, vytvrale a bez ohľadu na obete smeruje k cieľu. Najšťastnejšie obdobie v jej živote prichádza dosť neskoro, najčastejšie až po päťdesiatke. (js)

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře? Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Chlebu bílému - blahobyt a spokojenosť; černém - bída a nouze; teplém - nemoc; krájeti ho - nevěrnost a zrada podřízených; páci ho - dobrá domácnost; nésti - škoda; kazícím se - tvé štěstí je nejisté; plesnivém - máš nepřátele.

Chroustech létajících - utrpíš ztrátu; chytati je - získáš přátele.

Chromém - dozvídš se nepřijemné; sám chromý býti - nesnáz, obtíže před tebou.

Chřestu - zažiješ spokojené dny.

Chryzantémách - obdržíš zprávu od vzdálené osoby.

Chvíle: slyšeti ji - budeš podveden; dávati ji - tvá čestnost ti získá přátele.

Chudobě - štěstí.

Churavosti - zdraví; churavého viděti - starosti.

Chtrtvi - uděláš štěstí rychlým vzchopením se.

Idiotu - štěstí.

Infanterii - drahotka.

Inkvizici - tvá nevina bude prokázána.

Inkoustu - obdržíš poselství; píti ho - děláš hloupé kousky.

Indiánech - prožiješ dobrodružství.

Inventáři - konkursem ztratíš dlužníka.

Invalidovi: viděti ho - hrozí ti nehoda, úraz; býti jím - uklidni se.

Inženýrovi - tvé chytré úvahy ti prospějí.

Jabloni - tvůj podnik se zdaří; rozkvetlé - příznivá zpráva.

Jabliku: trhati ho - radost; sladké jisti - požitek lásky; kyselé jisti - smutek, špatný přátelé; loupati ho - zničení žavých nadějí; obdržeti - očekávej dobré; krájeti - musíš se odloučit od přátele neb přítelkyně; sbírat - budeš dělat dobré obchody; shnilém - nebezpečí a zloba stojí před tebou; na stromě - získáš mnoho přátel.

DO 15 BODOV: Nechávate svoje okolie v neistote o tom, čo si myslíte a čo plánujete. Ten, kto hrá s otvorenými kartami, je podľa vás ľahko prehliadnuteľný a dá sa s ním manipulovať. Práve strach pred manipuláciou vás núti k tomu, že len občas "priznávate farbu". Preto by ste mali ostatným preukázať trochu viac dôvery a nedržať sa tak v úzadí. Inak sa vám môže stať, že sa dostanete "do odsajdu".

16-30 BODOV: Cítite sa istejšie, keď toho o sebe nemusíte príliš veľa prezradiť. Robí vám radosť, keď pôsobíte trochu tajuplnie. Uvedomujete si však, že sú situácie, keď jednoducho musíte "priznať farbu". Občas vás to stojí sice premáhanie, ale je to čestnejšie voči ostatným. Pokojne môžete takto konáť častejšie, bez obáv z následkov.

VÝŠE 30 BODOV: Nenávidíte tajnostkárstvo v medziludských vzťahoch. Bez toho, že by ste boli neopatrný/á alebo ľahkoverný/á, hráte radšej s otvorenými kartami. Požiadavku "priznať farbu" vám netreba dvakrát opakovať, plníte ju aj bez toho. Keďže uprednostňujete jasnosť a dôkladnosť, ostatní vedia, čo od vás môžu očakávať. Prináša vám to nových priateľov, ale aj pocit úprimných, medziludských vzťahov.

LIZ A PARFUMY. Viac ako sto senzáciečitivých novinárov prišlo do elegantného Metropolitan Clubu v New Yorku, kde predvádzala svoj nový parfum Liz Taylorová. Nezaujímala ich len kozmetika, ale predovšetkým klebety zo súkromného života herečky. Tak ako je známe, doterajší život bývalej "najkrajšej ženy sveta" bol ozajstnou studňou zaujímavých tém. Elizabeth Taylorová začala svoju kariéru už ako 10-ročná. Zahrala vo filme Lassie vráť sa. V porovnaní s inými "zázračnými deťmi", ktorých kariéra obyčajne trvá len krátko, Liz sa z plátna a obrazoviek nikdy nestratila; z milého dievčatka sa stala pekná žena. Keď mala 18 rokov, vydala sa za dediča siete hotelov Hilton. Potom jej manželmi boli: herec Michael Wilding, producent Michael Todd, spevák Eddie Fisher a dvakrát slávny herec Richard Burton. Pred niekoľkými rokmi Liz opäť všetkých prekvapila - vydala sa za stavebného robotníka Larryho Fortenského. Zatiaľ sa o ich manželstve veľa neklebetí...

medzi ktorými nechýbal ani ženichov 13-ročný syn z prvého manželstva. Nevesta mala oblečené svadobné šaty zo známeho domu módy Cyreld of Brookline a vyzerala vraj pekne.

západní farmaceutickém trhu objevila náplast na zhubnutí. Náplast testoval v USA dr Kaplan na 100 osobách s otylostí. Po dvoch mesiacoch testovania zhubli průmerně o 13 percent, aniž by dodržovali jakoukoliv diétu. Měli povolené pít 1,5 litru neslazených nápojov a sníť tri jídla denně, ovšem bez "dojídania" mezi hlavními jídly. Náplast obsahuje výtažek z mořských řas, ktorý během nošení (16 hodin denně) proniká do organizmu.

* * *

KORBEL NA ÚROVNI. Už jsme kdysi za polským tiskem neprozretelně prohlásili korbel pocházející z Německa (na snímku) za největší na světě a pak se ukázalo, že v České republice existuje ještě objemnější. Tentokrát se proto zdržíme absolutních soudů. Každý však jistě uzná, že tato nádoba by imponovala i českým pivářům.

Liz, o ktorej je známe, že miluje vzácné kamene (obsypával ju nimi hlavne Burton), dáva teraz ich názvy svojim parfumom: Biele diamanty, Diamanty, Diamanty a Smaragdy, Diamanty a Zafiry.

Na fotografii: Liz Taylorová

* * *

V RODINE KENNEDYOVCOV boli nedávno až dve svadby. Takéto radostné udalosti sú tu od smrti prezidenta Johna F. Kennedyho zriedkavé. Preto sa sobáš Josepha Kennedyho II. tešil veľkému záujmu (v známych a bohatých amerických rodinách je zvykom označovať svojich potomkov rímskymi číslicami, tak ako v Európe kráľov. Joseph II. zdedil meno po dedovi). Najstarší syn Roberta Kennedyho, 41-ročný kongresman štátu Massachusetts, si vzal za manželku Elisabeth Kellyovú, ktorá sa zúčastnila jeho volebnej kampane a neskôr pracovala uňho v kancelárii. Sobáš sa konal v obrovskej rezidencii Kennedyovcov v Bostonе a prítomní boli mnohí členovia rodiny,

V New Shormenan sa zasa ženil 32-ročný Eduard Kennedy junior, syn Teda Kennedyho, s 34-ročnou Katherine Gershamovou, psychiatričkou. Spoznali sa pred štyrmi rokmi na Yalskej univerzite, kde Katherine v súčasnosti prednáša. Eduard skončil právo - tak ako väčšina mužov z klanu Kennedyovcov a teraz je riaditeľom spoločnosti, ktorá sa o.i. zaobrába deťmi otrávenými olovom, ktorých je v USA veľa. Ted, ako Eduarda volajú, vie veľmi dobre, čo je to utrpenie. Už ako malý chlapec dostal rakovinu kostí a museli mu amputovať nohu. Nezrútil sa však a nadálej športoval - dokonca sa aj lyžoval. Nevesta - hoci vážená pani lekárka, sa notoricky... oneskoruje. Aj na sobáši na ňu museli čakať až 20 minút. K oltáru ju viedol budúci manžel (nie otec, ako káže tradícia) a oblečené mala krásne šaty z dielne Amsale so závojom navrhnutým špeciálne preňu. Na fotografii: Joseph Kennedy a Elisabeth Kellyová

* * *

MUŽI sa sice veľmi radi chvália svojimi rybárskymi úlovkami, ale najlepšou rybárou na svete je žena, 41-ročná Deborah Maddux Dunawayová z Texasu. Od roku 1986 prekonala všetky rybárske rekordy v love na otvorenom mori. Najväčším úspechom pani Dunawayovej bola podľa americkej časopisu National Enquirer 227-kilogramová ryba. Samotná rybárka váži neceľých 60 kg.

* * *

ZAJÍMAVOSTI. Je už protinikotinová náplast, hormonální náplast pro ženy v menopauze, náplast proti infarktům. Teď se na

* * *

V GUINNESSOVEJ KNIHE REKORDOV zaznamenali aj svetový rekord v kýchani. 12-ročná Donna Griffitsová z Pershore v hrabstve Hereford v Anglicku kýchala bez prestávky až 978 dní. Prvých 365 dní kýchla niekoľko miliónkrát!

* * *

VELRYBY jsou částečne chráněny. Medzinárodní vedecká organizace rozhoduje o tom, kolik se jich smí uloviť, aby tém velkým mořským savcům nehzilo vyhubení. Na letošním zasedaní medzinárodní komise se však názory veľmi lišily. Např. Austrálie požadovala naprostý zákaz lovení velryb, podobně ako medzinárodní organizace pro ochranu prostredí Greenpeace. Opačného názoru bylo Norsko, ktoré má z velrybárství značné zisky, a predevším Japonsko, ktoré je hlavním odpúrcem omezení lovu velryb. Tvrď dokonce, že se jejich počet zvýšil. Japonsku se nejedná len o cenné výrobky z velryb, ako rybí tuk, kostný moučka a vitamíny, ale také o velrybí maso, ktoré je v Japonsku považované za pochoutku. Za kilogram se platí několik set dolarov!

V Krakove

V Dolnej Zubrici

Z VOLEBNÝCH SCHÔDZÍ MS KSSČaS NA ORAVE, SPIŠI A V KRAKOVE

V Kacvíne

V Podsrni

Vo Vyšných Lapšoch

Slávna levočská radnica

DRUKARNIA

WYKONUJE WYSOKIEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH m.in.:

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, SKRYPTY,
ETYKIETY, BIULETYNY, AKCYDENSY, ULOTKI

PONADTO PROPONUJEMY USŁUGI W PEŁNYM ZAKRESIE:

PRZYGOTOWALNI OFFSETOWEJ
INTROLIGATORNI - ZSZYWANIA BROSZUROWEGO
KOMPUTEROWEGO SKŁADU TEKSTÓW I GRAFIK
SITODRUKU

JAK RÓWNIEŻ TŁUMACZEŃ
POLSKO - SŁOWACKO - CZESKICH

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSKCiS 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4 tel./fax 34-11-27